

NARODOWY INSTYTUT
POLSKIEGO DZIEDZICTWA
KULTUROWEGO ZA GRANICĄ

POLONIKA

Sprawozdanie z działalności w roku 2024

NARODOWY INSTYTUT
POLSKIEGO DZIEDZICTWA
KULTUROWEGO ZA GRANICĄ

POLONIKA

SPRAWOZDANIE Z DZIAŁALNOŚCI W ROKU 2024

Warszawa, 2025

NARODOWY INSTYTUT
POLSKIEGO DZIEDZICTWA
KULTUROWEGO ZA GRANICĄ

POLONIKA

Autorzy

Dorota Janiszewska-Jakubiak
Agnieszka Tymińska
Anna Rudek-Śmiechowska
Karol Guttmejer
Olga Kucharczyk
Piotr Ługowski
Magdalena Gutowska
Marta Szymka
Konrad Sabal
Renata Gajowiak
Michał Michalski

Redakcja i korekta Renata Gajowiak

Zdjęcia archiwum Instytut Polonika

Opracowanie graficzne Piotr Berezowski

WYDAWCA

Narodowy Instytut Polskiego Dziedzictwa Kulturowego za Granicą Polonika
ul. Madalińskiego 101, 02-549 Warszawa
www.polonika.pl

© Narodowy Instytut Polskiego Dziedzictwa Kulturowego za Granicą Polonika, 2024

ISBN 978-83-68405-15-6

Druk Pro-Print

Ministerstwo Kultury
i Dziedzictwa Narodowego

Spis treści

Słowo wstępne	5
Programy strategiczne	6
Badania polskiego dziedzictwa kulturowego za granicą	7
Projekty badawcze	8
Ochrona polskiego dziedzictwa kulturowego za granicą	13
Projekty konserwatorskie	14
Raporty, ekspertyzy, badania	34
Popularyzacja polskiego dziedzictwa kulturowego za granicą	36
Projekty multimedialne	36
Wystawy mobilne	37
Projekty edukacyjne	40
Publikacje dla dzieci	42
Dział Programów Dotacyjnych	43
„Wolontariat” – program grantowy Instytutu Polonika	44
Zarządzanie programem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego „Ochrona dziedzictwa kulturowego za granicą”	58
Działalność wydawnicza	88
Seria „Studia i Materiały”	89
Popularnonaukowe	97
Promocja wydawnictw	99
Instytut w Internecie	104
Instytut w mediach	108
Inne działania Instytutu	111

Słowo wstępne

Szósty z kolei rok działalności Instytutu Polonika – 2023 – zaowocował realizacją szeregu różnorodnych przedsięwzięć w obszarach badań i dokumentacji polskiej spuścizny kulturowej poza współczesnymi granicami Rzeczypospolitej, ochrony poprzez działania konserwatorskie jej szczególnie cennych obiektów oraz upowszechniania, popularyzacji i promocji dziedzictwa kulturowego za granicą. Wiele spośród podjętych projektów było kontynuacją działań rozpoczętych wcześniej czy już wieloletnich, jak prace konserwatorskie zabytków sztuki sepulkralnej na cmentarzu Les Champeaux w podparyskim Montmorency, zwanym Panteonem Emigracji Polskiej czy kompleksowa konserwacja chóru organowego oraz organów wielkich w katedrze łacińskiej we Lwowie. Równoległe, w 2023 r. instytucja zainicjowała cały szereg nowych przedsięwzięć, by wymienić: polsko-litewską konferencję naukową „Wspólne doświadczenia konserwatorskie”, która była poświęcona problematyce konserwacji zabytkowej ceramiki i obiektów wykonanych ze stopów metalu, a została zorganizowana w Wilnie we współpracy z Departamentem Dziedzictwa Kulturowego przy Ministerstwie Kultury Republiki Litewskiej (Kultūros paveldo departamentas prie Kultūros ministerijos).

Należy podkreślić, że kolejny rok różnorodna aktywność Instytutu Polonika, w szczególności w sferze ochrony i rewolaryzacji dziedzictwa kulturowego w Ukrainie, była prowadzona w realiach brutalnej agresji rosyjskiej. W 2023 r. Instytut

sfinansował m.in. przeglądy i korekty zabezpieczeń wybranych obiektów we Lwowie przeciw ewentualnym skutkom działań wojennych oraz konserwację 400-letniej figury Chrystusa Frasobliwego z kaplicy Boimów.

Rok 2023 nie przyniósł większych zmian w strukturze Instytutu Polonika. Statutowe działania były realizowane przez Dział Programów Strategicznych (Programy: „Badania”, „Ochrona” i „Popularyzacja”). Instytut jest też instytucją zarządzającą Programem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego „Ochrona dziedzictwa kulturowego za granicą” oraz obsługuje własny program grantowy, „Polskie dziedzictwo kulturowe za granicą – wolontariat”. Koordynacją przedsięwzięć realizowanych w ramach tych programów zajmował się Dział Programów Dotacyjnych. Wsparcie realizacji zadań zapewniały pozostałe komórki organizacyjne (działy: Księgowości, Komunikacji i Promocji, Analiz i Strategii, Kontroli oraz Administracji). Wykonany budżet naszej instytucji wyniósł w ubiegłym roku przeszło 17,6 mln zł.

Po raz kolejny serdecznie dziękujemy naszym dotychczasowym Współpracownikom i Partnerom, których zaangażowanie, a często prawdziwa determinacja, umożliwiły nam realizację w 2023 r. omówionych w dalszej części sprawozdania szeregu różnorodnych przedsięwzięć ze sfery dokumentacji, ochrony i popularyzacji tej części polskiej spuścizny kulturowej, która znajduje się poza Polską.

PROGRAMY STRATEGICZNE

Badania polskiego dziedzictwa kulturowego za granicą

Program strategiczny „Badania polskiego dziedzictwa kulturowego za granicą” działa na płaszczyźnie badań naukowych i ich propagowania. Jego podstawowym celem jest dokumentowanie i opracowywanie polskiego dziedzictwa kulturowego pozostającego poza obecnymi granicami kraju.

Wśród wachlarza podejmowanych działań znajdują się własne projekty badawcze, opierające się na naukowych projektach studialnych prowadzonych przez ekspertów z różnych ośrodków naukowych w Polsce i na świecie, prace inwentaryzacyjne i dokumentacyjne, jak również inicjowane przez specjalistów projekty naukowe, których podstawą są problemy badawcze znajdujące się w zakresie działań naszej placówki. Efekty prac badawczych nierzadko publikowane są w ramach serii naukowej „Studia i Materiały” wydawanej przez Instytut Polonika, jak i zasilają jego bazę poloników (baza.polonika.pl) oraz stają się podstawą indywidualnej działalności naukowej badaczy. Program Badania również inicjuje i współorganizuje konferencje naukowe, seminaria i wizyty studyjne.

W 2024 r. realizowane były dwa główne, wieloletnie, projekty strategiczne: „Collection. Polskie kolekcje sztuki w Stanach Zjednoczonych” oraz „Artystki polskie we Francji w XIX i XX wieku” (wpisane w strategię działalności Instytutu Polonika w latach 2002–2027). Wśród innych działań warto wymienić prace badawcze dot.: rezydencji i siedzib szlacheckich

w Wielkim Księstwie Litewskim; Kamienicy Królewskiej we Lwowie; kościoła i klasztoru Dominikanów w Wilnie; budowy kolonii urzędniczych na ziemiach wschodnich II Rzeczypospolitej; spuścizny i działalności na Łotwie i Litwie architekta Floriana Wyganowskiego czy projekty: „Herby nacji polskiej na Uniwersytecie Padeuskim”; „Sztuka i polityka. Gloryfikacja Jana III w działaniach artystycznych biskupa Puy, Armanda de Bethune”; „Badania dotyczące życia i twórczości Antoine’a de Paris, czyli Antoniego Cierplikowskiego” oraz rozpoznanie wstępne dot. zbiorów Muzeum Kopernikańskiego w Rzymie.

W ramach działań Programu Badania współorganizowana została z Instytutem Historii PAN, Instytutem Masaryka i Archiwum Czeskiej Akademii Nauk oraz Instytutem Pileckiego konferencja naukowa „Poza. Historie kobiet znikających z nauki – sztuki – kultury – edukacji – polityki” (Warszawa, 25–26.11.2024). W zabytkowych przestrzeniach wileńskiej Akademii Sztuk Pięknych, przy współpracy z Departamentem Dziedzictwa Kulturowego przy Ministerstwie Kultury Republiki Litewskiej (Kulturos Paveldo Departamentas prie Kulturos Ministerijos) oraz w partnerstwie z ASP w Wilnie i Instytutem Polskim w Wilnie odbyła się polsko-litewska konferencja „Wspólne doświadczenia konserwatorskie” (Wilno, 16–17.05.2023).

Projekty badawcze

FRANCJA

Monografia rzeźbiarza Jerzego Klemensa Świącińskiego / Georges-Clément de Swiecinski (1878–1958)

Jerzy Klemens Świąciński (1878–1958) studiował medycynę w Jassach (Rumunia) i rozpoczął praktykę w zawodzie chirurga, w Paryżu obronił doktorat. Rzeźbą i malarstwem zainteresował się przed wybuchem pierwszej wojny światowej. W obu dziedzinach był samoukiem, obracał się w kręgu pracowni Montparnasse. Po zakończeniu wojny porzucił karierę chirurga i wyjechał do Getarii, gdzie pozostał aż do śmierci. Tam też współpracował i wystawiał z lokalnymi twórcami.

Celem projekt badawczego było opracowanie na podstawie przeprowadzonych we Francji kwerendy spuścizny Jerzego K. Świącińskiego. Uznanego i nagradzanego w okresie międzywojennym rzeźbiarza, który po 1945 r. popadł w zapomnienie. Jedną z przyczyn tego stanu rzeczy było osiedlenie się artysty w odległym Kraju Basków. W Guéthary (Francja) znajduje się muzeum poświęcone Świącińskiemu.

J.K. Świąciński, *Ursuya*, 1936?, kamień, rzeźba w ogrodzie muzeum w Guéthary

alizacje, a w rezultacie przywrócenie pamięci o zapomnianych twórczyniach.

W ramach realizacji projektu wykonano kwerendy naukowe we Francji i Włoszech, dotyczące początków i rozwoju działalności polskich rzeźbiarek w międzynarodowym środowisku artystycznym XIX i XX wieku.

Badaczki: dr Ewa Ziemińska, mgr Alicja Gzowska

W 2024 r. zakończono prace badawcze. Ich efektem może być naukowa monografia artysty. Dodatkowo przygotowany został tekst publicystyczny *Zapomniane dzieło polskiego rzeźbiarza w Ardenach* do cyklu *Polonik Tygodnia* (<https://tiny.pl/2nhc4jmr>).

Badacz: prof. dr hab. Andrzej Pieńkos

Edukacja, podróże i twórcza wymiana polskich rzeźbiarek w XIX i XX w. w Europie

Projekt jest jedną z części wieloletniego (2023–2025) strategicznego projektu badawczo-wydawniczego „Artystki polskie we Francji w XIX i XX wieku”. To pionierskie przedsięwzięcie, którego celem jest odszukanie i opracowanie zachowanego dorobku oraz lepsze zrozumienie warunków społecznych i mechanizmów, które określały możliwości twórcze i re-

Mika Mickun, rzeźbiarka

► Wnętrze kościoła pw. Ducha Świętego w Wilnie

▼ Mela Muter, malarka

Mela Muter. Monografia

Maria Melania Mutermilch z domu Klingsland czyli Mela Muter (1876–1967) – polska malarka, która od 1901 r. czynnie działała we Francji, gdzie corocznie prezentowała swoje prace na Salonach paryskich. Uczestniczyła też w licznych wystawach krajowych.

Projekt jest kolejną częścią wieloletniego (2023–2025) strategicznego projektu badawczo-wydawniczego „Artystki polskie we Francji w XIX i XX wieku”. Jego podstawą są kwerendy badawcze oraz uporządkowanie dotychczas zgromadzonej dokumentacji dotyczącej dzieła i życia Meli Muter.

W okresie sprawozdawczym wykonano badawcze kwerendy naukowe we Francji i w Polsce.

Badaczka: dr Ewa Bobrowska

Sztuka i polityka. Gloryfikacja Jana III w działaniach artystycznych biskupa Puy, Armanda de Bethune

W salach Zamku Królewskiego w Warszawie stoi drewniana rzeźba przedstawiająca Jana III Sobieskiego. To jeden z przykładów tworzenia we Francji gloryfikacyjnego wizerunku króla i punkt wyjścia do badań związków artystycznych biskupa Puy Armanda de Bethune (powinowatego Marii Kazimierzy) z Rzeczpospolitą.

Przedmiotem projektu było przebadanie i opracowanie naukowe form i sposobów kreowania gloryfikacyjnego wizerunku króla Jana III we Francji oraz kształtowanie się pamięci zbiorowej wokół postaci Sobieskiego w dwóch momentach dziejowych – po odsieczy wiedeńskiej oraz w drugiej połowie wieku XIX.

Poza działaniami badawczymi, które zakończono raportami z kwerend, opracowano również teksty publicystyczne do cyklu Polonik Tygodnia: *Odsiecz wiedeńska – rzeźbiarskie dzieło* (<https://tiny.pl/3wc8-13m>), *Tajemnica pomnika Jana III Sobieskiego we Francji* (<https://tiny.pl/8n3dbx49>).

Badaczki: dr Anna Oleńska, dr Katarzyna Kolendo-Korczak

LITWA

Kościół i klasztor dominikanów w Wilnie

Klasztor oo. dominikanów powstał w Wilnie w XVI w. Obecna świątynia została wzniesiona w drugiej połowie XVIII w. na zrębie dawnych murów. W swoich podziemiach skrywa ciała zmarłych, które z powodu suchego powietrza zamieniły się w mumie. Natomiast w klasztorze, po zamknięciu go przez władze carskie, urządzono mieszkania. Działo w nim też więzienie, m.in. dla powstańców styczniowych.

Klasztor i kościół pw. Ducha Świętego w Wilnie, choć jest jedną z najstarszych świątyń historycznej Litwy, nie posiada monografii. Jego dzieje są nierozpoznane, a wzmianki o architekturze, wystroju i wyposażeniu świątyni szczątkowe i pełne bałamutnych interpretacji. W związku z tym Instytut Polonika prowadzi projekt badawczy, którego efekty zostaną opracowane w postaci pionierskiej monografii naukowej obiektu, jego dziejów i znaczenia. Publikacja ta ukaże się w naukowej serii „Studia i Materiały”. Dodatkowo zostaną opisane prowadzone przez Instytut Polonika działania konserwatorskie w zespole kościelno-klasztornym.

W 2024 r. zakończono część badawczą projektu, w tym opracowano kwerendy naukowe. Pozyskano autorski, roboczy tekst fragmentów rozdziałów planowanej publikacji.

Badaczka: prof. dr hab. Anna Sylwia Czyż

Kościół pw. Najświętszego Serca Jezusa na Łotwie wg projektu Floriana Wyganowskiego

ŁOTWA

Architekt Florian Wyganowski i jego działalność na Łotwie i Litwie

Kariera Floriana Wyganowskiego (1854–po 1913), na polu szeroko pojętego budownictwa, stanowi istotny wkład w kulturę materialną terenów współczesnej Łotwy, Litwy i Białorusi. Jego postać jest doskonałym przykładem funkcjonowania architektów polskiego pochodzenia na terenach wielokulturowego Imperium Rosyjskiego oraz ich wkładu w rozwój dziedziny. Wyganowski ukończył Politechnikę Ryską i Niemiecką Akademię Wojenną. Zaprojektował w Rydze wiele domów i kościół św. Franciszka. Jego autorstwa są również inne budowle sakralne na Łotwie i liczne na terenie współczesnej Litwy.

Celem projektu badawczego jest przeprowadzenie kwerend archiwalno-bibliotecznych, których wyniki umożliwią stworzenie całościowego opracowania twórczości architekta Floriana Wyganowskiego na Łotwie i Litwie.

W ramach działań wykonano kwerendy archiwalne w Polsce i na Łotwie. Opracowano także tekst publicystyczny *Kościół Najświętszego Serca Jezusa w Łatgalii* (<https://tiny.pl/vzqocdr2>) do cyklu Polonik Tygodnia. Projekt będzie kontynuowany.

Badacz: dr Jan Nowicki

POLSKA

Konferencja naukowa: „Poza. Historie kobiet znikających z nauki – sztuki – kultury – edukacji – polityki” (Warszawa, 25–26.11.2024)

Wydarzenie zgromadziło badaczy i badaczki, których wystąpienia skupiały się zarówno na historiach kobiet niemających za życia możliwości pełnego rozwijania swoich karier, jak i na życiu i dorobku kobiet artystek, dziennikarek, matematyczek, anarchistek, które z różnych powodów znalazły się na marginesie dotychczasowych badań. Referaty ukazały różne mechanizmy i procesy

społeczne, które spowodowały zapomnienie, wykluczanie i pomijanie osiągnięć kobiet w historii.

Podczas dwudniowych obrad zaprezentowano 23 wystąpienia, w tym efekty badań prowadzonych w ramach działań Instytutu Polonika. W tym kontekście szczególne miejsce zajęły wystąpienia dr Ewy Ziemińskiej, Alicji Gzowskiej i dr Ewy Bobrowskiej, które przedstawiały sylwetki i proces przywracania historii sztuki postaci artystek, takich jak Tola Certowicz, Alina Ślesińska i Mela Muter.

Organizatorami wydarzenia byli: Instytut Polonika, Instytut Historii im. Tadeusza Manteuffla Polskiej Akademii Nauk, Instytut Masaryka w Pradze i Archiwum Czeskiej Akademii Nauk (Masarykův ústav a Archiv AV ČR, v.v.i.) oraz Instytut Solidarności i Męstwa im. Witolda Pileckiego.

Rada naukowa konferencji: prof. dr hab. Anna Landau-Czajka, prof. dr hab. Jerzy Malinowski, prof. dr hab. Małgorzata Dajnowicz, dr hab. Katarzyna Sierakowska, dr hab. Dobrochna Kałwa, dr hab. Katarzyna Chrudzimska-Uhera, dr Jolanta Epsztajn, dr Tomáš W. Pavlíček, dr Anna Rudek-Śmiechowska

*Fragment fasady
Kamienicy
Królewskiej
we Lwowie*

STANY ZJEDNOCZONE

Kolekcje polskie w Stanach Zjednoczonych. Część I: zbiory sztuki Fundacji Kościuszkowskiej (projekt na 100-lecie)

Projekt jest częścią wieloletniego projektu badawczo-wydawniczego „Collection. Polskie kolekcje sztuki w Stanach Zjednoczonych”. Pierwsza część realizacji projektu obejmuje zbiory kolekcji Fundacji Kościuszkowskiej, organizacji będącej właścicielem jednej z najlepszych kolekcji sztuki polskiej w USA. Projekt oparty jest na trzech elementach: inwentaryzacji i opracowaniu kolekcji (część badawcza); wydaniu w formie katalogu zbiorów Fundacji opartego na wybranych obiektach i zagadnieniach (część wydawnicza) oraz opracowaniu katalogu on-line (opublikowaniu jak najpełniejszej dokumentacji kolekcji Fundacji w formie internetowej, projekt badawczy).

Projekt prowadzony jest wspólnie z Fundacją Kościuszkowską. Do realizacji katalogu wybranych obiektów (cz. I) zaangażowano wybitnych specjalistów, m.in. Barbarę Ciciorę, Tadeusza Matuszczyka, Ewę Micke-Broniarek, Elżbę Ptaszyńską, Urszulę Kozakowską-Zauchę, Ewę Bobrowską i Annę Lipę. W 2024 roku podpisano z Fundacją Kościuszkowską porozumienie o współpracy i wybrano wstępną listę dzieł do umieszczenia w katalogu kolekcji.

Badacze: dr Anna Rudek-Śmiechowska, Jan Rybiński, Elizabeth Koszarski-Skrabonja

UKRAINA

Kamienica Królewska. Monografia

Kamienica Królewska we Lwowie należy do najcenniejszych budowli zabytkowych na terenie miasta. Jest też jedną z najważniejszych pamiątek historycznych Rzeczypospolitej przedrozbiorowej, miejscem związanym z wydarzeniami przełomowymi dla historii Polski i Ukrainy. Kamienica była miejską rezydencją kilku królów i hetmanów, a przede wszystkim lwowskim domem króla Jana III. Za interesowania kolekcjonerskie właściciele sprawili, że jeszcze w XVIII w. powstało tu jedno z pierwszych prywatnych muzeów polskich.

Celem projektu jest naukowe opracowanie monografii o Kamienicy Królewskiej we Lwowie jako efekt realizacji wieloletniego projektu badawczego (2022–2024).

W 2024 r. przeprowadzono kwerendy uzupełniające (Polska, Austria, Ukraina, Rumunia) i pozyskano zdjęcia z Biblioteki Stefanyka we Lwowie. Pozyskano raport z realizacji badań i projekt zakończono.

Badacze: Michał Witkowski, Małgorzata Myslicka

WŁOCHY

Twórczość Tadeusza Kuntzego w Lacjum

Tadeusz Kuntze (1727–1793), po zdobyciu gruntownego wykształcenia artystycznego rozwijał swoje pasje głównie we Włoszech. Pozostawił tu dzieła, które zapewniły mu uznanie i trwałe miejsce w historii sztuki.

Celem dwuletniego projektu badawczego (2023–2024) było przeprowadzenie kwerend archiwalno-bibliotecznych, których wyniki uzupełniły i zweryfikowały wiedzę na temat życia i twórczości malarza Tadeusza Kuntzego oraz mogą być podstawą przyszłego opracowania monograficznego.

T. Kuntze, Męczeństwo św. Bartłomieja, obraz w kaplicy Nocchiaroli w katedrze w Veroli

Projekt zakończono, a tegoroczny etap został rozliczony. W ramach wykonanych działań opracowano tekst publicystyczny *Męczeństwo św. Bartłomieja* – obraz *Tadeusza Kuntzego w Veroli* do cyklu *Polonik Tygodnia* (https://tiny.pl/3rzvp_jc).

Badaczka: dr Mirosława Sobczyńska

Zakon zmartwychwstańców w Rzymie: inwentaryzacja i dokumentacja zbiorów malarstwa, rzeźby, rzemiosła i kolekcji ikonograficznej

Misją zakonu zmartwychwstańców była początkowo opieka duchowa nad polską emigracją. Szybko jednak jego założyciele stali się nieformalnymi ambasadorami sprawy polskiej w Watykanie. Zakon był źródłem odnowy intelektualnej polskiego Kościoła czasów zaborów. Zakonne mury kryją w sobie niezwykłą kolekcję sztuki, która obok zbiorów Biblioteki Polskiej w Paryżu, jest najważniejszą kolekcją artystyczną wychodźstwa polskiego od Wielkiej Emigracji po drugą wojnę światową, która przetrwała w niezmiennym kształcie.

Wieloletni projekt badawczy (2023–2024) ma na celu inwentaryzację i dokumentację zbiorów malarstwa, rzeźby, rzemiosła i kolekcji ikonograficznej księży zmartwychwstańców w Rzymie. Rezultatem końcowym będzie publikacja naukowa.

Pozyskano autorski raport z kwerend oraz tekst publicystyczny *Sanktuarium księży zmartwychwstańców na wzgórzu Mentorella* do cyklu *Polonik Tygodnia* (https://tiny.pl/p_36n171).

Badacze: dr Maria Nitka, Piotr Jamski, Barbara Jamska

Nagrobek Władysława Konstantego Wazy w kościele Stimmate di San Francesco w Rzymie

W kaplicy przy prezbiterium kościoła Sacre Stimmate di San Francesco znajduje się niemal nieznaną w literaturze nagrobek Władysława Konstantego Vasno – nieślubnego syna króla Władysława IV Wazy. Fundatorem obiektu był kardynał Giovanni Francesco Albani (późniejszy papież Klemens XI).

Projekt badawczy opierał się na kwerendach archiwalnych i bibliotecznych w Polsce i we Włoszech w celu zgromadzenia informacji na temat Władysława Konstantego Vasno oraz jego nagrobka w kościele Stimmate di San Francesco w Rzymie. Badania archiwalne przyniosły wiele nowych ustaleń, m.in. to, że gipsowy model reliefu portretowego w rzymskim nagrobku znajduje się w Nationalmuseum w Sztokholmie. W ramach rozliczenia projektu pozyskano autorski raport z kwerend oraz teksty publicystyczne *Nagrobek Giovanniego Battisty Gisleniego – architekta polskich Wazów*

(<https://tiny.pl/wfbvqfc9>) i *Kaplica królowej Marii Kazimiery Sobieskiej w rzymskim Palazzo Zuccari* do publikacji w ramach cyklu *Polonik Tygodnia*.

Badacze: dr hab. Hanna Osiecka-Samsownik, dr hab. Paweł Migasiewicz

Nagrobek Władysława Konstantego Wazy w Rzymie

Ochrona polskiego dziedzictwa kulturowego za granicą

Program strategiczny „Ochrona polskiego dziedzictwa kulturowego za granicą” obejmuje opieką zabytki nieruchome, czyli dzieła architektury i budownictwa, oraz obiekty ruchome, m.in. dzieła plastyki dawnej i rzemiosła artystycznego czy nagrobki. Rozpoczęcie prac przy wybranych obiektach poprzedzają badania, na podstawie których przygotowywane są programy prac konserwatorskich lub projekty remontowo-budowlane. Odpowiednio przygotowana dokumentacja badawcza (przedprojektowa) i projektowa jest podstawą realizacji każdego zadania.

Łącznie w 2024 r. zrealizowanych zostało 39 projektów konserwatorskich w 7 krajach na świecie. Wykonano także liczne ekspertyzy, kwerendy, programy prac, a także inwentaryzacje metodą skaningu laserowego. W przyszłości będą one wykorzystane w kolejnych projektach konserwatorskich, mających na celu poprawę stanu technicznego obiektów polskiego dziedzictwa kulturowego za granicą.

Część projektów realizowanych w 2024 r. miała charakter wieloletni. Etapowanie prac wynika z ogromnej złożoności zagadnień historycznych i artystycznych, problemów konserwatorskich i potrzeby ich rzetelnego rozwiązywania. W minionym roku szczególną uwagę poświęcono finalizacji dwóch zadań prowadzonych właśnie w takim trybie. Były to zainicjowane

jeszcze w 2021 r. kompleksowe projekty konserwatorskie dotyczące organów autorstwa Jana Śliwińskiego w katedrze łacińskiej oraz studni św. Jana z Dukli przy dawnym kościele bernardynów we Lwowie. Na przebieg prac przy tych obiektach wpływ miały nie tylko trudności wynikające z ich zabytkowej materii, licznych nawarstwień historycznych i odkryć pojawiających się w procesie konserwacji, lecz także czynniki zewnętrzne, jak pandemia COVID-19 i pełnoskalowa wojna w Ukrainie. Wspólnie z wykonawcami staraliśmy się na bieżąco stawiać czoła tym przeciwnościom, aby zapewnić obiektom polskiego dziedzictwa kulturowego za granicą jak najlepszą ochronę.

W kontekście działalności Instytutu Polonika w 2024 r. na wyróżnienie zasługuje rozpoczęcie największego i najkosztowniejszego dotychczas projektu – konserwacji i restauracji fasady Kamienicy Królewskiej we Lwowie. Prace przy tym wyjątkowym zabytku zostały poprzedzone pięcioletnimi badaniami archiwaliów, analiz historycznych i ikonograficznych oraz badań laboratoryjnych. Realizacja tego przedsięwzięcia, podobnie jak innych prowadzonych projektów, stanowi ważny krok w kierunku dalszego wzmocnienia obecności Polski w obszarze ochrony wspólnego dziedzictwa kulturowego poza granicami kraju.

Projekty konserwatorskie

FRANCJA

COURNONTERRAL (region: Oksytania, departament: Hérault). Prace konserwatorskie i restauratorskie nagrobka rodziny Święcickich

Podjęte działania konserwatorskie miały na celu uratowanie nagrobka Karola Święcickiego i jego rodziny, który przez władze lokalne został przeznaczony do likwidacji. Pomnik nagrobny powstał po śmierci Marie Touren (zm. 1867 r.) – jedyne dziecko dr. Karola Święcickiego i Elisabeth Sophie André Albine. W tym miejscu, wraz z córką spoczęli też małżonkowie, kolejno w 1883 i 1899 r.

Karol Święcicki to powstaniec listopadowy, który do Francji przybył wraz z Wielką Emigracją. Od 1936 r. kontynuował studia medyczne na uniwersytecie w Montpellier. Zmarł w 1883 r. Zgodnie z testamentem i życzeniem wdowy po Święcickim fakultet medycyny w Montpellier oraz Association de Prévoyance des Médecins de Hérault otrzymały sumę 116 000 franków. Z odsetek tego kapitału utworzono nagrodę (tzw. prix Święcicki) przydzielaną corocznie (do 1999 r.) wyróżniającym się studentom medycyny.

Cournonterral, nagrobek rodziny Święcickich przed konserwacją i po jej zakończeniu

Konserwowany nagrobek wykonano z wapienia i częściowo z marmuru kararyjskiego. W najgorszym stanie znajdowało się jego ogrodzenie – żeliwne przęsła i zamykającą dostęp furtkę pokrywały aktywne ogniska korozji. Ponadto wygięcie prętów furtki uniemożliwiało jej domknięcie. W ramach działań konserwatorskich oczyszczono powierzchnie kamienne z nawarstwień. Metal zabezpieczono przed korozją, a zdegradowane elementy zastąpiono prętami ze stali nierdzewnej. Ponadto uczytelniono inskrypcję. W efekcie obiekt odzyskał utracone wartości estetyczne.

Realizator: Jakub Kurkiewicz

MONTMORENCY (region: Île-de-France, departament: Dolina Oise). Cmentarz Les Champeaux. Konserwacja wybranych nagrobków

Cmentarz Les Champeaux w Montmorency pod Paryżem to szczególne miejsce dla Polski. Znajdują się tu groby wielu znamienitych Polaków – polityków, działaczy społecznych, naukowców i ludzi kultury.

W 2024 r., w ramach IV etapu prac przy kaplicy Jaroszyńskich, oczyszczono jej wewnętrzną część i tym samym ostatecznie ukończono konserwację tego obiektu. Z kolei II etap prac przy nagrobku Kazimierza Szwykowskiego obejmował konserwację pola grobowego – na

Montmorency, wnętrze kaplicy grobu Mikołaja Jaroszyńskiego po konserwacji

Montmorency, nagrobek Kazimierza Szwykowskiego przed konserwacją i po jej wykonaniu

podstawie materiałów archiwalnych od-
tworzono metalowe ogrodzenie otacza-
jące płytę nagrobną. Ponadto wykonano
pełną konserwację i restaurację nagrobka
Aleksandra Orłowskiego, włącznie z re-
konstrukcją kamiennego krzyża.

Realizator: Towarzystwo Opieki nad Pol-
skimi Zabytkami i Grobami Historyczny-
mi we Francji

**MONTRÉSOR (region: Centralny, depar-
tament: Indre i Loara). Profilaktyka
konserwatorska wybranych nagrobków**
Cmentarz w Montrésor przypomina
o burzliwej historii Polski. Pochowani są
tutaj m.in. przedstawiciele rodów Brani-
ckich, Reyów i Potockich, którzy tworzyli
emigracyjną „małą ojczyznę” i która funk-
cjonuje do dziś w miejscowym zamku.

Celem projektu było wykonanie profi-
laktycznych prac konserwatorskich przy
wybranych nagrobkach i pomnikach

upamiętniających ważne dla polskiej
emigracji osoby związane z zamkiem
w Montrésor. Należały do nich pochów-
ki: Wiktora Okryńskiego, Rudolfa Do-
maradzkiego, Grzegorza Sawickiego,
Konstantego Przeciszewskiego, Aleksan-
dra Jana Krzczunowicza, Józefa Mikołaja
hr. Potockiego oraz Maryi Dombrowskiej.
Wymienione nagrobki oczyszczono
i zdezynfekowano. Podobnym pracom
poddano dwa pomniki „Pro Fide et
Patria”, na których widnieją nazwiska:
Branicki, Rey, Tyszkiewicz, Choryński
i Dzieduszycki.

Realizator: Jakub Kurkiewicz

PARYŻ (region: Île-de-France). Profilak- tyka konserwatorska na cmentarzach Père-Lachaise i Montmartre

Regularne działania konserwatorskie,
polegające na profilaktycznym usuwaniu
zanieczyszczeń i roślinności z nagrob-
ków, w dłuższej perspektywie przynoszą
najlepsze efekty. Systematyczne elimi-
nowanie zagrożeń pozwala zahamować
proces naturalnej degradacji kamienia,
a w szczególności wapienia.

Zgodnie z tą zasadą, w 2024 r. do dzia-
łań prewencyjnych wytypowano szereg
polskich nagrobków zlokalizowanych na
paryskich cmentarzach. Na Père-Lachaise
było to szesnaście zagrożonych pomników
takich osób, jak: Lubomirska; Słonecka;
Hoffmanowa; Niemojowski; Prażmowski;
Dybowski; Boncza-Skarzynski; Morawski

Père-Lachaise, nagrobek Ludwika Nabelaka przed konserwacją i po jej wykonaniu

Montmartre, nagrobek Walentego Wankowicza przed konserwacją i po jej wykonaniu

Korab; Linowski; Cichowski; Tyszkiewicz; Kwiatkowski; Galezowski; Natason; Nabelak; Szlenker i Rakowski C. Na cmentarzu Montmartre pracami objęto cztery groby: Rakowskiego Casimira; Duńskiego

i Różyckiego, grób zbiorowy Jerzmowski oraz Wankowicza.

W efekcie oczyszczania odsłonięto opracowane dłutem wapienne powierzchnie nagrobków, przywracając im pierwotny wyraz artystyczny.

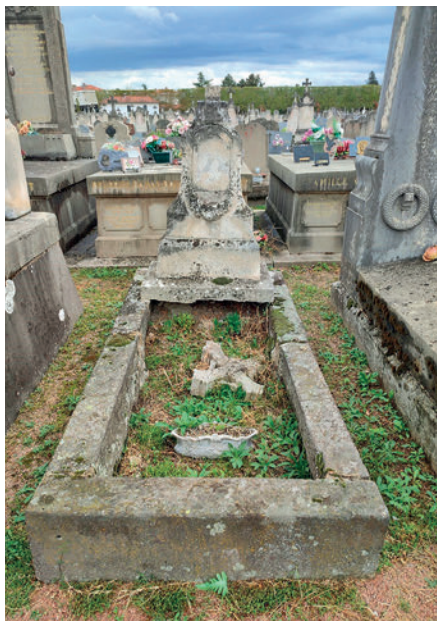
Realizator: Towarzystwo Opieki nad Polskimi Zabytkami i Grobami Historycznymi we Francji

ROANNE (region: Owernia-Rodan-Alpy, departament: Loara). Ustabilizowanie nagrobka Stefana Paszkowicza na miejskim cmentarzu

Stefan Paszkowicz (1846–1923) za udział w powstaniu styczniowym został skazany na karę śmierci, przed którą uciekł, emigrując do Francji. Tam rozpoczął studia architektoniczne. W 1870 r. zaciągnął się do Legii Cudzoziemskiej i wkrótce po bitwie pod Sedanem trafił do niewoli. Po odzyskaniu wolności osiadł w Roanne, gdzie założył rodzinę i rozpoczął działalność zawodową jako architekt. Był wiceprezesem stowarzyszenia architektów departamentu Loire, należał do Towarzystwa Historycznego i Archeologicznego w Forez, a także był członkiem komitetu pomocy Polsce. Jego działalność w Roanne zaowocowała licznymi realizacjami: zaprojektował 21 kościołów, 12 fabryk i innych obiektów przemysłowych oraz dwie hale targowe.

Nagrobek Stefana Paszkowicza na miejskim cmentarzu ma formę wapiennej steli zwieńczonej krzyżem, ustawionej na obrzeżu okalającym ziemne pole grobowe. Powierzchnia pomnika była pokryta niespoistymi nawarstwieniami, a jego elementy uległy przechyleniu. Leżący przed stelą, odspojony krzyż dodatkowo potęgował wrażenie zaniedbania. Przeprowadzone prace konserwatorskie objęły oczyszczenie kamiennych elementów oraz ich stabilizację.

Association Roanne Pologne

Roanne, nagrobek Stefana Paszkowicza przed konserwacją i po jej wykonaniu

LITWA

POWIEWIÓRKA. Kościół św. Kazimierza – konserwacja elewacji

Drewniany kościół wraz z dzwonnica wpisany jest na litewską listę dziedzictwa kulturowego. Obiekt powstał prawie 300 lat temu (1750 r.) z fundacji ówczesnego właściciela miejscowych dóbr – Michała Soroki. W grudniu 1867 r. w kościele tym został ochrzczony Józef Piłsudski. Do dzisiaj zachowały się zarówno chrzcielnica, jak i księga parafialna z wpisem tego wydarzenia, sporządzonym w języku rosyjskim.

W ramach kontynuacji prac rozpoczętych w 2023 r., wykonano kompleksowy remont szalunku elewacji frontowej świątyni, a także pomalowano elewacje boczne i tylną. Prace pozwoliły na zakończenie pełnego remontu zewnętrznej części obiektu.

Realizator: UAB „Vilniaus Restauratoriai”

WILNO. Cmentarz św. Piotra i Pawła na Antokolu – konserwacja nagrobków kwatery Zawadzkich

Projekt realizowano w ramach dotacji celowej przyznanej przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Wytypowane do przeprowadzenia kompleksowych prac konserwatorsko-restauratorskich nagrobki rodziny Zawadzkich położone są we wspólnej kwaterze otoczonej murem z żeliwnym ogrodzeniem. Przesunięcia elementów tworzących pomniki, brak jednej z płyt inskrypcyjnych i krzyża wieńczącego centralnie położony nagrobek oraz rozległe zniszczenia figury anioła wymagają szeregu rekonstrukcji opartych o dostępną ikonografię.

W 2024 r. ubiegano się o wydanie pozwoleń przez litewskie służby konserwatorskie. W tym czasie zaplanowane działania ograniczono do prac przygotowawczych. Dokonano szczegółowej oceny

stanu obiektów i ich stabilności oraz przekazano wykonawcy teren prac. Celem konserwacji jest przywrócenie właściwego wyglądu i funkcji technicznych nagrobków. Odtworzenie sprawności technicznej poszczególnych elementów zostanie osiągnięte poprzez usunięcie deformacji powstałych w wyniku nieprofesjonalnych remontów oraz naturalnego procesu degradacji. Restauracja będzie miała na celu wydobycie, odtworzenie i podkreślenie historycznych oraz estetycznych wartości obiektów.

Przewidywany termin zakończenia: 30 czerwca 2025

Realizator: Radosław Tusznio Tussini
Konserwacja Dzieł Sztuki

ŁOTWA

KRAŚLAW. Kościół pw. św. Ludwika – konserwacja obrazu z przedstawieniem św. Donata

Obraz z przedstawieniem św. Donata został wykonany w 1862 r. przez malarza Carla Schwiemera w Dreźnie. Jako wzór artyście posłużyło malowidło Simona Voueta „Apoteoza św. Teodora” (1627 r., obecnie w zbiorach Galerii Drezdeńskiej). Dzieło, zamówione przez Platerów, ówczesnych właścicieli Kraśławia, eksponowane jest w kaplicy bocznej kościoła pw. św. Ludwika. Znajdują się tam również relikwie św. Donata, sprowadzone do Kraśławia w 1776 r.

W ramach projektu przeprowadzono pełną konserwację obrazu (prostowanie i prawidłowe naprężenie płótna, naprawa łączeń stolarskich oryginalnych XIX-wiecznych krosien, oczyszczenie i konsolidacja warstwy malarskiej, wykonanie uzupełnień i retuszu naśladowczego) oraz drewnianej, dekorowanej ramy (wzmocnienie struktury drewna, oczyszczenie powierzchni i konsolidacja

Krasław, obraz św. Donata po pracach konserwatorskich w kościele pw. św. Ludwika

pożłoty oraz rekonstrukcja utraconych form aplikacji).

Realizator: Perspecto – Konserwacja Zabytków Katarzyna Górecka-Ruszel

RYGA – cmentarz św. Michała i KRA-SŁAW – cmentarz katolicki. Konserwacja wybranych nagrobków

Projekt był kontynuacją działań Instytutu Polonika związanych z ochroną i przywracaniem pamięci o Polakach spoczywających na terenach dzisiejszej Łotwy. W ramach czwartego sezonu prac konserwatorskich na cmentarzu św. Michała w Rydze poddano renowacji kolejne cenne nagrobki: Konrada Stanisława Martyszewskiego i Maryi Martyszewskiej z Szostakowskich (1856-1890); Aleksandra Rudzińskiego (zm. 1899 r.) i Maryi Wyrzykowskiej z Rudzińskich (zm. 1906 r.) oraz rodziny Monkiewiczów, gdzie spoczywa m.in. Wera Monkiewicz

Ryga, nagrobki Aleksandra Rudzińskiego i Marii Wyrzykowskiej po konserwacji

(1889-1978) – pedagożka, polonistka i historyczka, zaangażowana w rozwój polskiego szkolnictwa na Łotwie.

Oprócz ryskiej nekropolii prace prowadzono również na cmentarzu katolickim w Krasławiu, gdzie konserwację przeszedł

jeden z najstarszych obiektów – nagrobek Anny z Rycków Benisławskiej (1784–1876).

Prace przy wyżej wymienionych obiektach objęły konserwację techniczną mającą na celu przywrócenie statyki i stabilizację obiektów, oczyszczenie ich

Krasław, nagrobek Anny z Rycków Benisławskiej przed konserwacją i po jej wykonaniu

Ryga, nagrobki:
Konrada
Stanisława
Martyszewskiego
i Maryi
Martyszewskiej
z Szostakowskich
po konserwacji

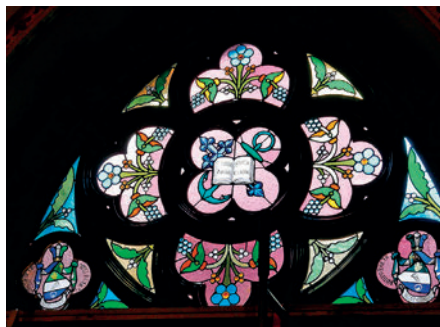

z wtórnych i niszczących nawarstwień, rekonstrukcję utraconych elementów formy i zabezpieczenie, tak by w jak najlepszym stanie przetrwały kolejne lata ekspozycji zewnętrznej.

Realizator: Witold Butkiewicz Konserwacja Zabytków

RYGA. Kościół pw. św. Franciszka – konserwacja witraży w kruchcie

Konserwacji poddano dwa okna witrażowe znajdujące się nad bocznymi wejściami do kruchty kościoła. Obiekty

Ryga, witraż w kościele pw. św. Franciszka ufundowany przez korporację Welecja po konserwacji

pochodzą z czasów powstania świątyni, czyli z końca XIX w. Wykonano je w Warszawie, w znanej pracowni „Św. Łukasza” hrabiny Marii Lubińskiej, a fundatorami były założone na Politechnice Ryskiej polskie korporacje studenckie: „Arkonia” i „Welecja”, o czym świadczą herby znajdujące się w dolnych narożnikach okien.

Głównym celem projektu było przeprowadzenie pełnej konserwacji zabytkowych witraży wraz z rekonstrukcją pierwotnego programu ikonograficznego i przywróceniem walorów estetycznych.

Ryga, witraż w kościele pw. św. Franciszka ufundowany przez korporację Arkonia po konserwacji

W ramach prac obiekty oczyszczono, pęknięte oryginalne szkła sklejono, a brakujące fragmenty zrekonstruowano (największego zakresu rekonstrukcji wymagały kwatery z przedstawieniami tarcz herbowych). Zewnętrzne metalowe siatki zastąpiono oszkleniem ochronnym z pojedynczej tafli szyby bezpiecznej.

Realizator: Tiffany Ursta Kajetan Stadtmüller

UKRAINA

LWÓW (obwód : lwowski). Studnia św. Jana z Dukli – prace konserwatorskie

Studnia św. Jana z Dukli, znajdująca się na wewnętrznym, południowym dziedzińcu dawnego klasztoru oo. Bernardynów, jest przykładem małej architektury o funkcji kultowej. Jej powstanie związane jest z beatyfikacją Duklana, która miała miejsce w 1733 r. Nastąpił wówczas szereg prac nadających odpowiednią oprawę relikwiom i upamiętniających świętego. Jedną z nich jest murowana studnia zbudowana w latach 1748–1755.

W 2024 roku zrealizowano ostatni etap wieloletniego projektu mającego na celu kompleksową konserwację tego zabytku. W pierwszej kolejności ukończono konserwację kamiennych waz, po czym wraz z metalową, złożoną figurą św. Jana z Dukli zamontowano je na kopule. Ułożono rekonstruowaną piaskowcową posadzkę we wnętrzu. Prace przy wapiennej elewacji przeprowadzono zgodnie z nowatorską technologią polegającą na fletowaniu po obrysie ubytku. Zrealizowano

Lwów, studnia św. Jana z Dukli po zakończeniu prac konserwatorskich

etap konserwacji estetycznej malowidła w kopule, a także prace przy kamiennej cembrowinie i metalowej nakrywie studni. Przeprowadzono również działania o charakterze wykończeniowym i estetyzującym, takie jak fugowanie, kitowanie, unifikacja kolorystyczna i hydrofobizacja kamienia.

Realizator: ZKR Sp. z o.o.

LWÓW (obwód: lwowski). Budynek dawnego klasztoru oo. Bernardynów (obecnie Centralne Państwowe Archiwum Historyczne Ukrainy we Lwowie) – prace ratunkowe

Budynek Archiwum to dawny klasztor oo. Bernardynów wzniesiony w latach 30. XVII w. W zbiorach instytucji znajduje się

ponad dwanaście kilometrów akt, wśród których są materiały pochodzące z samorządów miast regionu lwowskiego, organów państwowych I Rzeczypospolitej, monarchii habsburskiej i Galicji, a także dokumentacja administracyjna i kościelna z okresu dwudziestolecia międzywojennego.

Z powodu występujących w obiekcie problemów związanych ze znacznym zawilgoceniem i wysokim stężeniem soli przez lata parametry wytrzymałościowe murów uległy osłabieniu. W połączeniu z przeciążeniem pomieszczeń magazynowych doprowadziło to do stanu krytycznego, zagrażającego bezpieczeństwu ludzi i przechowywanych dokumentów.

W związku z tym, w ramach pilnych prac ratunkowych, wykonano montaż

Konstrukcja zabezpieczająca ścianę Centralnego Państwowego Archiwum Historycznego Ukrainy od strony dziedzińca

tymczasowej drewnianej konstrukcji zabezpieczającej fragment ściany zewnętrznej skrzydła północnego od strony dziedzińca, a także konstrukcji podpierającej sklepienie w pomieszczeniu na parterze. Działania te mają na celu stabilizację obiektu na czas przeprowadzenia badań geotechnicznych i architektonicznych oraz opracowania projektu kompleksowego remontu budynku, uwzględniającego wzmocnienie konstrukcyjne.

Realizator: FOP Topij Tetiana Iwaniwna

LWÓW (obwód: lwowski). Bazylika archikatedralna Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny (katedra łańciska)

Katedra łańciska jest jednym z najcenniejszych obiektów historycznych i zabytkowych na ziemiach dawnej Rzeczypospolitej. Dzięki najwybitniejszym lwowskim artystom, którzy tworzyli zachowane do dzisiaj wyposażenie świątyni, mamy do czynienia z dziełem nie tylko ważnym, lecz także wybitnym artystycznie.

Montaż schodów w miechowni

Miechownia, do której wchodzi się z chóru muzycznego, oraz położone nad nią pomieszczenie w wieży katedry łańciskiej były dotychczas nieskomunikowane z resztą przestrzeni. Przeprowadzony podczas kompleksowych prac przy organach demontaż miechów instrumentu umożliwił uprzątnięcie sali oraz wybudowanie drewnianych schodów prowadzących na wyższy poziom. W ten sposób zapewniono dostęp do miechowni i stworzono warunki do przyszłego wykorzystania przestrzeni nad nią na potrzeby parafii.

Realizator: Monument Service sp. z o.o. sp. kom.

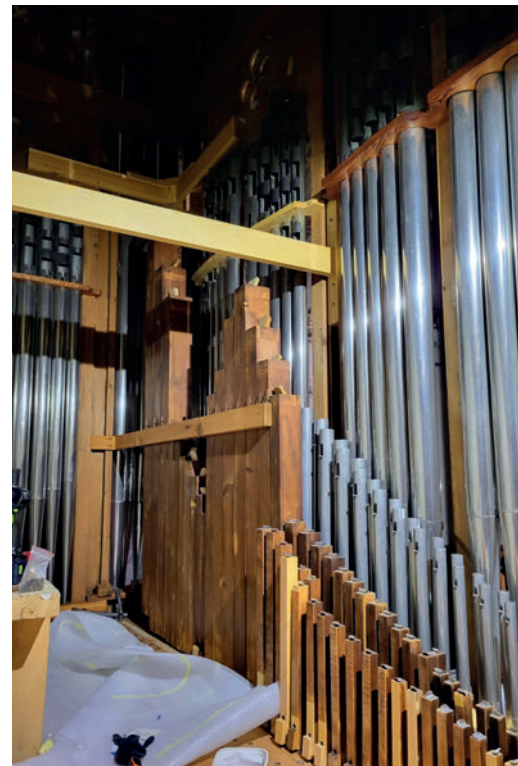

Prace konserwatorskie przy drewnianych schodach do miechowni w katedrze łańciskiej

Wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich i rekonstrukcyjnych przy organach Jana Śliwińskiego z 1899 r. oraz konserwacja szafy organowej i drewnianych podłóg chóru muzycznego

Organy w katedrze łańciskiej to 23-głosowy instrument o dwóch manualach, który w 1899 r. został zamontowany na chórze kościoła w dwóch szafach o neogotyckich prospektach.

Prace konserwatorskie przy obiekcie trwały od 2021 r. Ostatnim etapem działań, obejmujących również elementy w miechowni oraz podłogi i balustradę chóru muzycznego, był montaż techniczny wszystkich podzespołów instrumentu. Od 2022 r. poddawano je kompleksowym pracom konserwatorskim i restauratorskim w pracowni organmistrzowskiej w Polsce. Po złożeniu elementów organów w katedrze możliwe było zakończenie restauracji obydwu szaf,

Składanie organów w katedrze łańciskiej

w tym odtworzenie mazerunków płycin na nowej zabudowie ścian bocznych. Na zakończenie dokonano strojenia i intonacji instrumentu oraz rejestracji jego brzmienia w wysokiej rozdzielczości, w formie audio i wideo.

Realizator: Monument Service sp. z o.o. sp. kom.

Remont okna nad ołtarzem Przemienienia Pańskiego

Problem nieszczelnego okna dostrzeżono podczas prowadzenia prac konserwatorskich przy ołtarzu Przemienienia Pańskiego. W czasie silnego deszczu obiekt był zalewany od góry wodą opadową, która przenikała przez nieszczelne szklenie. Podjęto zatem pilne prace remontowe. Okno zdemontowano i oczyszczono,

dokonano niezbędnych uzupełnień szkle-
nia i całość na nowo osadzono w murze.
Pozwoliło to zabezpieczyć wnętrze ka-
tedry, a w szczególności konserwowany
ołtarz przed degradacją.

Realizator: Towarzystwo Wspierania Ini-
cjatyw Badawczych i Konserwatorskich.

LWÓW (obwód: lwowski). Katedra ormiańska – wykonanie prac remonto- wych przy dwóch kominach

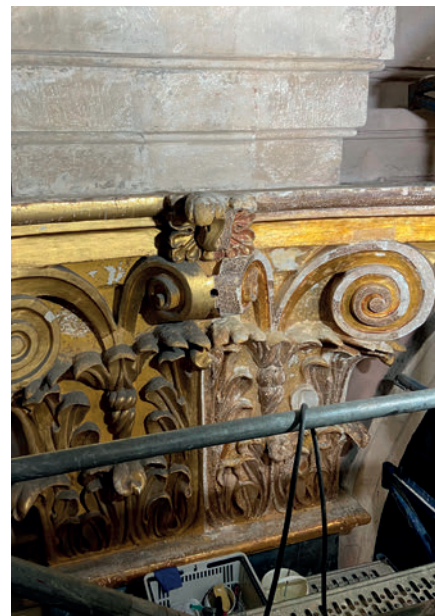
Katedra ormiańska jest jednym z naj-
starszych i najcenniejszych zabytkowych
kościółów Lwowa. To jedyny w Europie
Środkowej przykład architektury o rysach
orientalnych. Jej historia sięga XIII w.

Powodem podjęcia pilnych prac re-
montowych było niebezpieczne od-
chylenie od pionu dwóch kominów
zlokalizowanych na dachu zabudowań
przynależnych do katedry i poważne
zniszczenia, szczególnie w obrębie ich
ław. W ramach zadania kominy rozebra-
no i wymurowano ponownie z wykorzy-
staniem cegły rozbiórkowej.

Realizator: Towarzystwo Wspierania Ini-
cjatyw Badawczych i Konserwatorskich

LWÓW (obwód: lwowski). Cerkiew gar- nizonowa pw. Świętych Piotra i Pawła (d. kościół Jezuitów) – prace konserwa- torskie i restauratorskie przy ścianach prezbiterium

Celem projektu jest przywrócenie este-
tycznych i artystycznych wartości baro-
kowej dekoracji malarskiej prezbiterium,
która stanowi integralną część zespołu
malowideł świątyni, wykonanych przez
Franciszka i Sebastiana Ecksteinów. Prze-
kształcona szczególnie na przełomie XIX
i XX w. dekoracja prezbiterium poddana
została pracom technicznym obejmują-
cym stabilizację podłoża i warstwy ma-
larskiej, oczyszczenie z nawarstwień oraz
odsolenie. Odkrycie zasłoniętego przez
przemalowania oryginalnego baroko-
wego fresku (zachowanego w dobrym
stanie) pozwoli na jego ekspozycję po
wykonaniu retuszy. Poszerzone odkrywki
w obrębie pozłacanych kapiteli ujawniły
zły stan zachowania gruntów ze złocenia-
mi, co uniemożliwia ich przywrócenie.
W związku z tym zaplanowano wykona-
nie nowej warstwy pozłotniczej. Dodat-
kowo zdecydowano o przeniesieniu na

*Usuwanie nawarstwień z kapiteli w dawnym
kościółce Jezuitów we Lwowie*

ruchome podłoże dwóch medalionów
z przedstawieniami świętych jezuitów
znajdujących się na przeciwległych ścia-
nach prezbiterium. Zabieg ten pozwoli na
ich zachowanie, a jednocześnie umożliwi
odsłonięcie oryginalnej warstwy baroko-
wego fresku.

Przewidywany termin zakończenia: 15
listopada 2026

Realizator: Artem Renovo Paweł Boliński

LWÓW (obwód: lwowski). Kamienica Królewska (zw. Pałacem Korniakta, ob. Muzeum Historyczne) – restauracja fasady

Renesansowa kamienica Królewska zo-
stała zbudowana w 1580 r. na lwowskim
rynku dla greckiego kupca Konstantego
Korniakta. Później była w posiadaniu
Jakuba Sobieskiego, a po jego śmierci –
króla Jana III, który przebudował ją na
pałacową rezydencję z okazałymi kom-
natami i salą audiencjonalną. Wzniesiona

*Lwów, komin na
dachu katedry
ormiańskiej
przed pracami
zabezpieczającymi
i po ich
zakończeniu*

Elementy architektoniczne fasady Kamienicy Królewskiej w trakcie prac konserwatorskich we Lwowie

została z wykorzystaniem murów dwóch gotyckich kamienic. W 225. rocznicę zwycięstwa wojsk Sobieskiego pod Wiedniem (12.09.1908) w kamienicy otworzono Muzeum Narodowe im. króla Jana III, które działało do 1939 r., gdy Lwów zajęli Rosjanie. Obecnie jest jedną z siedzib Lwowskiego Muzeum Historycznego.

Rozpoczęcie prac konserwatorskich poprzedziło 5 lat badań archiwalnych, analiz historycznych i ikonograficznych oraz badań laboratoryjnych mających na celu ustalenie budowy technologicznej fasady. Posiada ona trzy kondygnacje i zwieńczona jest wysokim murem pełnej attyki z grzebieniem w formie rozbudowanej grupy rzeźbiarskiej, na którą składają się rzeźby siedmiu wolnostojących postaci rycerzy i pary delfinów pomiędzy nimi.

Pierwsze i drugie piętro mają po sześć osi okiennych. W kondygnacji drugiej otwory mają układ dwudrzwiowych portfenetrów wychodzących na balkon z kutą balustradą rozciągającą się na szerokość całej elewacji. Okna kondygnacji trzeciej są prostokątne. Wszystkie otwory ujęto rozbudowanymi obramieniami

z kamienia z profilowanymi listwami i trójkątnymi naczółkami wspartymi na konsolach. Naczółki i ich elementy są bogato rzeźbione. Tło elewacji stanowi opracowane w tynku boniowanie.

Zakres prac obejmuje oczyszczenie elementów architektonicznych fasady z nawarstwień, miejscowe wzmocnienia konstrukcyjne muru, konserwację i częściową wymianę tynków, detali architektonicznych i rzeźb wykonanych z kamienia oraz elementów metaloplastyki (krat i balustrady balkonu), a ponadto konserwację i częściową wymianę wtórnych stolarek okiennych.

Przewidywany termin zakończenia: 31 października 2025

Realizator: Restauro sp. z o.o.

LWÓW (obwód: lwowski). Cmentarz Łyczakowski

Cmentarz Łyczakowski jest jedną z najważniejszych dla polskiej historii i kultury nekropolii, jak również bardzo ważnym miejscem dla kultury i historii Ukrainy. Szereg znajdujących się tutaj nagrobków i kaplic to wybitne dzieła sztuki XIX i XX w. Tym samym cmentarz

jest jednym z najcenniejszych zespołów zabytkowych Lwowa.

Prace konserwatorskie przy kaplicy Jaworskich

Kaplica Jaworskich została wybudowana w końcu XIX w. dla upamiętnienia pochówków Marii z Kwecińskich (1856–1889) i Feliksa Jaworskiego (1836–1893).

Zbudowana na rzucie prostokąta kaplica posiada elewacje murowane z cegły ceramicznej pełnej, spoinowanej wypukłą fugą. Na elewacji frontowej znajduje się wykonany w zaprawie portal zamknięty łukiem z trójkątnym zwieńczeniem i profilowanym gzymsem wspartym na półkolumnach. Dach kaplicy pierwotnie pokryty był szklwionymi barwnymi dachówkami karpiówkami, w chwili przystępowania do prac silnie zdegradowanymi. We wnętrzu, na podłodze, zachowała się cementowa terakota, dekorowana ornamentem roślinnym, a z elementów wyposażenia: kamienna mensa.

Celem prac konserwatorskich jest zatrzymanie przyczyn zniszczeń kaplicy: w szczególności usunięcie nieszczelności

Fragment dekoracji rzeźbiarskiej kaplicy Jaworskich na Cmentarzu Łyczakowskim we Lwowie

dachu wraz z rekonstrukcją dachówek oraz wyeliminowanie zawilgocenia ścian. Ponadto wykonane zostaną prace naprawcze popękanych i zdestruowanych dekoracji architektonicznych, a także konserwatorskie mające na celu przywrócenie oryginalnej monochromii ścian wnętrza.

Przewidywany termin zakończenia: 30 czerwca 2025

Realizator: ZKR Sp. z o.o.

Konserwacja nagrobka rodziny Sichulskich oraz pomnika nagrobnego dr. Henryka Mosinga

W 2024 r. kontynuowano kompleksowe prace konserwatorskie oraz restauratorskie przy dwóch pomnikach: rodziny Sichulskich, w którym pochowano malarza Kazimierza Sichulskiego (1879–1942), oraz nagrobku dr. Henryka Mosinga (1910–1999), lekarza i epidemiologa,

Konserwacja rzeźby z nagrobka Henryka Mosinga na Cmentarzu Łyczakowskim we Lwowie

potajemnie wyświęconego na kapłana przez kardynała Stefana Wyszyńskiego.

W pierwszym przypadku przede wszystkim oczyszczono obiekt z luźnych nawarstwień biologicznych i atmosferycznych, wykonano dezynfekcję i dokładne doczyszczenie piaskowca metodami mechanicznymi. Następnie przeprowadzono hydrofobizację i uporządkowano otoczenie grobu. W odniesieniu do drugiego, gorzej zachowanego pomnika, konieczne było podjęcie prac przy murowanej tumbie z metalowym ogrodzeniem oraz przy figurze Niepokalanie Poczętej Maryi Panny. Jej powierzchnię, podobnie jak tumbę, pokrywała warstwa cementowej zaprawy, którą należało usunąć. Pracami objęto również metalowe ogrodzenie – po jego oczyszczeniu nałożono warstwę zabezpieczającą przed korozją, naprawiono furtkę i uzupełniono brakujące elementy przesł.

W trakcie prowadzonych prac dokonano pochówku ks. Bronisława Baranowskiego, co wymagało przekształcenia dostępu do krypty poprzez odsłonięcie zasuw i modyfikację opaski okalającej tumbę.

Realizator: Monument Service sp. z o.o. sp. kom.

BOREMEL (obwód: rówieński). Rzeźba Chrystusa Upadającego pod Krzyżem – prace konserwatorskie i restauratorskie

Znajdująca się w miejscowości Boremel figura Chrystusa Upadającego pod Krzyżem swoją formą nawiązuje do słynnego cudownego obrazu. Powstała ona w miejscu dawnej drewnianej cerkwi, prawdopodobnie w 1786 r. wraz z wybudowaniem nowej świątyni. Podobnie jak inne boremelskie budowle ufundowana została przez ród Czackich.

Figura Chrystusa w Boremlu przed konserwacją

Wykonana z wapienia rzeźba Chrystusa posadowiona jest na wysokim trójpoziomowym postumencie wymurowanym z cegły i otynkowanym. Na jego dłuższych bokach znajdują się piaskowcowe tablice z inskrypcjami w języku polskim i łacińskim. Obiekt zachował się w bardzo złym stanie. Silnie zniszczona jest zarówno cegła, jak i materiał kamienny. W przeszłości obiekt niejednokrotnie poddawany był nieprofesjonalnym zabiegom – przemalowywany i pokrywany cementem, co tylko przyspieszyło jego degradację.

W 2024 r. w wyniku przetargu wyłoniono wykonawcę kompleksowych prac, które będą realizowane w najbliższym sezonie konserwatorskim.

Przewidywany termin zakończenia:
30 listopada 2025
Realizator: Fundacja Partnerstwa dla Europy Środkowo-Wschodniej

DROHOBYCZ (obwód: lwowski). Kościół pw. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny, św. Krzyża i św. Bartłomieja

Jest to jeden z najstarszych kościołów w Galicji Wschodniej, a jednocześnie najstarszy i najcenniejszy zabytek Drohobycza. Początki katolickiej parafii w Drohobyczu datowane są na 1392 r., gdy król Władysław Jagiełło wydał dokument o budowie gotyckiego kościoła, który miał także pełnić funkcje obronne. W XVIII w. Andrzej Solecki z Krechowic rozpoczął dekorowanie całego wnętrza nową późnobarokową polichromią. Na początku XX w. w świątyni wykonano witraże według kartonów J. Matejki, S. Wyspiańskiego i J. Mehoffera. W okresie sowieckim dokonały się największe zniszczenia w kościele, który pełnił funkcję magazynu. Ławki, konfesjonały, rzeźbione ołtarze i cenne obrazy zostały spalone, a zabytkowe organy sprzedano. Dopiero w 1989 r. Polacy

mieszkający w Drohobyczu odzyskali kościół i odąd trwa jego stopniowa renowacja.

Wykonanie rusztowań umożliwiających konserwację okna witrażowego w prezbiterium

Celem projektu było wykonanie rusztowania umożliwiającego przeprowadzenie prac konserwatorskich prawego okna witrażowego w prezbiterium kościoła farnego w Drohobyczu.

Realizator: FOP Roman Bayrak

Konserwacja witraża w kościele w Drohobyczu

Konserwacja prawego okna witrażowego w prezbiterium

Okno wykonane zostało w klasycznej średniowiecznej technice mocowania za pomocą listew ołowianych. Składa się z gomółek o miodowym odcieniu i barwnych trójkątów pomiędzy nimi. Górna część jest zakończona maswerkkiem,

w centralnym czteroliściu którego widnieje monogram M, flankowany przez 2 błękitne gomółki. Poniżej znajdują się dwie kwatery okien gomółkowych zamkniętych wykończonym maswerkkiem. Okno wykonane zostało przez Zakład Witrażów i Mozaiki S.G. Żeleńskiego w 1936 r., najprawdopodobniej z wykorzystaniem starszych fragmentów. Jedna kwatery w trzecim rzędzie od dołu posiadała zdublowane szklenie.

Prace konserwatorskie objęły: demontaż okna, przewiezenie go do pracowni, oczyszczenie, wyprostowanie wybrzuszeń, sklejenie popękanych gomółek oraz rekonstrukcję brakujących. Następnie całość została osadzona w nowym profilu miedzianym i zamontowana w kościele.

Realizator: Maria Barvinok

Prace konserwatorskie przy polichromii w prezbiterium

W ramach zadania przeprowadzono pełen zakres prac technicznych mających na celu powstrzymanie procesów destrukcyjnych i przygotowanie polichromii do etapu konserwacji estetycznej. Równocześnie pojawiła się możliwość pogłębienia wiedzy o historii ewolucji dekoracji malarskich kościoła (na sklepieniu występuje także polichromia o cechach gotyckich). Wykonano zatem analizę dokumentacji konserwatorskich oraz innych materiałów w zakresie dotychczasowych prac przy zabytku, ze szczególnym uwzględnieniem malowideł. Pobrano także próbki tynków i warstwy malarskiej do badań laboratoryjnych. Następnie wykonano odkrywkę w obrębie powierzchni przeznaczonej do konserwacji, w celu określenia stratygrafii, techniki wykonania i stanu zachowania poszczególnych warstw. Powierzchnie ścian zostały oczyszczone i zdezynfekowane, również z wykorzystaniem metody

ablacji laserowej. Zdegradowane partie utrwalono i podklejono, a ubytki tynków uzupełniono.

Realizator: Restauro sp. z o.o.

DROHOBYCZ (obwód: lwowski). Cmentarz katolicki – prace konserwatorskie przy figurach płaczek. Etap II

Dwie figury płaczek należą do wtórnie utworzonego zespołu figur przed kaplicą Świętego Krzyża, będącą kaplicą rodziny Nahlik. Nie wiadomo, na czyich grobach, ani gdzie dokładnie były usytuowane pierwotnie. Wiadomo jedynie, że pochodzą z tego samego cmentarza. Czas powstania rzeźb określa się na około XIX w. Z uwagi na lokalizację, datowanie i stylistykę obiektów ich prawdopodobne autorstwo przypisuje się pracowni Antona Shimsera.

W ramach II etapu prac wykonano uzupełnienia ubytków figur, a następnie scalono je kolorystycznie. W celu

zabezpieczenia obiektów powierzchnię kamienia pokryto preparatem hydrofobowym.

Realizator: Anna Sztymelska-Karczewska

HOŁOBY (obwód: wołyński). Prace konserwatorskie przy trzech rzeźbach z dawnego zespołu dworsko-parkowego

Trzy przydrożne kapliczki z kamiennymi figurami usytuowane są przy wjeździe do dawnego dworu w miejscowości Hołoby. Kapliczki wybudowane zostały w 1711 r. z fundacji Józefa Jaruzelskiego. Dwie niższe zwieńczone są wyrzeźbionymi w wapieniu postaciami św. Antoniego i św. Jana Nepomucena. Najwyższa kapliczka, rozbudowana o kolumnę, zwieńczona jest figurą Matki Boskiej (figura zachowana częściowo). Postumenty wymurowano z cegły ceramicznej pełnej i otynkowano technikami tradycyjnymi. Od góry osłaniają je daszki z dachówki ceramicznej.

Fragment polichromii po konserwacji w kościele w Drohobyczu

▼ Rzeźba płaczki przed konserwacją i po jej wykonaniu na cmentarzu w Drohobyczu

Jedna z trzech rzeźb z dawnego zespołu dworsko-parkowego w Hołobach, przed konserwacją i po jej wykonaniu

▼ Odnalezione fragmenty figury Matki Boskiej wieńczącej kapliczkę przy wjeździe do dawnego dworu w Hołobach

Największym problemem w procesie konserwacji było zawilgocenie murów, prawdopodobnie spowodowane brakiem izolacji zabezpieczającej przed podsiękaniem wody z gruntu. Z drugiej strony na stan zabytków wpłynęło niesprawne zadaszenie, znaczne ubytki w dachówce i spoinowaniu oraz brak systemu odprowadzania wody.

W ramach prac konserwatorskich usunięto wtórny i wadliwy tynk, zrekonstruowano i przemurowano niesprawne technicznie mury, uzupełniono brakujące gzymsy i cokoły. Rzeźby zostały zdezynfekowane i oczyszczone, a ubytki uzupełniono masą mineralną imitującą wapienie. Realizator: ZKR Sp. z o.o.

HOŁOBY (obwód: wołyński). Konserwacja i rekonstrukcja figury Matki Boskiej wieńczącej kapliczkę przy wjeździe do dawnego dworu

W trakcie prac konserwatorskich przy kapliczkach odnaleziono zakopane

w ziemi fragmenty figury Matki Boskiej. Prowadzone równolegle poszukiwania archiwalne przyniosły materiał w postaci przedwojennych fotografii, na podstawie których możliwa jest rekonstrukcja obiektu.

W 2024 r. sporządzono program prac konserwatorskich i rekonstrukcyjnych oraz rozstrzygnięto przetarg. Trwają prace przy tworzeniu modelu do rekonstrukcji.

Przewidywany termin zakończenia: 15 lipca 2025

Realizator: ZKR sp. z o.o.

LUBOML (obwód: wołyński). Kościół pw. Trójcy Przenajświętszej – wykonanie odprowadzenia wody z krypt

Zakłada się, że kościół pw. Trójcy Przenajświętszej w Lubomlu jest najstarszą świątynią katolicką na Wołyniu, ufundowaną w 1412 r. przez króla Władysława Jagiełłę.

W związku z trudną sytuacją grunto-wodną w obiekcie zaplanowano wykonanie systemu odprowadzenia wody z krypt świątyni. Przeprowadzono prace ziemne polegające na montażu nowych elementów systemu i podłączeniu ich do istniejącej kanalizacji. Wykonano studzienki chłonne i rewizyjne. Przyłącze zostało zatwierdzone przez lokalny urząd wodno-kanalizacyjny.

Realizator: Fundacja Partnerstwa dla Europy Środkowo-Wschodniej

MIKULIŃCE (obwód: tarnopolski). Kościół pw. Świętej Trójcy – prace remontowo-konserwatorskie przy murach świątyni i dzwonnicy

Kościół parafialny w Mikulińcach pochodzi z drugiej połowy XVIII w. Został wybudowany według projektu Augusta Moszyńskiego, z fundacji Ludwika z Mniszków Potockiej. W okresie

Mury kościoła w Mikulińcach po pracach konserwatorskich

Konserwacja murów dzwonnicy kościoła w Mikulińcach

Organy w kościele w Mościskach po konserwacji

sowieckim pełnił różne funkcje, m.in. magazynu substancji chemicznych. Wieronym rzymskokatolickim został zwrócony w 1989 r.

Na ścianach świątyni i dzwonnicy położone zostały nieodpowiednie dla obiektu zabytkowego cementowe tynki. Skutkowało to silnym zawilgoceniem murów oraz pojawieniem się wysoleń. W związku z tym konieczne było skucie niewłaściwych tynków, a miejscowo położenie tynków traconych, które pomogą wyciągnąć sól.

Realizator: ARP Projektowanie Marek Partyka

MOŚCISKA (obwód: lwowski). Kościół pw. Narodzenia św. Jana Chrzciciela – remont szafy organowej

Kościół w Mościskach należy do najstarszej parafii w dawnej archidiecezji przemyskiej. Wzniesiona w ostatnich latach XVI w. świątynia została konsekrowana w 1604 r. Wśród jej wyposażenia do naszych czasów dotrwały wysokiej klasy historyczne organy piszczałkowe z 1883 r. wykonane w znanym i cenionym

warsztacie Ignacego i Aleksandra Żebrowskich ze Lwowa.

Prace przy instrumencie już od kilku lat prowadzone były w specjalistycznej pracowni organmistrzowskiej w Polsce, jednak aby możliwe było jego ponowne zamontowanie w pierwotnym układzie, potrzebna była również konserwacja szafy organowej. Elementy konstrukcyjne oraz detale architektoniczne poddane zostały gruntownym zabiegom konserwatorskim, co pozwoliło m.in. na przywrócenie oryginalnej kolorystyki i walorów estetycznych zabytku.

Realizator: „Croaton” Konserwacja i Restauracja Obiektów Dzieł Sztuki

OLESKO (obwód: lwowski). Klasztor Kapucynów – remont zewnętrznych schodów

Kościół i klasztor Kapucynów w Olesku, ufundowane w 1739 r. przez wojewodę wołyńskiego Józefa Seweryna Rzewuskiego, stanowiły niegdyś jedno z najznamienitszych i najbogatszych fundacji

Kościół pw. Trójcy Świętej w Podhajcach przed pracami zabezpieczającymi

▲ *Kościół pw. Trójcy Świętej w Podhajcach po pracach zabezpieczających*

w Rzeczypospolitej. Słynęły z kosztownego wyposażenia, imponującego księgozbioru oraz malowniczego ogrodu, w którym znajdowały się ozdobne altanki i stawy rybne. Od lat 80. XX w. klasztor pełni funkcję oddziału Lwowskiej Narodowej Galerii Sztuki im. Borysa Woźnickiego. Obecnie służy jako magazyn dzieł sztuki, kryjąc w swoich murach niezwykle cenny zbiór rzeźby i malarstwa z XVI–XVIII w.

W 2024 r. przeprowadzono prace budowlano-renowacyjne polegające na remoncie zewnętrznych schodów prowadzących do budynku klasztoru od strony frontowej oraz od ogrodu.

Realizator: Kreatywna Fabryka „Wiktorii” TzOW

PODHAJCE (obwód: tarnopolski). Kościół pw. Trójcy Świętej – budowa tymczasowego zadaszania

Obecna świątynia pw. Trójcy Świętej została wybudowana w 1634 r. z fundacji właścicielki Podhajec, Zofii z Zamiechowa Tyszkiewiczowej. W 1643 r. do prezbiterium dostawiono wieloboczną kaplicę grobową, w której pochowano kolejnego właściciela miejscowości, Stanisława Rewerę Potockiego. Po 1945 r. kościół został odebrany parafii i stopniowo popadał w ruinę. W wyniku pożaru w latach 80. XX w. zniszczeniu uległo sklepienie nawy i wieża. W 2006 r. świątynia została zwrócona wspólnocie rzymskokatolickiej, która od tego czasu podejmuje starania mające na celu jej odbudowę.

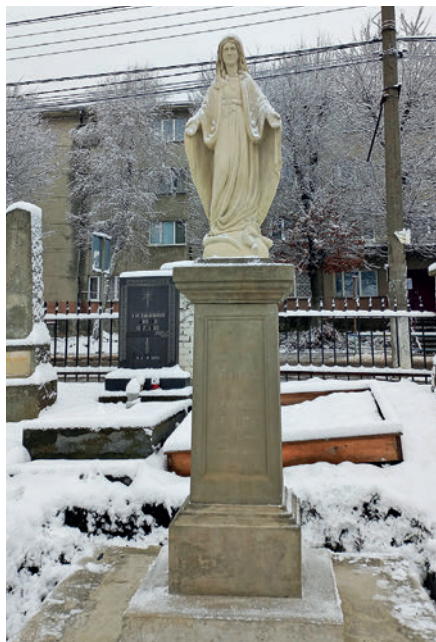
Celem wsparcia tych działań Instytut Polonika sfinansował zabezpieczenie zachowanych oryginalnych sklepień

poprzez budowę tymczasowego zadaszania. Objęto nim część prezbiterium, kaplice boczne i wieżę. Dach na wieży zaprojektowano jako jednospadowy, z zapewnieniem odpływu wody przez specjalną rynną wyprowadzoną przez mały otwór okienny. Pozostałe dachy wykonano jako wielospadowe, z zaślepieniem pionową ścianką od strony nawy głównej. Realizator: ZKR Sp. z o.o

ZŁOCZÓW (obwód: lwowski). Cmentarz katolicki – konserwacja wybranych nagrobków

Cmentarz katolicki w Złoczowie jest rozległą nekropolią z częściowo zachowanym układem przestrzennym. Jego historia sięga końca XVIII w. Znajdują się tu obiekty wykonane w najsłynniejszych warsztatach rzeźbiarskich, np. w pracowniach Leopolda Schimsera i Henryka Périera.

◀ Nagrobek Zdzisława Faculi Sozańskiego po konserwacji na cmentarzu w Żółtowie

Nagrobek A. i L. Lewickich po konserwacji na cmentarzu w Żółtowie

▼ Prace przy posadzce zamku w Żółtkwi

Celem projektu było przeprowadzenie prac konserwatorskich przy nagrobku Agnieszki (1812–1889) i Leopolda (1819–1909) Lewickich oraz nagrobku Zdzisława Faculi Sozańskiego (1887–1908). W pierwszym przypadku oczyszczono obiekt z luźnych nawarstwień biologicznych i atmosferycznych, zdezynfekowano go i spionowano podstawę, a także dokładnie doczyszczono kamień metodami mechanicznymi. Następnie podklejono szczeliny i odspojenia oraz uzupełniono ubytki zaprawami mineralnymi.

W odniesieniu do drugiego nagrobka, oprócz analogicznych zabiegów, pracami objęto również metalowe ogrodzenie, które wymagało oczyszczenia, przywrócenia geometrii i formy uszkodzonych elementów oraz pokrycia warstwą antykorozyjną. W toku prac zdecydowano ponadto o zrekonstruowaniu aureoli otaczającej głowę Matki Boskiej.

Realizator: Witold Butkiewicz Konserwacja Zabytków

ŻÓŁKIEW (obwód: lwowski). Zamek – wykonanie kamiennej posadzki w pomieszczeniach pierwszego piętra Korpusu Gościnnego

Zamek w Żółtkwi został wzniesiony w latach 1594–1610 z fundacji hetmana polnego koronnego, Stanisława Żółkiewskiego. Po roku 1674, kiedy właścicielem zamku i miasta był Jan III Sobieski, obiekt został rozbudowany i bogato wyposażony, tak aby odpowiadał funkcji rezydencji królewskiej. Od 2020 r. jest jednym z oddziałów Lwowskiej Narodowej Galerii Sztuki im. B. Woźnickiego.

Celem projektu zrealizowanego w 2024 r. było wykonanie posadzki z płyt piaskowca w pomieszczeniach pierwszego piętra Korpusu Gościnnego. Przestrzeń ta, o łącznej powierzchni ok. 600 m², w przyszłości ma pełnić funkcję ekspozycyjną. Równoległe z pracami przy posadzce, finansowanymi przez Instytut Polonika, za środki własne Galerii przeprowadzono kompleksowy remont

konserwatorski wnętrz. Odnowione sale staną się miejscem prezentacji rzeźby z XVI–XVIII w., pochodzącej ze zbiorów Lwowskiej Galerii Sztuki.

Realizator: Kreatywna Fabryka „Wiktorii” TzOW

STANY ZJEDNOCZONE

CHICAGO. Muzeum Polskie w Ameryce – konserwacja witraży

Instytut Polonika kontynuował konserwację obiektów znajdujących się w zbiorach Muzeum Polskiego w Ameryce w Chicago. W 2024 r. prace dotyczyły wybranych witraży: „Matka Boska Częstochowska”, „Kopernik” (projekt: Henryk Kot, 1973, wykonanie: Zygmunt Kosmicki, Poznań), „Błogosławiona Salomea”, „Paderewski” (z malowanym portretem Ignacego Jana Paderewskiego).

Witraże zostały wymontowane z ram i oczyszczone. Pęknięte kawałki szkła zabezpieczono i sklejono klejem epoksydowym, a fragmenty z ubytkami wymieniono na nowe; ołowiany szkielet został oczyszczony, a w przypadku pęknięć – naprawiony.

Realizacja: Daprato Rigali Studios Inc.

Meble z gabinetu Prezydenta R. Kaczorowskiego
w Londynie

WIELKA BRYTANIA

LONDYN. Instytut Józefa Piłsudskiego – renowacja mebli z gabinetu Prezydenta Ryszarda Kaczorowskiego

Kiedy w 1990 r., po pierwszych powszechnych wyborach prezydenckich, władze RP na uchodźstwie zakończyły działalność, Prezydent Ryszard Kaczorowski przeniósł swoje biuro z prestiżowej londyńskiej dzielnicy Belgravia do skromnego, niewielkiego pokoju w Polskim Ośrodku Społeczno-Kulturalnym (POSK). Obecnie pomieszczenie to wchodzi w skład siedziby Instytutu Józefa Piłsudskiego, który zainicjował odtworzenia gabinetu ostatniego Prezydenta na Uchodźstwie.

W 2024 r. Instytut Polonika sfinansował renowację mebli przeznaczonych do ekspozycji w prezydenckim gabinecie. Były to: biurko w stylu Jerzego II wraz z krzesłem w stylu Chippendale, kilim,

a także stół wykonany w latach 60. XX w. przez córkę marszałka Józefa Piłsudskiego, Jadwigę Piłsudską-Jaraczewską. Uroczyste otwarcie gabinetu miało miejsce w listopadzie 2024 r.

Realizator: Adam Bentley Restorations

WŁOCHY

RZYM (Lacjum). Kościół pw. św. Stanisława Biskupa i Męczennika – prace konserwatorskie przy obrazach

Kościół od XVI w. jest najstarszą polską parafią poza granicami kraju. Obecnie jest centralnym miejscem polskiego duszpasterstwa w Rzymie.

W ramach współpracy z parafią w 2024 r. Instytut Polonika wykonał konserwację trzech obrazów Filippo Braccięgo z przedstawieniami świętego Stanisława: „Apoteoza św. Stanisława”, „Wskreszenie Piotrowina” oraz „Męczeństwo św. Stanisława”. Prace polegały na oczyszczeniu obrazów z brudu

Konserwacja obrazów „Apotheoza św. Stanisława” / „Męczeństwo św. Stanisława” / „Wskrzeszenie Piotrowina” z kościoła pw. św. Stanisława w Rzymie

▼ Konserwacja witraża „Zwiastowanie” z drzwi do świątyni zakonu zmartwychwstańców w Rzymie

i pożółkłych werniksów. Stare nietrafione retusze zastąpiono nowymi. Poprawiono również naciąg płótna na krosna.
Realizator: Susanna Sarmati

RZYM (Lacjum). Kościół Zmartwychwstania Pańskiego – prace konserwatorskie witraża „Zwiastowanie”

To jedno z najbardziej polskich miejsc w całym Wiecznym Mieście. Tutaj zgromadzone są dzieła sztuki czołowych polskich artystów oraz niezwykle cenne pamiątki po różnych falach polskiej emigracji.

Celem projektu była konserwacja witraża „Zwiastowanie” z wewnętrznych drzwi do świątyni zakonu zmartwychwstańców w Rzymie. Witraż był w stanie awaryjnym i wymagał pilnej interwencji.

W ramach zadania zdemontowano kwatery witrażowe z drzwi wejściowych, po czym przystąpiono do usuwania osypującego się kitu szklarskiego. Zniwelowano wypaczenia siatek

ołowianych i naprostowano szprosy, a następnie oprawiono kwatery w stalowe ceowniki stabilizujące. Powierzchnię witraży oczyszczono, spękane szkła sklejono i uszczelniono kitem z obu stron. Przygotowano wzmacniające wiązary stalowe, dopasowane do form siatek witrażowych i dolutowano je punktowo do szprosów, zastępując brakujące wiatrownice. Ostatnim etapem prac było scalenie kolorystyczne miejsc klejów oraz odprysków. Tak przygotowane witraże ponownie osadzono w otworach skrzydeł drzwiowych.
Realizator: Katarzyna Czaja-Arkabus

RZYM (Lacjum). Dom Polski – zabezpieczenie figur cnót autorstwa Tomasa Oskara Sosnowskiego

W ogrodzie Domu Polskiego Jana Pawła II w Rzymie znajdują się figury Justitia, Victoria, Fortitudo (Force) i Belizariusz z córką Eudoksją, czyli personifikacje cnót. Autorem rzeźb jest Tomasz Oskar Sosnowski. Powstały one w latach 50. XIX w. i do ogrodu zostały przekazane przez Papieskie Kolegium Polskie w Rzymie.

W ramach projektu przeprowadzono konserwację cennych dzieł sztuki. Celem było zabezpieczenie ich przed negatywnym wpływem warunków atmosferycznych i czynników biologicznych. Trzy rzeźby – Fortitudo, Justitia

i Victoria – wykonano z marmuru karra-ryjskiego, z kolei figurę przedstawiającą Belizariusza z córką Eudoksją – z białokremowego, prawdopodobnie greckiego marmuru. Wszystkie obiekty zostały starannie oczyszczone, a następnie pokryte specjalistycznym woskiem, który zapobiega osadzeniu się zabrudzeń.

Realizator: Jakub Kurkiewicz

Rzeźby T.O. Sosnowskiego w ogrodzie Domu Polskiego w Rzymie:

- ◀ „Victoria”
- ▼ „Belizariusz”

Raporty, ekspertyzy, badania

1. Litwa, Wilno – wykonanie dokumentacji inwentaryzacyjnej 2D i 3D kościoła franciszkanów pw. Wniebowzięcia NMP.
2. Litwa, Wilno – stworzenie opracowania naukowego poświęconego organom A.G. Caspariniego znajdującym się w kościele pw. Ducha Świętego.
3. Litwa, Wilno – stworzenie opracowania naukowego poświęconego tekstyliom znajdującym się w kościele pw. Ducha Świętego.
4. Litwa, Wilno – stworzenie opracowania naukowego poświęconego więzobom dachowym kościoła pw. Ducha Świętego.
5. Litwa, Wilno – monitoring klimatyczny kościoła pw. Ducha Świętego.
6. Łotwa, Krasław – tłumaczenie z języka polskiego na język łotewski programu prac konserwatorskich dot. obrazu z przedstawieniem św. Donata, znajdującego się w kościele św. Ludwika.
7. Łotwa, Krasław – opracowanie programu prac konserwatorskich oraz ich kosztorysu dla nagrobka Anny z Rycków Benisławskiej, zlokalizowanego na cmentarzu katolickim.
8. Łotwa, Ryga – opracowanie programu prac konserwatorskich dla dwóch okien witrażowych znajdujących się nad wejściami bocznymi w kruście kościoła pw. św. Franciszka.
9. Łotwa, Ryga – opracowanie inwentaryzacji architektonicznej oraz projektu wykonawczego (branże architektoniczna i konstrukcyjna) dla remontu konserwatorskiego kaplicy Puzynów znajdującej się na cmentarzu św. Michała.
10. Rumunia, Jassy – przeprowadzenie kwerendy archiwalnej dot. kaplicy Ohanowiczów w Kiszyniowie (Mołdawia) w następujących archiwach: Archiwum Archidiecezjalnym w Jassach, Narodowym Archiwum Rumunii w Jassach, wraz z opracowaniem wyników w postaci autorskiego raportu z załączeniem skatalogowanych skanów lub/oraz zdjęć znalezionych archiwaliów.
11. Ukraina, Berdyczów – opracowanie przestrzennego podkładu cyfrowego w formie zestawu architektonicznych rysunków wektorowych 2D (rzuty i przekroje) oraz modelu 3D na potrzeby projektu aranżacji ekspozycji w przestrzeni kościoła dolnego znajdującego się w zespole klasztorным karmelitów bosych.
12. Ukraina, Berdyczów – opracowanie rysunków inwentaryzacyjnych centralnego korpusu bramnego znajdującego się w zespole klasztorным karmelitów bosych.
13. Ukraina, Berdyczów – wykonanie badań konserwatorskich próbek z elewacji budynków klasztoru Karmelitów Bosych wraz z opracowaniem raportu zawierającego zestawienie wyników badań, ich opis oraz analizę i dokumentację fotograficzną.
14. Ukraina, Boremel – opracowanie przedmiaru oraz kosztorysu inwestorskiego dla II etapu prac konserwatorskich i restauratorskich przy figurze Chrystusa Upadającego pod Krzyżem.
15. Ukraina, Boremel – wykonanie autorskiej prezentacji dot. prac konserwatorskich przeprowadzonych w 2023 r. przy rzeźbie Chrystusa Upadającego pod Krzyżem oraz programu postępowania konserwatorskiego w II etapie prac nad konserwacją tej rzeźby.
16. Ukraina, Boremel – wykonanie tłumaczenia zwykłego (nieprzysięgłego) z języka ukraińskiego na język polski dokumentacji projektowej dot. prac przy figurze Chrystusa Upadającego pod Krzyżem.
17. Ukraina, Boremel – opracowanie przedmiaru oraz kosztorysu inwestorskiego dla prac przy postumencie rzeźby Chrystusa Upadającego pod Krzyżem oraz aktualizacja kosztorysu inwestorskiego dla inwestycji pn. „Konserwacja pomnika – figury Chrystusa i płyt inskrypcyjnych etap II, Boremel, Ukraina” z lutego 2024 r.
18. Ukraina, Brzeżany – opracowanie naukowej dokumentacji projektowej dla kaplicy Sieniawskich (nr rejestru zabytków 641/2), dot. prac przedprojektowych „Kompleksowe badania naukowe”.
19. Ukraina, Brzeżany – przeprowadzenie badań architektonicznych kaplicy

- zamkowej pw. Świętej Trójcy i sporządzenia wyników badań.
20. Ukraina, Hołoby – opracowanie programu prac konserwatorskich, kosztorysu ślepego i kosztorysu inwestorskiego dot. rekonstrukcji kamienną figurę Matki Boskiej wieńczącej środkową kapliczkę z 1711 r., przy wjeździe do dawnego dworu.
 21. Ukraina, Hussaków – opracowanie dokumentacji inwentaryzacyjnej 2D i 3D kościoła pw. śś. Stanisława i Krzysztofa.
 22. Ukraina, Hussaków – opracowanie ekspertyzy dot. zawilgocenia murów i fundamentów kościoła parafialnego pw. śś. Stanisława i Krzysztofa oraz opracowanie aneksu do Ekspertyzy dot. rozpoznania warunków gruntowo-wodnych w obrębie kościoła parafialnego pw. śś. Stanisława i Krzysztofa w Hussakowie, opracowanej przez „PROGEO Jan Miłosz” w listopadzie 2023 r., zawierającego wykonanie dodatkowych badań gruntowo-wodnych oraz zawilgocenia gruntu, jak również odkrywek fundamentów.
 23. Ukraina, Jazłowiec – opracowanie dokumentacji projektowej dot. remontu konserwatorskiego pałacu.
 24. Ukraina, Lwów – opracowanie projektu iluminacji studni św. Jana z Dukli.
 25. Ukraina, Lwów – nagranie materiału filmowego i montaż filmu z prac konserwatorskich przy studni św. Jana z Dukli.
 26. Ukraina, Lwów – nagranie materiału filmowego z montażu organów w katedrze łacińskiej oraz montaż filmu dot. konserwacji organów.
 27. Ukraina, Lwów – wykonanie w katedrze łacińskiej nagrań, w wysokiej rozdzielczości audio oraz video, dokumentujących stan instrumentu organowego Jana Śliwińskiego po przeprowadzonych pracach konserwatorsko-restauratorskich.
 28. Ukraina, Lwów – odbiór prac montażowych przy drewnianych schodach komunikujących poziom +1 i +2 w wieży południowej katedry łacińskiej.
 29. Ukraina, Lwów – wykonanie dokumentacji naukowej projektu „Renowacja kaplicy Boimów – zabytku dziedzictwa kulturowego o znaczeniu państwowym”.
 30. Ukraina, Lwów – wykonanie badań stratygraficznych konserwatorskich wewnątrz kaplicy Boimów.
 31. Ukraina, Lwów – wykonanie projektu prac ratunkowych i pilnych prac konserwatorskich willi Ludwika Hellera przy ul. A. Melnyka 7, uszkodzonej w wyniku ostrzału raketowego Lwowa z dnia 4 września 2024 r.
 32. Ukraina, Lwów – opracowanie kosztorysu prac ratunkowych i pilnych prac konserwatorskich willi Ludwika Hellera przy ul. A. Melnyka 7.
 33. Ukraina, Truskawiec – wykonanie badań stratygraficznych konserwatorskich willi Goplana i źródła „Edward” oraz sporządzenie autorskiego raportu z badań.
 34. Ukraina, Truskawiec – sporządzenie ekspertyz mykologicznych dla pochodzącego z XIX w. drewnianego kiosku nad źródłem Edward oraz dla willi Goplana.
 35. Ukraina, Truskawiec – wykonanie dwóch programów prac konserwatorskich dla obiektów zabytkowych zlokalizowanych w uzdrowisku Truskawiec: kiosku nad źródłem Edward i willi Goplana.
 36. Ukraina, Truskawiec – wykonanie inwentaryzacji architektonicznej drewnianego pawilonu zdrojowego „Edward” w Parku Adamówka.
 37. Ukraina, Złoczów – opracowanie programu prac konserwatorskich dla fasady kościoła pw. Wniebowzięcia NMP.

Popularyzacja polskiego dziedzictwa kulturowego za granicą

Działania programu strategicznego mają na celu upowszechnianie wiedzy o polskim dziedzictwie kulturowym pozostającym poza granicami i jego bogactwie oraz budowanie szacunku dla osiągnięć Polaków w kulturze, sztuce i nauce na całym świecie. Projekty programu „Popularyzacja” mają charakter popularyzatorski, edukacyjny i skierowane są do szerokiego grona osób zarówno tych zainteresowanych historią i kulturą, jak i tych, którzy dopiero poznają te dziedziny. Realizacja zadań odbywa się we współpracy z instytucjami publicznymi, samorządowymi i organizacjami pozarządowymi oraz ekspertami zajmującymi się m.in. historią sztuki, historią nauki czy kulturoznawstwem.

Natomiast projekty edukacyjne realizowane są m.in. przy współudziale pedagogów i edukatorów.

W 2024 r. program „Popularyzacja” może pochwalić się pracą przy 6 wystawach i organizacją ich ekspozycji w 13 lokalizacjach. W ramach spotkań edukacyjnych przeprowadzono 25 lekcji i warsztatów na tematy związane z polskim dziedzictwem kulturowym pozostającym poza granicami naszego kraju. Łącznie prace trwały przy 47 projektach, w tym przy 3 projektach publikacyjnych i 1 konferencyjnym, który dotyczył współorganizacji XLVI Sesji Stałej Konferencji Muzeów, Archiwów i Bibliotek Polskich na Zachodzie (MABZ) w Chicago.

Projekty multimedialne

Kim jest konserwator

Słuchowisko dla dzieci w wieku 7–12 lat na podstawie publikacji Anny Kudzi „Kim jest konserwator?”.

Poza tekstem książki w materiale zawarto elementy informacyjne i wyjaśniające najmłodszym odbiorcom, na czym polega praca konserwatora zabytków. Słuchowisko jest dostępne także dla osób z niepełnosprawnościami.

Realizacja: MakeIT

Czas trwania: 58:04

Parafie i kościoły polskie w USA

Przygotowano film podsumowujący wieloletni projekt dokumentacyjno-popularyzatorski poświęconych polskim parafiom i kościołom w Stanach Zjednoczonych prowadzony w ramach

czteroletniego (2017–2019) projektu inwentaryzacyjnego „Parafie i kościoły polskie w USA”.

Prezentacja filmu odbyła się podczas XLVI Sesji Stałej Konferencji Muzeów, Archiwów i Bibliotek Polskich na Zachodzie (MABZ) w Chicago, 24-28.09.2024 r. Realizacja: Wrzospress Sp. z o.o. Czas trwania: 11:32

Wystawy mobilne

Wystawy organizowane w ramach programu Popularyzacja podejmują tematy związane z dziedzictwem kulturowym za granicą oraz dotyczą projektów realizowanych przez Instytut w ramach programów strategicznych Ochrona i Badania. Ekspozycje ukazują bogactwo dziedzictwa kulturowego i przybliżają różne aspekty historii Polski i działalności Polaków poza granicami kraju.

Ekspozycje mobilne umożliwiają prezentowanie ich w różnych instytucjach, których działalność związana jest z szeroko pojętym dziedzictwem kulturowym, są to m.in.: muzea, galerie, ośrodki kulturalno-edukacyjne. W okresie sprawozdawczym prezentowane były następujące wystawy.

I otworzyło się niebo... Konserwacja i restauracja iluzorycznych fresków Franciszka Ecksteina w cerkwi garnizonowej świętych apostołów Piotra i Pawła – dawnym kościele Jezuitów we Lwowie (Ukraina)

Multimedialna wystawa dawała możliwość niezwykłego spotkania z twórczością Franciszka Ecksteina w dawnym kościele Jezuitów (obecnie cerkwi garnizonowej Ukraińskiej Cerkwi greckokatolickiej), którego dzieje odzwierciedlają niełatwe losy Lwowa i jego mieszkańców w drugiej połowie XX w. Ekspozycja odsłaniała złożony proces ratowania zabytkowych malowideł,

który zwykle pozostaje niewidoczny dla oka laika. Dla odwiedzających była więc podróżą przez 10-letni proces renowacji fresków, co pokazywały fotografie z poszczególnych zabiegów konserwatorskich przy malowidłach na sklepieniu kościoła. Wystawie towarzyszył film z animacją komputerową ożywiająca postacie z fresków oraz prezentacja w rzeczywistości rozszerzonej (VR) pozwalająca z bliska obserwować postęp pracy konserwatorów. Niezwykle żmudne i skomplikowane zabiegi konserwatorskie prowadzone były siłami polsko-ukraińskiego zespołu specjalistów.

W 2024 r. zorganizowany został pokaz wystawy we lwowskim Muzeum Historii Religii (10.05-10.07.2024) oraz Zamku Podhoreckim (14.07-5.09.2024), który obecnie jest oddziałem Lwowskiej Narodowej Galerii Sztuki.

Kurator wystawy: dr Paweł Boliński
Scenografia: dr hab. Barbara Kowalewska,
dr hab. Monika Rzepiejewska-Mroczek

*Ciemno wszędzie, głucho wszędzie...
na dziedzińcu Biblioteki Polskiej w Paryżu*

Ciemno wszędzie, głucho wszędzie... – Konservacja polskich grobów na cmentarzu w Montmorency

Celem projektu było przybliżenie szerokiego gronu odbiorców historii podparyskiego cmentarza Les Champeaux w Montmorency – zwanego potocznie polską nekropolią lub panteonem polskiej emigracji – na którym znajduje się blisko 300 polskich grobów. Ekspozycja składała się z szesnastu plansz w trzech wersjach językowych: francuski, angielski, polski, ukazujących nie tylko osiągnięcia polskich emigrantów, takich jak Adam Mickiewicz, Olga Boznańska, czy Cyprian Kamil Norwid, lecz także ich wpływ na kulturę francuską. Znalazło się także miejsce na anegdoty i ciekawostki, które przybliżyły życie i twórczość tych wyjątkowych postaci. Oglądając wystawę, widz poznaje zarówno istotną rolę cmentarza w integrowaniu polskiej społeczności na obczyźnie, jak i dowiaduje się o znacznym wkładzie Instytutu Polonika w ratowanie polskich nagrobków.

W 2024 r. wystawa była prezentowana na dziedzińcu Biblioteki Polskiej w Paryżu (12.11.2024–28.01.2025).

Kuratorki wystawy: dr Magdalena Gutowska, Aleksandra Rodziewicz, Sylwia Tryc
Projekt plastyczny: ONTO Studio

Polscy architekci i Charków. Wielogłosy kamiennej melodii

Wystawa prezentowała sylwetki czterech polskich architektów: Bolesława Michałowskiego, Zdzisława Charmańskiego, Wiktora Wieliczki i Aleksandra Rzepiszewskiego, którzy w połowie XIX i na początku XX w. wybudowali w Charkowie około dziewięćdziesięciu budynków.

Większość z nich to zabytki wpisane do rejestru, obecnie zagrożone z powodu działań wojennych prowadzonych przez Rosję na terenie Ukrainy. Wystawę przygotowano w dwóch wersjach językowych: polski, ukraiński.

W 2024 r. wystawa była prezentowana w Muzeum Historycznym Skierniewic im. Jana Olszewskiego (9.04–2.06.2024),

na Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie (7.09–30.10.2024), a następnie została przekazana na stałe do Państwowego Rezerwatu Historyczno-Architektonicznego Krzemieniec-Poczajów (od 4.11.2024 już na stałe).

Kuratorka wystawy: prof. Lubow Żwanko
Projekt plastyczny: Dobosz Studio

Tytus Brzozowski. 12 miast

Celem projektu była organizacja wystawy prezentującej polonika (realizacje architektoniczne, inżynierskie, pomniki) znajdujące się w 12 miastach świata. Autorem akwarel jest związany z Warszawą architekt i muralista Tytus Brzozowski. Charakterystyczny styl i spojrzenie artysty na przestrzeń miejską pozwoliły w intrygujący oraz fantazyjny sposób połączyć ponad 150 obiektów i miejsc w każdym z miast. Widoczne na obrazach kompozycje ukazują nie tylko zaskakującą liczbę obiektów, lecz także zawierają konteksty historyczne przedstawione w niebanalny sposób.

W okresie sprawozdawczym wystawa była prezentowana w Bibliotece Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu

(15.02–27.03.2024), Instytucie Polskim w Bratysławie (16.04–14.06.2024) i Muzeum Pana Tadeusza we Wrocławiu (18.06–1.09.2024). W ramach programu wydarzeń towarzyszących wystawie przeprowadzono warsztaty dla dzieci oraz zwiedzanie ekspozycji z autorem prac Tytusem Brzozowskim.

Kurorki wystawy: Anna Ekielska, Karolina Sałajczyk-Stefańska
Opieka merytoryczna: Dorota Janiszewska-Jakubiak

Nie tylko Zamoyski.

Polscy padewczycy i ich herby

Wystawa prezentowała związki Polaków z Uniwersytetem Padewskim i przybliżyła sylwetki „polskich padewczyków”. Została przygotowana w dwóch wersjach językowych: polski, angielski.

W 2024 r. wystawę prezentowano w Bibliotece Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu (15.01–27.03.2024) i przekazano ekspozycję na stałe Państwowemu Rezerwatowi Historyczno-Architektonicznemu w Krzemieńcu (od 2.07.2024 już na stałe).

Kurator wystawy: dr Rafał Waszczuk
Współpraca merytoryczna: dr Olga Kucharczyk, prof. dr hab. Mirosław Lenart
Opracowanie graficzne: Piotr Górski

Podróż w nieznanne – wystawa z okazji jubileuszu 5-lecia Instytutu Polonika

Wystawa, przygotowana z okazji jubileuszu Instytutu Polonika, pokazywała jego przekrojową działalność realizowaną w ramach programów strategicznych: Badania, Ochrona, Popularyzacja. Ekspozycja zabierała widzów w podróż od Jodhpuru, przez Lwów i Paryż, po Nowy Jork. Instytut Polonika był jej integralną częścią, a kiedyś zapoczątkowali ją Polacy: artyści, autorzy, fundatorzy, inżynierowie. W odwiedzanych miejscowościach odnajdywaliśmy budynki, malowidła, projekty strojów, wnętrza, nagrobki oraz inne ślady działalności artystycznej i naukowej Polaków. Ich wybrane przykłady

Wernisaż wystawy „Podróż w nieznanne z Instytutem Polonika” w Muzeum Historii Skierniewiec im. Jana Olszewskiego

prezentowane były na planszach wystawy w dwóch wersjach językowych: polski, angielski.

W 2024 r. odbył się pokaz w Muzeum Historycznym im. Jana Olszewskiego w Skierniewicach (4.06–10.07.2024), a następnie w Muzeum Regionalnym w Stalowej Woli (14.07–1.09.2024).

Autorki wystawy: dr Magdalena Gutowska, dr Anna Rudek-Śmiechowska

Projekty edukacyjne

Wakacyjni poszukiwacze skarbów

Pod tym hasłem zorganizowano warsztaty dla dzieci i młodzieży. Celem było popularyzowanie wiedzy o polonikach poprzez atrakcyjne zajęcia wakacyjne, których tematem było polskie dziedzictwo kulturowe znajdujące się poza granicami kraju. Opracowano, przygotowano i przeprowadzono cykl zajęć „Wakacyjni

poszukiwacze skarbów”. Obejmował on tematy: Tajemnice kamiennych symboli – sekrety cmentarzy (3.07.2024); Jak zrobić własną książkę? (10.07.2024); Integracja w Minecraftcie (17.07.2024) i Tajniki budowania w Minecraftcie (24.07.2024); Mistrz nożyczek (17.07.2024); Jak robiono zdjęcia w XIX wieku? (31.07.2024); Czy łatwo zostać mistrzem świata? (7.08.2024); CSI Polonika (14.08.2024);

Wakacyjne warsztaty „Zostań kompozytorem”

Warsztaty dla młodzieży szkół plastycznych

Być jak Sara Lipska, czyli projektujemy modę (21.08.2024); Zostań kompozytorem (28.08.2024).

Realizacja: Bartłomiej Gutowski, Katarzyna Brzostowska, Agnieszka Chmara-Pokrzywka, Adam Krupiński, Jan Pasznik, Barbara Gromulska, Sebastian Strzeżek, Maciej Górski, Marta Orzeszyńska, Radosław Tereszczuk

Cykl warsztatów dla szkół ponadpodstawowych o profilu artystycznym

W 2024 r. opracowano pilotażowy cykl warsztatów dla młodzieży ze szkół o profilu artystycznym. Ma on na celu przybliżenie tematyki polskiego dziedzictwa kulturowego za granicą dzięki wykorzystaniu możliwości i wiedzy specjalistów współpracujących z Instytutem Polonika. Cykl powstał we współpracy z Wydziałem Konserwacji i Restauracji Dzieł Sztuki Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie oraz Akademią WIT.

Pilotaż rozpoczęto w Państwowym Liceum Sztuk Plastycznych im. Wojciecha Gersona w Warszawie (PLSP). W 2024 r. przeprowadzono 10 spotkań dla 4 grup uczniów PLSP na następujące tematy:

- „Dziedzictwo i inne niezrozumiałe słowa oraz, co to jest polonik i czemu nikt tego nie wie?” (4 spotkania);
- „Stacja jedwabnicza i szpital, czyli Polak potrafi” (3 spotkania);
- „Polokronika kryminalna – czyli jak projektować ciekawe książki” (3 spotkania).

Planowany termin zakończenia: II kwartał 2025

Realizacja: Katarzyna Brzostowska, Magdalena Gutowska, Aleksandra Nałęcz-Jawecka

Trasa edukacyjna „Kraków – Sztambuł”

Przygotowano plan trasy rowerowej Kraków–Sztambuł. W terminie 19.06–19.07.2024 r. szlak pokonał Stanisław Łopuszyński, podczas którego wykonał 14 koncertów, m.in. w: Użhorodzie,

▼ Kadr z gry Minecraft „Ciemno wszędzie – cmentarz w Montmorency”

Bukareszcie, Warnie, Stambule. Były one okazją do popularyzacji wiedzy o wybranych polonikach znajdujących się w miejscowościach trasy rowerowej.

Realizacja: Stanisław Łopuszyński

Polonika w Minecraft

Projekt przybliżył temat polskiego dziedzictwa kulturowego za granicą poprzez środowisko popularnej gry Minecraft. Wirtualną galerię obiektów można wykorzystać jako miejsce do samodzielnego zwiedzania i poznania historii, jako przestrzeń edukacyjną na warsztaty oraz po prostu do gry. Użytkownicy gry Minecraft zdobywają wiedzę polonikach poprzez wspólną eksplorację serwera „Polonika w Minecraft”. Mają też możliwość stałej komunikacji w ramach prowadzonego serwera Discord.

W okresie sprawozdawczym reaktywowano serwer, co umożliwiło zorganizowanie warsztatów online pt. „Odsiecz Wiedeńska” (9.05, 23.05, 6.06 i 23.06.2024). Ponadto przeprowadzono kampanię promocyjną z udziałem youtubera Żelaznego, znanego w środowisku graczy w Minecraft. Kampania składała się

z filmu nagranych przez Żelaznego, serii postów w jego mediach społecznościowych oraz wydarzenia na serwerze z jego udziałem. Z uwagi na osiągnięte efekty (wzrost zainteresowania projektem, większa liczba graczy) zorganizowano drugą kampanię promocyjną z udziałem Żelaznego celem przedstawienia nowej przestrzeni Polonika w Minecraft na serwerze – „Ciemno wszędzie – cmentarz w Montmorency”. Oprócz filmu i wpisów

w mediach społecznościowych youtubera zorganizowano 3 spotkania na serwerze oraz event połączony z konkursem. Jego laureaci (3 osoby) wzięli udział w dodatkowej, prywatnej grze z Żelaznym, a dziesięć osób z najlepszymi wynikami otrzymało unikalne naklejki z autografem youtubera.

Realizacja: Agnieszka Chmara-Pokrzywka, Konrad Boś, Jan Pasznik, Lifetube

Publikacje dla dzieci

Kim jest konserwator dzieł sztuki?

Etap III

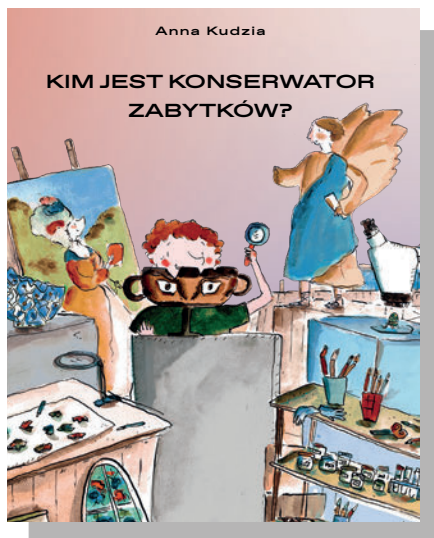
Bogato ilustrowana publikacja przeznaczona dla dzieci w wieku 8–12 lat, która przybliży młodym czytelnikom zawód konserwatora. Wykorzystano informacje dotyczące prac konserwatorskich realizowanych na zlecenie Instytutu Polonika.

Wykonano adaptację projektu graficznego zgodnie z zasadami dostępności. Publikacja została wydrukowana.

Autorki: Anna Kudzia, Magdalena Maciak

ISBN: 978-83-66172-65-4

Nakład: 500 szt.

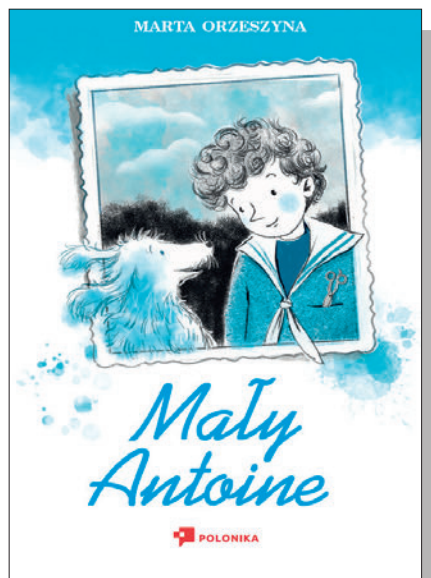

Mały Antoine. Etap II

Celem projektu było przygotowanie bogato ilustrowanej publikacji przeznaczonej dla dzieci w wieku 8–12 lat, która przybliży młodym czytelnikom postać wybitnego polskiego fryzjera i mecenaśa sztuki Antoniego Cierplikowskiego – Antoine'a.

W 2024 r. wykonano przygotowano ilustracje i projekt graficzny zgodnie z zasadami dostępności. Materiał przekazano do Programu Strategicznego Wydawnictwa celem przygotowania druku książki.

Autorka: Marta Orzeszyna

Bajki nie bajki. Etap I

Publikacja przeznaczona dla młodzieży i dorosłych, bogato ilustrowana, w której historii zaczerpnięte z dawnej prasy pozwalają poznać legendy i tajemnice związane z polonikami. Teksty zostały wybrane i opracowane przez dr. Łukasza Kozaka, specjalistę w zakresie etnografii i historii sztuki

W roku 2024 podpisano umowę i zakupiono teksty wraz z autorskim wyborem materiału ilustracyjnego.

Autor: dr Łukasz Kozak

Na tropie poloników

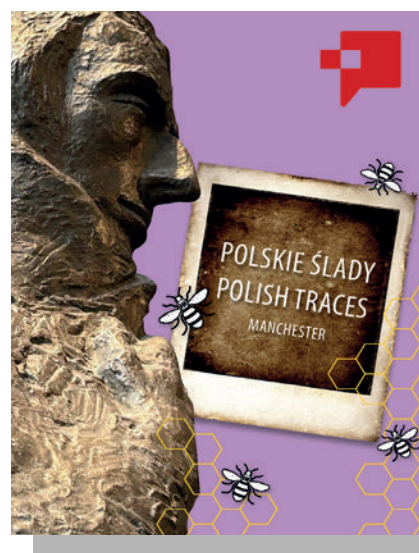
Zeszyty edukacyjne dla dzieci zaprojektowane w celu przybliżenia młodszym odbiorcom znaczenia pojęcia „polonika”

oraz wskazania w przystępny sposób polskich śladów za granicą.

W 2024 r. wydrukowano zeszyt „Józef Hecht (1891–1951) – pasjonat zwierząt, artysta, emigrant” oraz we współpracy z Konsulatem Generalnym RP w Manchesterze opracowano i wydrukowano zeszyt „Polskie ślady. Manchester”.

Nakład: 200 egz.

DZIAŁ PROGRAMÓW DOTACYJNYCH

„Wolontariat” – program grantowy Instytutu Polonika

Program „Polskie dziedzictwo kulturowe za granicą – wolontariat” jest programem własnym Instytutu Polonika, który wspiera zaangażowanie społeczne w ochronę materialnych elementów polskiego dziedzictwa kulturowego pozostającego poza granicami kraju, na obszarze historycznej Rzeczypospolitej w jej granicach z 1772 r., jak i działania związane z ochroną i rewaloryzacją spuścizny kulturowej powstałej na emigracji.

W 2024 r. w ramach procedury konkursowej wyłoniono 21 projektów do realizacji i podpisano umowy na łączną kwotę 952 552,11 zł dofinansowania. W ramach dotacji celowej ze środków MKiDN zorganizowano pod hasłem „Nam się chce” galę jubileuszu 5-lecia programu Wolontariat.

Program „Wolontariat”

Program Wolontariat w roku 2024 obejmował następujące projekty.

BRAZYLIA

Prace zabezpieczające i inwentaryzacja cmentarzy polskich osadników w kolonii Rio Claro do Sul i Mallet

Stowarzyszenie Przyjaciół Budowlanki

Wolontariusze z Technikum Budowlanego w Inowrocławiu (6 uczniów) wykonali inwentaryzację cmentarza polskich osadników w Mallet. Merytoryczny nadzór nad pracami sprawowały dr Anna Zaręba z Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu oraz dr hab. Karolina Bielenin-Lenczowska z Polskiej Akademii Nauk w Warszawie. Wolontariuszy wspierał Zespół Folklorystyczny „Mazury”, działający w Mallet przy polskim domu ludowym. Pozwoliło to na wsparcie lokalnej społeczności i jej skonsolidowanie.

W efekcie prac zinwentaryzowano 163 obiekty (pomniki, nagrobki) w Mallet i Rio Claro do Sul. Pełną dokumentację (karty, zdjęcia, mapy z geolokalizacją)

przekazano do internetowej bazy Instytutu Polonika.

Mallet, wolontariuszka inwentaryzuje nagrobek na cmentarzu

*Fragment grobu rodziny Bagińskich, ok. 1930 r.,
cmentarz w Jabłonkowie*

CZECHY

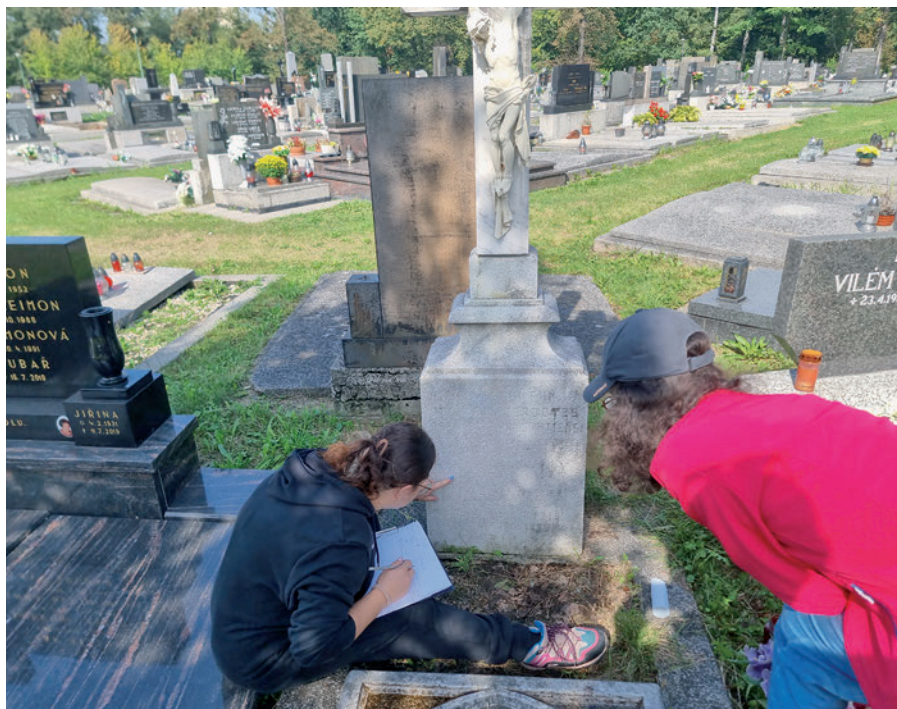
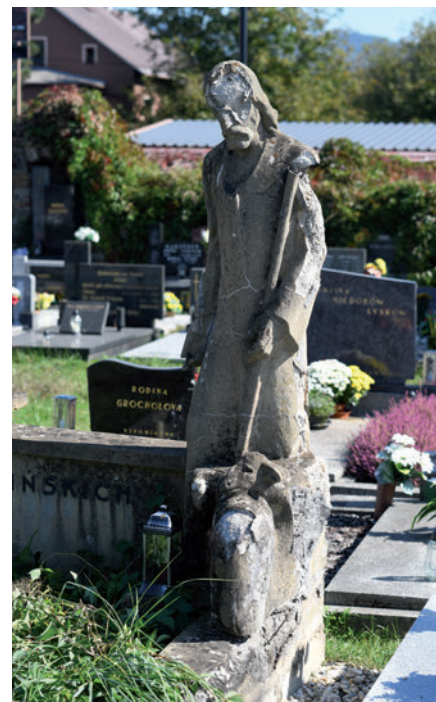
Inwentaryzacja polskich śladów na cmentarzach czeskiej części Śląska Cieszyńskiego. Etap III Fundacja Akcja Kultura

W 2024 r. ośmiu wolontariuszy kontynuowało prace w zakresie dokumentacji polskiego dziedzictwa sepulkralnego, które zachowało się na czeskim terenie Śląska Cieszyńskiego. Zespół wykonał dokumentację cmentarzy znajdujących się we współczesnych granicach miejscowości Karwina oraz Jabłonkowa i okolic. Wyniki tych prac zostały opublikowane w internetowej bazie Instytutu

Polonika – Dziedzictwo za granicą. Baza poloników (baza.polonika.pl). Wolontariusze wykonali także kwerendę terenową jako przygotowanie do realizacji kolejnego projektu.

Polki za Olzą na przestrzeni wieków Fundacja na Rzecz Osób Potrzebujących „Świetlik”

Projekt łączył działania porządkowe i dokumentacyjne na nieczynnym cmentarzu w Karwinie Meksyku z działaniami edukacyjnymi, które dokumentowały działalność Polek za Olzą. W ramach prac 10 wolontariuszy zebrało i opracowało

materiały edukacyjne w formie prezentacji i konkursu na temat Polek (księżne, badaczki, działaczki społeczne), które za Olzą wpływały na kształtowanie materialnego i niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Działania były prowadzone w miejscowościach: Karwina, Brno, Olomuniec, Praga, Hradec Kralove.

Projekt uzyskał patronat honorowy Konsul Generalnej w Ostrawie p. Izabelli Wołłejko-Chwastowicz i patronat medialny Polskiego Radia Pomorza i Kujaw.

Prace renowacyjne na cmentarzu Karwina-Meksyk Fundacja „Volens”

W 2024 r. 97 wolontariuszy, głównie z lokalnej społeczności przy współudziale osób z różnych części Polski, kontynuowało prace renowacyjne i porządkowe na terenie cmentarza ewangelickiego w dawnej osadzie Karwina-Meksyk.

Prace odbywały się w formie sześciu wiosennych i sześciu jesiennych sobót (kwiecień/maj i wrzesień/październik).

Wolontariusze wykonali odwodnienie fundamentów kaplicy cmentarnej, naprawili uszkodzone mury i dach kaplicy oraz zabezpieczyli je przed działaniem warunków atmosferycznych. Oczyszczili także i uporządkowali teren cmentarza, w tym groby i alejki. Prace udokumentowane zostały w formie filmu i jednocześnie przygotowano model 3D kaplicy cmentarnej.

Karwina-Meksyk, wolontariusze w trakcie porządkowania cmentarza

FRANCJA

Praktyki terenowe przy polskich nagrobkach na cmentarzu Les Champeaux w Montmorency Fundacja „Pomoc Polakom na Wschodzie” im. Jana Olszewskiego

W ramach projektu 8 wolontariuszy, w tym 4 studentów z Wydziału Konserwacji Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie, kontynuowali prace rozpoczęte w roku 2022. Dokończyli prace konserwatorsko-restauratorskie nagrobków: Seweryny Duchinińskiej, Leona Wrześniewskiego, Alojzego Władysława Strzembosza i Jerome Hieronimko. Wykonali inwentaryzację i rozpoczęli prace profilaktyczno-konserwatorskie przy nagrobku Janusza Gąsiorowskiego. Wolontariusze wykonali także wstępną inwentaryzację i przygotowali założenia prac oraz określili ich wytyczne dla 2–3 obiektów (najbardziej zniszczonych) na kolejne sezony.

*Montmorency, cmentarz
Les Champeaux,
groby przed renowacją
i po jej zakończeniu
przez wolontariuszy*

**Prace konserwatorskie w Bibliotece
Polskiej w Paryżu**
Fundacja Akademii Sztuk Pięknych
w Warszawie

W Bibliotece Polskiej w Paryżu 7 studentów wydziału Konserwacji i Restauracji Dzieł Sztuki Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie, pod nadzorem dyplomowanych konserwatorów dzieł sztuki kontynuowało konserwację najcenniejszych obiektów na podłożach papierowych.

Wolontariusze wykonali prace prewencyjno-konserwatorskie rysunków z kolekcji Gronkowskiego i prace konserwatorskie przy 15 plakatach z okresu przedwojennego oraz przy kilkudziesięciu grafikach autorskich z kolekcji Biblioteki. Jednocześnie wykonali konserwację wybranych obiektów z wystawy stałej w Salonie Chopina.

*Biblioteka Polska w Paryżu,
wolontariusze konserwują
rysunki z kolekcji Gronkowskiego*

Nowa Rossa, wolontariusze porządkują cmentarz i dokumentują prace

LITWA

Wolontariat dla Nowej Rossy Towarzystwo Miłośników Lwowa i Kresów Południowo-Wschodnich Oddział w Bolesławcu

W lipcu 2024 r. prace porządkowe na cmentarzu na Nowej Rossie kontynuowało

16 wolontariuszy, którzy pracowali pod nadzorem architekta krajobrazu oraz we współpracy ze Społecznym Komitetem Opieki nad Starą Rosą.

Wolontariusze wysłuchali także wykładów z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego oraz historii cmentarza na Rossie. Efekty realizacji projektu były dokumentowane w formie reportaży, artykułów i zdjęć, które prezentowano także w mediach.

Prace dokumentacyjno-konserwatorskie przy zespole ubiorów i fragmentów tkanin pochodzących z pochówków w kryptach kościoła pw. Ducha Świętego w Wilnie. Etap II Fundacja Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie

Podstawowym celem prac zrealizowanych w 2024 r. było dostosowanie systemów opakowań tkanin do powierzchni magazynowych Muzeum Dziedzictwa Sakralnego w Wilnie. Przy założeniu długoterminowego magazynowania tekstyliów, system opakowań wymagał modyfikacji i poprawy. Konieczne było wykonanie nowych opakowań na zinwentaryzowane ubiory. Dużych rozmiarów szaty, wykonane z ciężkich, aksamitnych tkanin wymagały dodatkowego usztywnienia opakowań płytami piankowymi oraz zastosowania wypełnień z papieru w rękawach i przekładkach na założeniach tkanin. Projekt realizowało 4 wolontariuszy.

NOWA ZELANDIA

Polacy w Nowej Zelandii – kwerenda, digitalizacja i udostępnianie prywatnych archiwów

Stowarzyszenie Edukacji Kulturalnej Widok

Zespół 7 wolontariuszy z Polski (członkowie SEK „Widok”) i Nowej Zelandii (Stowarzyszenie Polaków w Wellington, SPK Christchurch) wykonał kwerendę i digitalizację prywatnych ikonogra-

ficznych archiwaliów Polaków, którzy po drugiej wojnie światowej osiedli w Nowej Zelandii. Były to głównie archiwa Niny Tomaszuk, rodziny Popławskich i Michalików oraz Domu Polskiego w Wellington. Wolontariusze uporządkowali, zarejestrowali i skonsolidowali pozyskane zasoby oraz umieścili je w bazie danych na stronie internetowej www.albom.pl. Zdigitalizowane materiały wolontariusze przekazali do Muzeum Pamięci Sybiru w Białymstoku.

*Zbigniew Popławski wraz z wolontariuszem
opisuje archiwalne zdjęcia*

Kościół pw. Ducha Świętego w Wilnie – wolontariuszki przygotowują tkaninę do zapakowania

Pojana Mikuli, wolontariusze dokumentują cmentarz

RUMUNIA

Cmentarz, kapliczki i krzyże przydrożne w Pojanie Mikuli – dokumentacja terenowa polskiego dziedzictwa kulturowego w Rumunii
Stowarzyszenie „Głogowska Edukacja Kresowa”

Pojana Mikuli należy do największych skupisk Polaków na Bukowinie. W ramach realizacji projektu wolontariusze – członkowie Stowarzyszenia „Głogowska Edukacja Kresowa”, znawcy Bukowiny i studenci Uniwersytetu Zielonogórskiego – wykonali dokumentację z inwentaryzacji cmentarza oraz najstarszych krzyży i kapliczek przydrożnych w polskiej części wsi.

Zebrane materiały zostały przekazane do internetowej bazy Instytutu Polonika. Były też prezentowane w mediach i podczas spotkań w Polsce i w Rumunii upowszechniających wiedzę o polskim dziedzictwie na Bukowinie. Powstała także strona internetowa projektu (<https://gek.org.pl/pojana-mikuli-2024/>), raport oraz film z realizacji projektu prezentujący jego efekty.

*Szkocja, wolontariusze
w trakcie pracy na cmentarzu*

SZKOCJA

ZHR Semper Fidelis – Szkocja 2024

Związek Harcerstwa Rzeczypospolitej

Projekt zrealizowano w formie obozu harcerskiego, w którym uczestniczyło 15 wolontariuszy z Kluczborskiego Obwodu Związku Harcerstwa Rzeczypospolitej. Zespół, pod opieką konserwarki zabytków z Edynburga, wykonał renowację i naprawę 18 polskich nagrobków znajdujących się w miejscowościach Edynburg, Perth, Roybridge i Ceres – miejsc pochówku zasłużonych Polaków na terenie Szkocji. Został opracowany raport konserwatorski opisujący przebieg prac i zastosowanych metod oraz zalecenia konserwatorskie.

UKRAINA

Pamiętamy o historii – obóz wolontariacki we Lwowie Fundacja Dziedzictwo Kresowe

Zadanie było już 5. edycją obozu, który cieszy się ogromnym zainteresowaniem mieszkańców Lwowa. Za główny cel przyjęto zaangażowanie w działania lwowskiej młodzieży z polskich liceów – młodego

pokolenia, które będzie kontynuatorem polskiej historii i polskich tradycji. To ważna grupa docelowa w edukowaniu, uświadamianiu i zarażaniu pasją związaną z ratowaniem zabytków, ponieważ w przyszłości, jako dojrzały mieszkańcy Lwowa, będą opiekować się polskim dziedzictwem kulturowym. W ramach prac 50 wolontariuszy zabezpieczyło odnalezione na cmentarzu detale pochodzące z grobów – fotografie nagrobne, płyty inskrypcyjne czy metaloplastykę.

Kontynuacja wolontariackich prac porządkowych i dokumentacyjnych na lwowskich cmentarzach na Zniesieniu i Lewandówce Stowarzyszenie „Wspólnota Polska”

Zespół 35 wolontariuszy tworzyli polscy animatorzy i przedstawiciele Liceum nr 10 im. św. Marii Magdaleny we Lwowie oraz członkowie Towarzystwa Miłośników Dziedzictwa Kultury Polskiej „Zabytek” we Lwowie. Wspólnymi siłami, pod nadzorem historyka Tomasza

*Lwów, wolontariusze
w trakcie pracy na cmentarzu Janowskim*

Prace wolontariuszy na lwowskich cmentarzach na Zniesieniu i Lewandówce

Antona wykonali na cmentarzach katolickich na Zniesieniu i Lewandówce we Lwowie najpotrzebniejsze prace porządkowe celem powstrzymania procesu ich niszczenia i dewastacji.

Wolontariusze zgromadzili dane do uproszczonych kart inwentaryzacyjnych nagrobków znajdujących się na obydwu cmentarzach, które posłużą do uzupełnienia katalogu dokumentacji cmentarzy cywilnych w internetowej bazie Instytutu Polonika. Wolontariusze z Polski wykonali również dokumentację fotograficzną grobów i pomników nagrobnych oraz zachowanych inskrypcji nagrobnych wraz z oznaczeniem geolokalizacyjnym.

Porządkujemy zapomniane cmentarze pogranicza

Stowarzyszenie Robim Co Możem

W projekcie uczestniczyło 35 wolontariuszy, którzy uporządkowali teren nieczynnego cmentarza w Worochcie. Dodatkowo naprawili i zakonserwowali drewniany krzyż pielgrzymi oraz wykonali prace porządkowe na cmentarzach w Stajiwce, Korczowej i Uhnowie. W ramach projektu przeprowadzili też kwerendę dotyczącą porządkowanych cmentarzy pogranicza w zasobach Archiwum Państwowego w Przemyśle oraz we Lwowie w Państwowym Archiwum Obwodu Lwowskiego, Lwowskiej Narodowej

Naukowej Bibliotece Ukrainy im. Wasyla Stefanyka (dawne Ossolineum) i Centralnym Państwowym Archiwum Historycznym Ukrainy.

Kontynuacja wolontariackich prac porządkowych i dokumentacyjnych na zabytkowym cmentarzu katolickim w Drohobyczu

Stowarzyszenie „Wspólnota Polska”

Zespół 66 wolontariuszy kontynuował, rozpoczęte w ubiegłym roku, prace porządkowe i dokumentacyjne na zabytkowym cmentarzu rzymskokatolickim przy ul. Truskawieckiej w Drohobyczu. Członkami zespołu byli studenci z Uniwersytetu

▲ *Worochta, wolontariusze porządkują otoczenie krzyża pielgrzymiego*

► *Drohobycz, wolontariusze inwentaryzują cmentarz*

Śląskiego w Katowicach i wolontariusze z Drohobycza, którzy pracowali pod nadzorem historyków. W wykładach i szkoleniach dla wolontariuszy uczestniczyło również zdalnie 30 uczniów z X Liceum Ogólnokształcącego im. I.J. Paderewskiego w Katowicach.

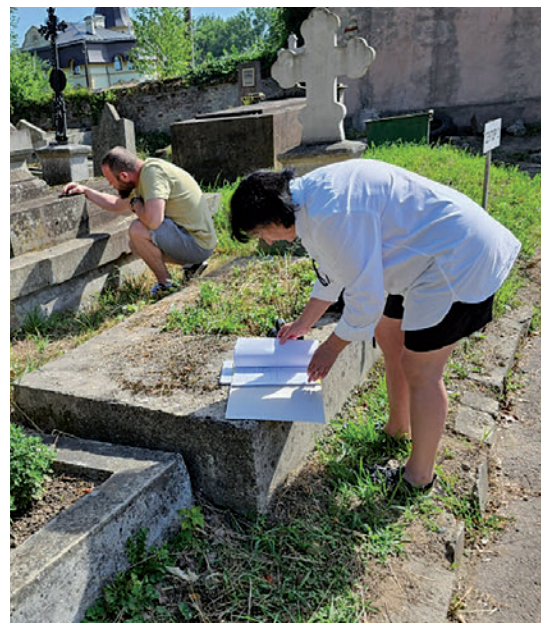
Wolontariusze usunęli zagrażającą grobom i pomnikom cmentarnym roślinność i oczyścili nagrobki oraz znajdujące

się na nich inskrypcje. Wykonali dokumentację fotograficzną najcenniejszych grobów i pomników nagrobnych oraz zachowanych inskrypcji cmentarnych w kolejnych sektorach. Przygotowali uproszczone karty dokumentacji nagrobków, które posłużą do uzupełnienia internetowej bazy poloników Instytutu Polonika.

Prace porządkowe na polskich cmentarzach w Nowym Mieście i Rożewem

Towarzystwo Rozwoju Piwnicznej

Projekt zakładał wykonanie prac porządkowych na dwóch polskich cmentarzach w miejscowościach Nowe Miasto i Rożewe. Na prośbę miejscowego proboszcza i z uwagi na stan zachowania wolontariusze skupili się na pracy na cmentarzu w Nowym Mieście.

Wolontariusze (17 osób) wykonali dokumentację fotograficzną cmentarza przed podjęciem prac porządkowych i po ich wykonaniu. Przygotowali także dokumentację obiektów, które najpilniej potrzebują profesjonalnej konserwacji.

Polskie cmentarze na Ukrainie **Związek Harcerstwa Polskiego** **Chorągiew Łódzka**

W realizacji projektu uczestniczyło 35 wolontariuszy, którzy wykonali prace porządkowo-pielęgnacyjne na polskich cmentarzach w miejscowościach: Kowel (prace porządkowo-pielęgnacyjne i renowacyjne na grobach harcerzy i w kwaterze dziecięcej); Maniewicze (prace porządkowo-pielęgnacyjne przy grobach proboszczów i mogile polskiej nauczycielki z Prilesnej); Tobiły, Optowa, Koropiec i Kołki (prace porządkowe); Janowa Dolina (ob. Bazaltowe; w centralnej części odsłoniętego fragmentu dawnego cmentarza polskiego wzniesiono drewniany krzyż i uporządkowano upamiętnienie związane z rzezi wołyńską); Sadowe (Nowosiółka Koropiecka; prace porządkowe); Puźniki (prace porządkowe, ciąg dalszy budowy ogrodzenia).

Dodatkowo wolontariusze w miejscowościach Parośla i Wydimir uporządkowali zbiorowy grób rzezi wołyńskiej i miejsce upamiętniające ofiary tej rzezi i mieszkańców ówczesnej wsi, która już nie istnieje.

Nowe Miasto, wolontariuszka w trakcie pracy na cmentarzu

Puźniki, wolontariusze porządkują cmentarz

Kowel, cmentarz uporządkowany przez wolontariuszy

▲▲ Zakład, renowacja przez wolontariuszy nagrobka Anieli Domańskiej

▲ Czarny Ostrów, renowacja przez wolontariuszy grobu Bohnoskich

Kupiczów, wolontariusze porządkują cmentarz

Świętej pamięci pamięć? Współpamięć Polaków i Ukraińców

Stowarzyszenie Magurycy

Projekt jest realizowany od 2019 r. W roku 2024 wolontariusze (55 osób) wyremontowali 26 polskich i 12 ukraińskich nagrobków na cmentarzach w Zakładzie, Pomorzanych i Czarnym Ostrowie. Są to znaki tożsamości tych miejsc, znaki Polaków, Ukraińców i ponadnarodowej pamięci.

Dodatkowo wolontariusze prowadzili zajęcia dla dzieci: warsztaty mozaikowe, warsztaty rzeźby w kamieniu (lokalnym wapieniu), zakończone konkursem plastycznym nt. dziedzictwa kulturowego.

W ramach realizacji projektu opracowano i wydrukowano materiały w języku polskim i ukraińskim poświęcone efektem projektu.

Pozoga. Wolontariusze na rzecz Dywizji Wołyńskiej Światowy Związek Żołnierzy Armii Krajowej Okręg Wołyński; Lubelskie Środowisko Żołnierzy 27 Wołyńskiej Dywizji Piechoty AK

Projekt miał formę obozu, w ramach którego uporządkowano cmentarze w miejscowościach Rymacze, Bielin, Zasmyki, Kupiczów, Łuków. Zorganizowano też rajd

pieszy i odwiedziono 6 miejscowości (Luboml, Kowel, Suszybaba, Kustycze, Radowicze, Kołodziejne) związanych z historią 27 Wołyńskiej Dywizji Piechoty AK, gdzie zapalono znicze i zorganizowano prelekcje historyczne. W świetlicy Hufca Pracy w Lublinie zrealizowano (9.11.2024) wystawę dokumentującą pracę wolontariuszy na Ukrainie. Wydano kalendarz i koszulki okolicznościowe oraz zapalono znicze na lubelskich kwaterach wojennych Wołyńskich Żołnierzy. Powstał też reportaż o 27 WDP AK wyemitowany na kanale lubelskiej TVP. W projekcie wzięło udział 46 wolontariuszy.

P.O. Box 601
Telephone No. 3364
Telegrams:
"Confav", Nairobi
(prefixed "Eara")

EAST AFRICAN REFUGEE ADMINISTRATION

OFFICE OF THE COMMISSIONER
RHODES HOUSE, NAIROBI

242/43/7
1 DEC 1944
21st November, 1944.

Ref. No. BARA.3(c).

The Director of Internment Camps & Refugee Settlements, Salisbury, S. Rhodesia.

POLISH WOMEN RECRUITS FOR NURSING SERVICES IN U.K.

With reference to my letter No.3(c) of the 2nd August, I attach an up to date copy of a list of the above who have volunteered and been accepted from camps in your territory.

2. Recruits from Kenya, Uganda and Tanganyika will be shipped from Mombasa and it is possible that they have to be collected first at Makindu. This will be avoided if possible and in any case it is hoped to be able to arrange that their stay in that camp will be a short one.

3. Recruits from Northern and Southern Rhodesia will probably be shipped through Durban and the Director of Internment Camps & Refugee Settlements, Salisbury has agreed to accommodate the recruits from Northern Rhodesia at Rusape Settlement temporarily should the necessity arise.

4. Information has been received that these recruits are not now required by the Polish Ministry of Defence in London but will come under the Ministry of Labour and Social Welfare. All matters therefore connected with them will be dealt with by the Polish Delegate of the latter Ministry in Nairobi or by his Representatives in Territories and not as heretofore by the Polish Consuls.

5. No movements should take place without further instructions.

J. McLaughlin
Lt.-Colonel,
Deputy Commissioner,
for COMMISSIONER: E.A. REFUGEE ADMINISTRATION.

Copies to:-

The Polish Consul-General, Nairobi.

The Polish Delegate, Nairobi.

EBB.

ZIMBABWE

Harcerska Afryka 2024. Usłyszeć, zobaczyć, doświadczyć. Polskie Miejsca Pamięci w Zimbabwe Fundacja 20

Harcerscy wolontariusze (16 osób) dotarli do trzech polskich cmentarzy (Rusape, Marondera, Kadoma) oraz do dawnej polskiej szkoły dla dziewcząt i pomnika polskiego Orła w Digglesfold. Wielkim sukcesem była możliwość wejścia do Archiwum Narodowego Zimbabwe i wykonania digitalizacji prawie jednej trzeciej tamtejszych materiałów archiwalnych dotyczących funkcjonowania polskich osiedli w dawnej Rodezji Południowej i Północnej, życia codziennego polskich uchodźców, a także list zawierających imiona i nazwiska mieszkańców osiedli. To łącznie ponad 1000 zdjęć dokumentów, które obecnie prawdopodobnie są największym zdigitalizowanym fragmentem zbiorów tego archiwum, będącym w posiadaniu polskiej instytucji.

Digitalizacja polskich dokumentów w Archiwum Narodowym Zimbabwe

Zarządzanie programem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego „Ochrona dziedzictwa kulturowego za granicą”

Institut Polonika jest instytucją zarządzającą programem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego „Ochrona dziedzictwa kulturowego za granicą”. W ramach pełnienia tej funkcji Instytut przeprowadził procedurę konkursową i procedurę odwołań. Ogółem do dofinansowania rekomendowano 63 wnioski (w tym 4 projekty wieloletnie z lat poprzednich). Ogólna kwota budżetu w programie wyniosła ostatecznie 9 707 600 zł. Podpisano 62 umowy oraz złożono 62 wnioski o zrealizowanie

płatności z budżetu Funduszu Promocji Kultury (4 wnioski o płatność dotyczą zadań wieloletnich, rozpoczętych w latach poprzednich). Umowa na 1 zadanie (z przyznanych 63 dofinansowań) nie została podpisana - beneficjent odstąpił od podpisania umowy.

Przeprowadzono 65 komisji konserwatorskich, które pozwalały na kontrolę przebiegu prac i ich odbiór.

Program MKiDN

W ramach programu „Ochrona dziedzictwa kulturowego za granicą” Instytut Polonika nadzorował realizację następujących projektów.

ARGENTYNA

Buenos Aires – polscy artyści w Argentynie

Stowarzyszenie Wspólnota Polska

Środowisko polskich artystów w Argentynie nie ma jeszcze naukowego opracowania, oceny dorobku oraz miejsca i znaczenia artystycznych osiągnięć polskich twórców artystycznych dla sztuki powojennej Argentyny. Ukształtowało się ono po 1945 r. i było jednym z najprężniej działających środowisk emigracyjnych

*Buenos Aires, przykład grafiki
Jerzego Sosnkowskiego*

w Buenos Aires. Celem projektu było rozpoznanie, dokumentacja i opracowanie naukowe zbioru dzieł artystów plastyków w Argentynie z lat 1939–1989 oraz upowszechnienie wiedzy na ten temat.

W ramach realizacji zadania wykonano kwerendę bibliograficzną i archiwalną dotyczącą obecności na terenie Buenos Aires polskich artystów z zakresu sztuk wizualnych. Zinventaryzowano i zdigitalizowano dzieła sztuki będące w posiadaniu Biblioteki Polskiej im. Ignacego Domeyki i w miejscowych galeriach/zbiorach prywatnych. Sklasyfikowano 68 dzieł, które zakwalifikowano według technik: malarstwo, grafika, rysunek i rzeźba, oraz dla każdego z nich sporządzono kartę inwentarzową. Podsumowanie działań zawiera raport o stanie zachowania oraz rekomendacje dotyczące najpilniejszych działań w zakresie prac zabezpieczających, ochronnych i konserwatorskich.

CZECHY

Kromieryż – tablica upamiętniająca Franciszka Jana Smolkę Fundacja „Silva Rerum Polonarum”

Celem projektu było uczczenie tablicą pamiątkową Franciszka Jana Smolki (1810–1899), wybitnego polskiego członka XIX-wiecznych tajnych organizacji niepodległościowych, polityka i działacza społecznego, prezydenta Sejmu Ustawodawczego w Kromieryżu, posła austriackiej Rady Państwa i Sejmu Krajowego Galicji. Tablica została wykonana i czeka na decyzję władz czeskich dotyczącą terminu uroczystego odsłonięcia w Pałacu Arcybiskupim w Kromieryżu, w którym obradował Sejm Ustawodawczy.

Kromieryż, tablica upamiętniająca Franciszka J. Smolkę

Karwina, pomnik górników poległych w katastrofie w kopalni Hohenegger

Karwina – prace konserwatorsko-remontowe pomnika górników poległych w katastrofie w kopalni Hohenegger

Fundacja Volens

Pomnik został wzniesiony (1895–1896) na cześć górników poległych 16 kwietnia 1895 r. podczas wybuchu w kopalni węgla kamiennego Hohenegger w Karwinie. To jedna z największych katastrof górniczych w całym regionie. Z 288 górników znajdujących wówczas w szybie zginęło 52. Większość z nich była Polakami. Pomnik nie tylko upamiętnia tragiczne wydarzenie, lecz także symbolizuje siłę i wytrwałość społeczności górniczej.

W ramach prac wykonano pełną konserwację elementów metalowych oraz kamiennych, zrekonstruowano brakujące fragmenty oraz zabezpieczono przed dalszą degradacją. Sprzątnięto otoczenie wokół pomnika, dzięki temu przywrócono estetyczny wygląd i ułatwiono dostęp dla odwiedzających.

FRANCJA

Menton – restauracja i konserwacja zespołu nagrobków na cmentarzu Polskie Towarzystwo Heraldyczne

Projekt obejmował odrestaurowanie i konserwację z elementami rekonstrukcji dwóch nagrobków na cmentarzu Vieux Château w Mentonie: Feliksa Kołyszki (1837–1889) i Władysława Hirszela (1860–1889). Pierwszy z pochowanych Polaków był jednym z dowódców powstania styczniowego na Litwie, drugi zaś marlarzem.

Oba nagrobki wykonano z białego marmuru (płyty nagrobne) oraz częściowo z elementów metalowych i murowanych. Połamane płyty wymagały pełnej konsolidacji i rekonstrukcji, a powierzchnia kamienia wymagała oczyszczenia

► *Alicja Halicka w swojej pracowni w Paryżu*

▼ *Menton, nagrobek Feliksa Kołyszko*

i uzupełnienia ubytków. Podłoże pod płytami ustabilizowano. Bogate inskrypcje zostały oczyszczone i odświeżone. Pomniki dokładnie zabezpieczono przed niszczącym działaniem czynników atmosferycznych.

Międzynarodowa inwentaryzacja i popularyzacja twórczości artystki emigracyjnej Alicji Halickiej (1889–1974) Muzeum Sztuki w Łodzi

Projekt polegał na zbadaniu rozproszonej spuścizny Alicji Halickiej (1889–1974) artystki urodzonej w Krakowie, związanej ze środowiskiem paryskim.

W roku 2024 zorganizowano międzynarodowe sympozjum z udziałem bada-

czy i badaczek, które pozwoliło zarówno zaprezentować zgromadzoną do tego momentu wiedzę, jak i scalić ją z wiedzą innych specjalistów.

Publikacja pokonferencyjna została wydana drukiem w języku angielskim i w formie e-booka (w języku polskim). W ramach działań promocyjnych powstała podstrona w obrębie oficjalnej strony Muzeum Sztuki w Łodzi, udostępniono pokaz tematyczny na portalu Zabytki (<https://tiny.pl/2ztpx0k1>), przeprowadzono warsztaty edukacyjne i wykład o Alicji Halickiej, udostępniono w audiodeskrpcji (<https://tiny.pl/1mg9wgzh>) 11 prac Halickiej znajdujących się w publikacji.

Dokumentacja i zabezpieczenie spuścizny Leopolda Gottlieba ze zbiorów rodzinnych we Francji Fundacja Art and Modern

W ramach projektu przeprowadzona została digitalizacja ponad 1500 obiektów należących do spuścizny Leopolda Gottlieba, znajdujących się głównie we Francji (Lyonie) w zbiorach rodzinnych odziedziczonych przez wnuczki artysty i Aurelii Gottlieb. Zbiór ten obejmował: grafiki, szkice i rysunki na papierze oraz szkicowniki (ok. 300 obiektów); dokumenty urzędowe (ok. 50 obiektów); korespondencję artysty, m.in. listy wymieniane z żoną, przyjaciółmi artystami, rodziną czy instytucjami kultury

(ok. 800 obiektów); dokumentację fotograficzną twórczości Gottlieba w latach 1926–1934 (ok. 250 obiektów) oraz notatniki żony artysty Aurelii – historyczki sztuki, w których rozpoczęła przygotowania do pierwszej monografii artysty (ok. 80 stron).

Leopold Gottlieb (1879, Drohobycz –1934, Paryż) był polskim malarzem i rysownikiem, młodszym bratem malarza Maurycego (1856–1879). Ukończył krakowską Akademię Sztuk Pięknych, był współinicjatorem – wraz z Witoldem Wojtkiewiczem – „Grupy Pięciu”. Żołnierz i dokumentalista Legionów Polskich, ich piewca oraz żarliwy patriota. Większość życia mieszkał we Francji; czynnie działał w wiedeńskim i paryskim środowisku artystycznym (Mela Muter, Eugeniusz Zak, Mojżesz Kisling). Utrzymywał bliskie relacje z polskimi stowarzyszeniami – uczestniczył w wystawach krakowskich Ekspresjonistów Polskich (Formistów; 1917–1919) i warszawskiego Stowarzyszenia Artystów Polskich „Rytm” (1929–1930).

GRUZJA

Tbilisi – prace remontowo-konserwatorskie kościoła pw. Świętych Apostołów Piotra i Pawła. Etap IV

Fundacja Ochrony Wspólnego Dziedzictwa Kulturowego Terpa

Czwarty etap prac remontowo-konserwatorskich polegał na naprawach poszycia dachu i wykonaniu obróbek dekarских. Blachy na połaciach dachu, wolutach i parapetach oraz gzymsach wieńca zostały oczyszczone. Naprawiono łączenia blach i wyprofilowano uszkodzone krawędzie oraz zabezpieczono je antykorozyjnie. Tym samym całkowicie zahamowano przeciekanie wody opadowej do wnętrza świątyni i zabezpieczono poszycie dachu przed dalszą destrukcją.

Kościół pw. Świętych Apostołów Piotra i Pawła w Tbilisi został zbudowany w latach 1869–1877 i jest najważniejszym świadectwem wielowiekowej obecności Polaków w Gruzji. Przez dziesięciolecie skupiał i konsolidował polską społeczność. W latach komunizmu

◀ *Digitalizacja spuścizny Leopolda Gottlieba we Francji*

▲ *Prace dekarские w kościele pw. Świętych Apostołów Piotra i Pawła w Tbilisi*

(1937–1980) był nieprzerwanie czynny, a po jego upadku stał się załączkiem odrodzenia katolicyzmu w Gruzji.

LITWA

Wilno – prace renowacyjne na wileńskich nekropoliach Fundacja „Pomoc Polakom na Wschodzie” im. Jana Olszewskiego

W ramach projektu kontynuowane były prace konserwatorsko-restauracyjne na Starej Rossie i dotyczyły one wykonanego w końcu pierwszej połowy XIX w. żeliwnego nagrobka Apolinaria z Żabów Platerowej (1780–1847).

Ze względu na rozległe ubytki, liczne pęknięcia, zaburzenie statyki oraz materiału wrażliwego na warunki atmosferyczne

obiekty zdecydowano o całościowym demontażu nagrobka. W czasie prac ziemnych odnaleziono górny fragment krzyża wieńczącego kompozycję, fragmenty nakrywy cokołu oraz niewielkie części pierwotnego żeliwnego ogrodzenia. Odnaleziony krzyż poddano pracom konserwatorskim i zrekonstruowano brakujące elementy wraz z cokolikiem. Części żeliwnego ogrodzenia zabezpieczono na poczet ewentualnych przyszłych prac konserwatorskich i rekonstrukcyjnych. Wykonano naprawy w obrębie spękanych ścian cokołu. Na powrót zamontowano w miejscu ekspozycji żeliwny nagrobek, zachowując dylatację i wykonano prace porządkowe w miejscu ekspozycji. Przygotowano dokumentację fotograficzną i opisową obiektu przed konserwacją i po jej zakończeniu.

Cmentarz na Starej Rossie, najstarszy z wileńskich cmentarzy, został założony w 1769 r. Apolinary Platerowa była córką Ludwiki Kiełpsz i Tadeusza Platera (herbu Kościesza), wojewody połockiego, kawalera orderów św. Stanisława i Orła

Białego przyznanych przez Stanisława Augusta Poniatowskiego. Wbrew przyjętym zasadom społecznym i regulacjom prawnym w Wielkim Księstwie Litewskim (do XIX w.), według których kobiety mogły zarządzać odziedziczonymi majątkami po rodzicach wyłącznie pod nadzorem mężów, a jedynie wdowy miały możliwość dożywotniego rozporządzania majątkiem po mężu, Apolinary samodzielnie zarządzała ojcowizną żyjącego męża.

Wilno – prace dokumentacyjne i badawcze malowideł ściennych św. Krzysztofa w kościele św. Franciszka i św. Bernarda w Wilnie

Fundacja „Pomoc Polakom na Wschodzie” im. Jana Olszewskiego

Projekt dotyczył prowadzenia prac dokumentacyjnych i badawczych malowideł ściennych przedstawiającego św. Krzysztofa z Dzieciątkiem na zachodniej części północnej ściany w kościele św. Franciszka i św. Bernarda (znanego też jako kościół Bernardynów) w Wilnie.

◀◀ *Nagrobek Apolinary z Żabów Platerowej na Starej Rossie*

◀ *Wilno, dokumentacja zdjęciowa malowideł w kościele św. Franciszka i św. Bernarda*

Przygotowano dokumentację zdjęciową obiektu przed przystąpieniem do prac konserwatorskich. Przeprowadzono m.in. badania chemiczne, mikrobiologiczne i historyczne niezbędne do określenia aktualnego stanu farb i tynków. Na tej podstawie sporządzono protokoły wad malowideł ściennych ze wskazaniem charakteru i zakresu ubytków oraz opracowano konserwatorską metodologię restauracji malowideł ściennych w celu maksymalnego zachowania i ujawnienia ich autentyczności. Metodologia określa kolejność procesów technologicznych oraz rodzaj narzędzi i materiałów, które mają być użyte. Prace dokumentacyjne wykonał zespół polsko-litewski.

Kościół św. Franciszka i św. Bernarda w Wilnie został wzniesiony w 1469 r. przez franciszkanów z krakowskiego kościoła św. Bernarda ze Sieny. Stąd właśnie pochodzi etymologia nazwy stosowanej do dziś. Po stronie północnej kościoła znajduje się klasztor wybudowany w XVI w.

Wilno – Kaplica Suzina przy kościele pw. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny – konserwacja polichromii we wnętrzach kaplicy. Etap I Prowincja św. Maksymiliana Marii Kolbego Zakonu Braci Mniejszych Konwentalnych w Polsce

Celem podjętych kompleksowych prac konserwatorskich jest ratowanie zniszczonych, barokowych malowideł znajdujących się na ścianach i sklepieniach kaplicy Suzinów przy kościele Franciszkanów w Wilnie. Zabiegom konserwatorskim

▼ Wilno, dokumentacja zdjęciowa malowideł w kaplicy Suzina

▼▼ Łotwa, nagrobek Ludmiły Jakubowicz po konserwacji

poddano zachowane fragmenty przedstawieniowych dekoracji malarskich i ornamentalnych. Po oczyszczeniu, wzmocnieniu i uzupełnieniu istniejące fragmenty polichromii uczytelniano przez punktowanie i lawowanie.

Barokowa kaplica Suzinów znajduje się na terenie dawnego, przykościelnego cmentarza przy franciszkańskim kościele pw. Wniebowzięcia NMP w Wilnie. Została zbudowana w 1708 r. przez Michała Suzina w celu upamiętnienia franciszkanów i mieszkańców Wilna wymordowanych przez Kozaków podczas oblężenia miasta przez Rosjan w 1655 r. Do XIX w. kaplica pełniła rolę kostnicy. W 1862 r., w okresie poprzedzającym wybuch powstania styczniowego, na przykościelnym cmentarzu odbywały się masowe manifestacje patriotyczne. Po stłumieniu powstania gubernator prowincji zlikwidował zakon franciszkanów i zamknął kościół. Urządzono w nim archiwum. Kaplica i kościół popadały w ruinę. Dopiero w 2023 r. podjęto prace przy dachu i elewacjach kaplicy.

ŁOTWA

Dyneburg (Daugavpils) – prace konserwatorskie na cmentarzach na Łotwie

Polski Instytut Ochrony Zabytków

W ramach zadania przeprowadzono prace konserwatorskie przy nagrobku Ludmiły Jakubowicz oraz pięciu nagrobkach rodziny Stankiewiczów (Wincentego, Róży, Zofii, Maryi ze Stankiewiczów Żelechowskiej, Antoniny ze Stankiewiczów Korejwo) z cmentarza katolickiego w Dyneburgu (łot. Daugavpils). Działania konserwatorskie skupiały się na przywróceniu stabilności konstrukcyjnej obiektów, odtworzeniu ich pierwotnego wyglądu oraz zatrzymaniu degradacji

substancji zabytkowych, z jakich wykonano nagrobki, i zabezpieczeniu ich przed działaniem niszczących czynników atmosferycznych.

Założony pod koniec XIX w. cmentarz rzymskokatolicki w Dyneburgu (Daugavpils) jest miejscem pochówku wielu osób pochodzenia polskiego zasłużonych dla Łotwy. Nekropolia była czynna do 1970 r.

MOŁDAWIA

Raszków – prace konserwatorskie, renowacyjne i rekonstrukcyjne przy polskich zabytkach

Fundacja „Pomoc Polakom na Wschodzie” im. Jana Olszewskiego

W 2024 r. zrealizowano prace przy dwóch nagrobkach cennych pod względem formy artystycznej i wartości historycznej: NN (dzięki przeprowadzonym pracom udało się ustalić, że jest to upamiętnienie Bolesia Przybyłowskiego) i Natalii Zalewskiej. Pierwszy obiekt składał się z wapiennej podbudowy, profilowanej podstawy granitowej, prostopadłościennego marmurowego cokołu z delikatnie wyrzeźbionymi płycinami i profilowanej bazy zwieńczonej strzelistą kolumną zdobioną subtelnym ornamentem. Grobowiec Natalii Zalewskiej, wykonany z wapienia i marmuru, był bardzo źle zachowany. Główne zagrożenie stanowił osuwający się grunt, który spowodował znaczny przechył całości. Nagrobki zdemontowano, oczyszczono, wzmocniono konstrukcyjnie, uzupełniono ubytki i zabezpieczono preparatem biobójczym.

Katolicki cmentarz polski w Raszkowie został założony przy kościele pw. św. Kajetana na przełomie XVII i XVIII w. Od 2019 r. prowadzone są na nim prace konserwatorskie i restauratorskie przy kolejnych nagrobkach.

POLSKA

Katalog raisonné Romana Cieślewicza. Etap III

Muzeum Narodowe w Poznaniu

W roku 2024 została zakończona realizacja dwuipółrocznego projektu, którego celem było zachowanie i zabezpieczenie znajdującej się we Francji spuścizny po Romanie Cieślewiczu (1930–1996). Zakres rzeczowy obejmował przeprowadzenie kwerend, przebadanie zebranego materiału, a także przygotowanie i opracowanie pozyskanych materiałów. Efektem finalnym zadania jest przygotowany materiał zarówno tekstowy, jak i ilustracyjny oraz robocza wersja katalogu.

Archiwum jest możliwie szczegółowym katalogiem wszystkich prac Romana Cieślewicza, które są obecnie rozproszone w wielu kolekcjach w kraju i za granicą. Wiele z prac (przede wszystkim oryginalne fotomontaże, grafiki, projekty) znajduje się w prywatnych kolekcjach. Zebranie obszernego materiału w postaci katalogu raisonné dostępnego on-line umożliwia badaczom naukowym poznanie prac jednego z najważniejszych polskich grafików, które dotąd nie są znane w kraju.

▲ Plakat Romana Cieślewicza ze zbiorów Muzeum Narodowego w Poznaniu

► Raszków, nagrobek Bolesia Przybyłowskiego po konserwacji

UKRAINA

Lwów. Bazylika archikatedralna Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny (katedra łacińska) jest jednym z najcenniejszych obiektów historycznych i zabytkowych na ziemiach dawnej Rzeczypospolitej. Dzięki najwybitniejszym lwowskim artystom, którzy tworzyli zachowane do dzisiaj wyposażenie świątyni, mamy do czynienia z dziełem nie tylko ważnym, lecz także wybitnym artystycznie.

Konieczne prace konserwatorskie przy ołtarzu bocznym

„Przemienienia Pańskiego” w katedrze łacińskiej. Etap III Towarzystwo Wspierania Inicjatyw Badawczych i Konserwatorskich

Rok 2024 obejmował zakończenie, trwających od 2022 r., prac restauratorskich przy ołtarzu bocznym. Po oczyszczeniu z luźnych zanieczyszczeń wzmocniono strukturę zabytku. Częściowo zrekonstruowano zdegradowane drewniane płyciny. Wykonano kity w partiach stiuku i drewnianych elementach konstrukcji ołtarza. Scalono kolorystycznie powierzchnię ołtarza i wykonano końcowe zabezpieczenie woskowe oraz zakończono złocenia elementów snycerki i drewnianych rzeźb. Uzupełniono dokumentację fotograficzną.

Ołtarz boczny pw. Przemienienia Pańskiego powstał w drugiej połowie XVIII w. jako jednorodne wyposażenie bazyliki archikatedralnej pw. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny (tzw. katedry łacińskiej) wraz z ołtarzem głównym i ołtarzem Trójcy Świętej. Autorem wszystkich trzech ołtarzy był Piotr Polejowski, przypuszczalnie uczeń Jana Jerzego Pinzla. Po śmierci mistrza stał się głównym „dziedzicem jego sztuki”, na co wskazują rzeźby apostołów – św. Piotra i św. Jakuba –

*Lwów, stalle
po konserwacji
w katedrze łacińskiej*

zdobiące ołtarz pw. Przemienienia Pańskiego. Architektonicznie ołtarz oparty jest na konstrukcji murowanej związanej do struktury bazyliki, jednakże w centralnej części dopełniony jest fragmentami drewnianymi.

Konserwacja drewnianych stall kanonickich z prezbiterium katedry lwowskiej obrządku łacińskiego.

Etap IV

Stowarzyszenie Oświaty i Kultury Polskiej

Czwarty etap prac dotyczył dekoracji pozłotniczej lewego skrzydła wczesnobarokowych stall drewnianych oraz rekonstrukcji wierzchnich warstw barwnych stall znajdujących się w prezbiterium bazyliki metropolitalnej pw. Wniebowzięcia NMP we Lwowie. Wzmocniono strukturalne warstwy technologiczne do podłoża drewnianego, usunięto wtórne warstwy dekoracji pozłotniczej, odtworzono ubytki gruntów oraz opracowano powierzchnie pod złocenia.

Działania konserwatorskie dotyczące opracowania wierzchnich warstw barwnych stall wymagały modyfikacji założonego programu. Zamiast wykonywania pełnej rekonstrukcji kolorystycznej lewego skrzydła stall w pracowni prze-

prowadzono rekonstrukcję kolorystyczną i dodatkowo dekorację pozłotniczą dwóch sąsiednich kwater w prezbiterium katedry. Była to decyzja uzasadniona potrzebą zachowania kolorystycznej spójności z istniejącym otoczeniem, w tym z ołtarzem głównym.

Drewniane stalle kanonickie, po obu stronach prezbiterium katedry lwowskiej, zostały wykonane w latach 1769–1770. W czasie przebudowy katedry (1771) stalle rozbudowano. Dodano też płaskorzeźby apostołów, które umieszczono we wnękach, oraz drobne detale architek-

toniczne. Kolejna adaptacja stall miała miejsce w latach 1892–1899 podczas regotyzacji prezbiterium katedry.

Interwencyjne prace konserwatorskie w kaplicy seminaryjnej katedry łacińskiej. Etap I

Towarzystwo Wspierania Inicjatyw Badawczych i Konserwatorskich

Zadanie polegało na przeprowadzeniu prac konserwatorsko-technologicznych przy wybranym przedstawieniu w północnej części ściany wschodniej. Po wykonaniu wstępnej dokumentacji fotograficznej i dokładnym rozpoznaniu malowidła usunięto wysolenia znajdujące się na jego powierzchni i ją oczyszczono. Wykonano podklejenia tynku i wzmocnienie strukturalne oraz założono kity i opaski zabezpieczające.

Dekoracja kaplicy seminaryjnej została zrealizowana przez Jana Henryka Rosena w latach 30. XX w. Obejmuje całą powierzchnię ścian pomieszczenia i częściowo sklepienia. Przedstawia sakramenty i przynależne im inskrypcje na bogato zdobionym tle roślinno-kwiatowym. Niepowtarzalne przedstawienie wyróżnia się na tle innych dekoracji z tego okresu.

*Lwów,
malowidła
w kaplicy
seminaryjnej
po konserwacji*

Lwów, dokumentacja fotograficzna obrazu „Złożenie do grobu”

Konieczna konserwacja obrazu z XVIII w. „Złożenie do grobu” z katedry łacińskiej Stowarzyszenie Absolwentów Akademii Dziedzictwa

Sporządzono dokumentację fotograficzną i przystąpiono do wstępnego oczyszczenia powierzchni i odwrócenia obrazu. Wybrano odpowiednie środki chemiczne do usuwania pozostałości werniksu i przemalowań. Czynność tę kontynuowano po zdjęciu obrazu z krosien i zdublowaniu go na nowe płótno. Wykonano retusz zabytku i zabezpieczono obraz warstwą werniksu z dodatkiem blokera UV. W trakcie prac zostały pobrane próbki i wykonane badania fizykochemiczne.

Obraz olejny na płótnie „Złożenie do grobu” powstał prawdopodobnie w XVIII w. Wydaje się, że kilkakrotnie był poddawany

pracom naprawczo-konserwatorskim. Jest to wysokiej klasy dzieło, prawdopodobnie o włoskich konotacjach.

Lwów – Katedra Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny we Lwowie (tzw. katedra ormiańska) jest jednym z najstarszych i najcenniejszych zabytkowych kościołów Lwowa. Świątynia została ufundowana przez Ormian w drugiej połowie XIV w. Obecna postać kościoła została nadana podczas rozbudowy przeprowadzonej w pierwszej połowie XX w. według projektu Franciszka Mączyńskiego, z inicjatywy arcybiskupa Józefa Teodorowicza. Twórcami dekoracji świątyni byli m.in. Józef Mehoffer (mozaiki na kopule i w jej otoczeniu) oraz Jan Henryk Rosen (malowidła ścienne).

Interwencyjne prace konserwatorskie przy północnym dachu ponad salą muzealną w katedrze ormiańskiej Towarzystwo Wspierania Inicjatyw Badawczych i Konserwatorskich

Wykonano dezynfekcję istniejącej więźby i nowego materiału. Po dokonaniu dokładnej oceny stanu zachowania poszczególnych elementów usunięto fragmenty więźby nienadające się z uwagi na zagrożenie konstrukcyjne. Wykonano wzmocnienie strukturalne zdegradowanych elementów drewnianych oraz wzmocniono oryginalne elementy poprzez „obudowę” nowymi fragmentami. Po położeniu nowego deskowania została na całej połaci dachowej położona mata separacyjna, a następnie blacha (na rąbek) analogiczna do blachy stosowanej w dotychczasowych pracach (2022–2023). Łączna powierzchnia dachu wyniosła ok. 125 m².

Prace konserwatorskie przy polichromiach autorstwa Rosena w najstarszej części katedry ormiańskiej Stowarzyszenie Absolwentów Akademii Dziedzictwa

W katedrze ormiańskiej we Lwowie od wielu lat prowadzone są prace konserwatorskie przy polichromiach ściennych autorstwa Jana Henryka Rosena. W roku 2024 przeprowadzono szczegółowe oględziny całości obiektu w celu pełnego rozpoznania stanu zachowania i oczyszczono powierzchnię malowideł z luźnych zanieczyszczeń (pył, kurz, pajęczyny). Ubytki warstwy malarskiej i podłoża zostały uzupełnione, a ich powierzchnie opracowane. Przystąpiono do opracowania scalenia kolorystycznego. Ubytki złota

uzupełniono złotem płatkowym. Łączna powierzchnia odrestaurowanych polichromii wyniosła 72 m².

Opracowanie wnętrza świątyni zarówno polichromiami, jak i mozaikami jest unikatem i tworzy niepowtarzalny, unikalny klimat katedry ormiańskiej, który nie ma żadnego odpowiednika w europejskich kościołach.

Lwów – ratunkowe prace konserwatorskie przy barokowym ołtarzu głównym w kościele pw. Świętych Apostołów Piotra i Pawła (d. kościół jezuitów)
Polski Instytut Ochrony Zabytków

W 2024 r. kontynuowano prace przy konserwacji struktury ołtarza głównego oraz rzeźb i snycerki. Zostały wzmocnione oryginalne zaprawy i stiuk oraz elementy drewniane. Uzupełniono ubytki drewna. W końcowym efekcie prac restauratorskich planuje się przywrócenie ołtarzowi XVIII-wiecznego charakteru poprzez wyeksponowanie jego pierwotnego wyglądu. Prace prowadzili specjaliści konserwacji dzieł sztuki z Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie.

Kościół pw. Świętych Apostołów Piotra i Pawła we Lwowie powstał w XVII w. Autorem pierwszego projektu murowanego kościoła był anonimowy architekt zakonny. Od 1620 r. jego pracę kontynuował, według nowych projektów, architekt Giacomo Briano. Pierwotnie dekorację wnętrza świątyni zdołała dekoracja stiukowa i malarska powstała w latach 1636–1637. W 1740 r., po pożarze wnętrze udekorowali znani morawscy freskanci: Franciszek i Sebastian

Ecksteinowie. Pod względem architektury i wystroju kościół jest przykładem wysokiej klasy barokowego budownictwa sakralnego na ziemiach dawnej Rzeczypospolitej.

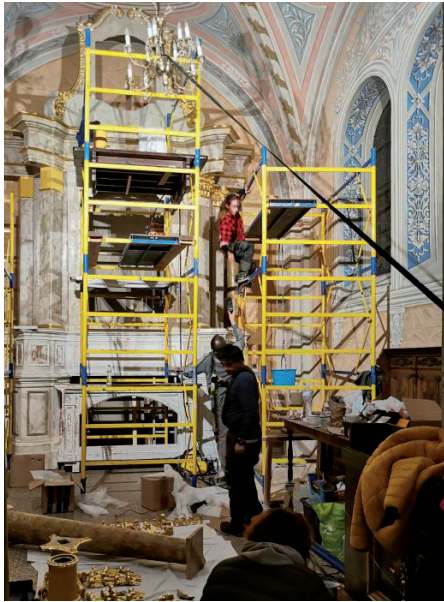
W XX w., przez ponad 60 lat, kościół służył jako magazyn zbiorów Ossolineum. Jego stan zachowania był bardzo zły, ponieważ po drugiej wojnie światowej nie prowadzono w nim żadnych prac remontowo-konserwatorskich. Od grudnia 2011 r. świątynia służy jako cerkiew greckokatolicka.

Lwów – prace konserwatorskie w kościele pw. św. Antoniego. Etap II
Fundacja Dziedzictwo Kresowe

W roku 2024 wykonano zarówno konserwację techniczną elementów architektonicznych ołtarza bocznego (czterech cokołów, nastawy ołtarzowej, pilastrów, kolumn, gzymsu, zwieńczenia), jak i jego

konserwację estetyczną. Uzupełniono historyczną warstwę malarską, a w miejscach jej ubytków wykonano rekonstrukcję. Wykonano złączenia listew zdobiących zwieńczenie i gzyms oraz detalu snycerskiego. Elementy architektoniczne ołtarza zostały zamontowane w kaplicy św. Barbary.

Początki świątyni sięgają połowy XVII w. Fundatorami kościoła wzniesionego przy klasztorze franciszkanów był Konstanty Krzysztof Wiśniowiecki i jego syn Janusz Antoni. Domniemanym projektantem kościoła był architekt z rodziny Fontanów. Prace architektoniczne i rzeźbiarskie prowadzili czołowi przedstawiciele lwowskiej rzeźby rokokowej. W 1785 r. świątynia uzyskała prawa kościoła parafialnego. Od tego momentu ulegała licznym przekształceniom, w 1893 r. otrzymała nową dekorację malarską. Po drugiej wojnie światowej kościół, podobnie jak katedra lwowska, był czynny.

Na początku XX w. kościół został rozbudowany o dwie kaplice – św. Barbary oraz Jezusa Ukrzyżowanego i kruchtę. Dekorację malarską kaplicy wykonał (1905) lwowski malarz i pozłotnik, Tadeusz Pelczarski. Autor nawiązał stylistycznie do okresu baroku, dzięki czemu zapewnił spójność wnętrza.

Lwów – prace ratunkowo-konserwatorskie we wnętrzu kościoła karmelitów pw. św. Michała Archanioła. Etap I **Polski Instytut Ochrony Zabytków**

Działania miały na celu dokładne rozpoznanie konserwatorskie elementów wystroju malarskiego kościoła. Wykonano ekspertyzę stanu zachowania, przyczyn zniszczeń i warunków klimatycznych wnętrza, badania technologiczne i fizykochemiczne (sondaże, identyfikację pigmentów, spoiw, składu zapraw, zasoleń), badania termograficzne i badania analityczne w świetle wzbudzonym promieniowaniem UV wraz z odpo-

wiednią inwentaryzacją konserwatorską (m.in. skaniny laserowej wnętrza kościoła, pomiar fotogrametryczny malowideł wraz z opracowaniem ortofotomap i sporządzeniem dokumentacji rysunkowej i fotograficznej). Przygotowano także ekspertyzę historyczno-artystyczną, opisującą stan badań, historię i zagadnienia artystyczne wnętrza kościoła.

Kościół i klasztor oo. karmelitów w obecnym miejscu i postaci powstał w drugiej połowie XVII w. To jeden z najcenniejszych przykładów kultury polskiej we Lwowie. Jego budowę łączy się w literaturze z muratorem lwowskim pochodzącym z lombardzkiego Bornio, Adamem Larto, zwanym Pokora. To rzadki dla architektury świątyń karmelitów typ kościoła jednonawowego z głębokimi kaplicami bocznymi. W swojej burzliwej historii klasztor był wielokrotnie niszczone, płańdowany i palony. Jego okazałe wnętrze udekorowane jest XVIII-wiecznymi freskami przypisywanymi malarzowi z Bolonii, który miał kształ-

Lwów, prace konserwatorskie w kościele pw. św. Antoniego i dokumentacja fotograficzna malowideł w kościele Karmelitów

cić o. Benedykta Mazurkiewicza, którego uczniem z kolei miał być Stanisław Stroński. W 1991 r. kościół został przekazany unickiemu zakonowi studentów.

Lwów – Cmentarz Łyczakowski

Cmentarz Łyczakowski jest jedną z najważniejszych dla polskiej historii i kultury nekropolii, lecz także bardzo ważne miejsce dla kultury i historii Ukrainy. Szereg znajdujących się tutaj nagrobków i kaplic to wybitne dzieła sztuki, a najstarsze pochodzą z XVIII w. Tym samym nekropolia jest jednym z najcenniejszych zespołów zabytkowych Lwowa. To także jeden z najstarszych cmentarzy istniejących dziś w Europie.

Prace konserwatorskie przy wybranym nagrobku na Cmentarzu Łyczakowskim. Etap XVI **Towarzystwo Tradycji Akademickiej**

Zadanie było kontynuacją realizowanych od 16 lat polsko-ukraińskich działań przy konserwacji nagrobków. W 2024 r. przeprowadzono prace przy nagrobku Jana Schimsera – zmarłego w młodym wieku austriackiego rzeźbiarza, mieszkańca Lwowa, spolonizowanego przez małżeństwo z Julianną z Michalskich, autora m.in. rzeźb nagrobnych na Cmentarzu Łyczakowskim oraz w Tarnopolu i Stanisławowie.

Prace obejmowały m.in. usunięcie wtórnych elementów tumbi dodanych podczas remontu w latach 90. XX w., rekonstrukcję frontowej części tumbi, oczyszczenie inskrypcji oraz doczyszcz-

nie i uzupełnienie ubytków konstrukcji grobowej. Wykonano także hydrofobizację powierzchni kamiennych i opracowano pełną dokumentację konserwatorską.

Prace konserwatorskie przy wybranym nagrobku na Cmentarzu Łyczakowskim.

Etap XVI

Fundacja Dziedzictwa Kulturowego

W 2024 r. przeprowadzono prace konserwatorskie przy datowanym na 1822 r. nagrobku Franza Serapha von Hauera, gubernatora Galicji w latach 1815–1822. Jest to jeden z ciekawszych grobów z początku XIX w. na Łyczakowie, autorstwa Antona Schimsera. Ma kształt portalu chronionego przez figury dwóch lwów. Był on wzorowany na znajdującym się w Bazylice św. Piotra w Rzymie nagrobku papieża Klemensa XIII.

W ramach zadania nagrobek oczyszczono i przemurowano wejście do komory grobowej. Zrekonstruowano zdegradowany blok podstawy kompozycji rzeźbiarskiej. Wykonano uzupełnienia ubytków w zadaszeniu komory grobowej, elementach wapiennych i innych. Zrekonstruowano niezbędne elementy i scalono kolorystycznie przebarwienia, a treść inskrypcji uczytelniono. Nagrobek zabezpieczono prewencyjnie środkiem hamującym rozwój nawarstwień biologicznych i preparatem o właściwościach hydrofobowych. Wykonano prace porządkowe w otoczeniu grobu.

Prace konserwacyjne grobu gen. Józefa Kalinowskiego na Cmentarzu Łyczakowskim. Etap II Związek Rodowy Dzieduszyckich herbu Sas

Zrealizowany w 2024 r. projekt konserwacji był kontynuacją prac przy grobowcu Józefa Kalinowskiego, który znajduje

Lwów, dokumentacja konserwatorska nagrobka Franza Serapha von Hauera

się w najstarszej części cmentarza. Obiekt okazał się być w gorszym stanie, niż pierwotnie przewidywano. Deformacja części nadziemnej, szczególnie podstawy, doprowadziła do przechyłu grobu. Konieczne było wykonanie analizy konstruktorskiej i demontaż całej kaplicy grobowej. Obiekt został zabezpieczony do kolejnego etapu prac.

Grobowiec w formie kapliczki został wzniesiony dla uczczenia pamięci Józefa hr. Kalinowskiego (zm. 8.02.1825), syna Seweryna Ksawerego hr. Kalinowskiego na Wielkiej Kamionce h. Kalinowa i Elżbiety z Olbrackich h. Jelita. Służył w armii napoleońskiej (m.in. jako pułkownik huzarów w wojsku westfalskim), był generałem brygady armii Księstwa Warszawskiego. Kawaler orderu Legii Honorowej i orderu Krzyża Wojskowego Virtuti Militari. Fundatorką grobowca była córka Olga z hr. Kalinowskich ks. Ogińska. Według ksiąg cmentar-

nych Łyczakowa i tablic inskrypcyjnych, oprócz gen. J. Kalinowskiego w krypcie pod grobowcem pochowani są członkowie spokrewnionej z nim rodziny z hrabiów Brzezia Russockich h. Zadora.

Prace konserwatorskie na Cmentarzu Łyczakowskim Polski Instytut Ochrony Zabytków

Tegoroczne prace konserwatorskie objęły pięć grobowców rodzin Kilanowiczów, Lewickich, Moszyńskich, Kulczyckich i Armatysów. Konieczne było wypionowanie przechylonych obiektów, wylanie nowych fundamentów, ponowne połączenie dużych bloków kamiennych, które uległy odspojeniu i przemieszczeniu. Przywrócenie wartości artystycznych i estetycznych nastąpiło poprzez zabiegi konserwatorskie mające na celu usunięcie szkodliwych nawarstwień atmosferycznych i mikrobiologicznych oraz poprawienie czytelności detali.

Lwów – prace konserwatorskie na cmentarzu Janowskim

Fundacja Dziedzictwo Kresowe

W 2024 r. pracami konserwatorskimi objęto: figurę Matki Boskiej przy głównym placu cmentarza, grób Marii Rozdołowej, kapliczkę ze skarbonką przy głównym placu cmentarza.

Wykonano prace mające na celu rekonstruowanie i uczytlnienie form rzeźbiarskich grobów, a także uczytlnienie inskrypcji. Uzupełniono ubytki różnego pochodzenia celem przywrócenia czytelności formy rzeźbiarskiej. Niezwykle ważne były: wymiana fundamentów, stabilizacja i pionizacja nagrobków zapadniętych w ziemię oraz zespolenie ich zdefragmentowanych elementów.

Cmentarz Janowski to druga co do wielkości – po Cmentarzu Łyczakowskim – i wciąż czynna polsko-ukraińska nekropolia we Lwowie, założona w 1888 r. Zajmuje powierzchnię ok. 45 ha. Pochowano tutaj ok. 200 tys. Polaków, w tym żołnierzy walczących o wyzwolenie Lwowa w latach 1918–1920, lotników z okresu międzywojennego oraz poległych w czasie drugiej wojny światowej.

Lwów, prace konserwatorskie przy grobie Marii Rozdołowej

Lwów – konserwacja fragmentu elewacji kamienicy Szolc-Wolfowiczów z rzeźbą Chrzeszt Chrystusa. Etap III

Związek Rodowy Dzieduszyckich herbu Sas

W ramach projektu zakończono dwuletnie (2022–2024) prace konserwatorsko-restauracyjne przedstawienia rzeźbiarskiego „Chrzeszt Chrystusa przez św. Jana Chrzcziciela”. Pozwoliły one na wyeksponowanie, zachowanie i utrwalenie unikatowych warstw barwnych, usunięcie szkodliwych czynników niszczących polichromie i kamień, a także zabezpieczenie obiektu (do czasu zakończenia wojny). Ponadto ten etap prac wprowadził do stanu badań nową wiedzę o historii kamienicy i jej właścicielach oraz w kontekście technologii wykonywania rzeźby renesansowej we Lwowie.

Rzeźba „Chrzeszt Chrystusa przez św. Jana Chrzcziciela” powstała w XVII w. w pracowni Hermana von Hutte i jest częścią dekoracji fasady dawnej kamienicy Szolc-Wolfowiczów we Lwowie. Rzeźba przedstawia bezcenną wartość historyczną i artystyczną, podobnie jak zachowany oryginalny wystrój rzeźbiarski fasady kamienicy wykonany w 1570 r. z alabastrow, marmurów i wapieni.

Lwów – konserwacja książek z Biblioteki Poturzyckiej – troska o historię, kulturę i dziedzictwo

Związek Rodowy Dzieduszyckich herbu Sas

W ramach projektu odrestaurowano 18abytkowych obiektów z Biblioteki Poturzyckiej. Ich autorami są znani w świecie przyrodnicy, dydaktycy, myśliciele, jak: J. Jonstonus, A. Pyramus de Candolle, ks. J.K. Kluk, C. Linné, H. du Monceau, M. Bruguier. Dzieła te pokazują, że polskie salony XIX w. z troską i zrozumieniem podchodziły do problematyki naukowej, dzięki czemu miały realny wkład w jej rozwój.

Ponadto odbyła się konferencja naukowa „Wokół społecznych pasji Dzieduszyckich” (20.09.2024, Zarzecze, Polska), podczas której wygłoszone referaty przybliżyły społecznikowski wymiar działalności kobiet z rodu Dzieduszyckich, w tym: Wandy Czartoryskiej, Alfonsyny z Miączyńskich Dzieduszyckiej, Anastazji

Dzieduszyckiej, Jadwigi Zamoyskiej, Klementyny z Dzieduszyckich Szembek i Izabeli z Bojanowskich Dzieduszyckiej. Mnogość perspektyw, różne okresy i formy ich aktywności łączą się dzięki zaangażowaniu we wspólną sprawę – troskę o edukację, rozwój i patriotyzm.

Biblioteka Poturzycka została założona na początku XIX w. i liczyła wówczas ok. 20 tys. dzieł i druków z zakresu historii i literatury polskiej, łacińskiej i francuskiej. Przyrodnicza część Biblioteki Poturzyckiej została wyodrębniona z całości w 1870 r. po przeniesieniu Muzeum im. Dzieduszyckich do gmachu pałacu przy ul. Teatralnej 18 we Lwowie. Do dziś najstarsza część biblioteki znajduje się na parterze części pałacowej, gdzie mieścił się gabinet założyciela muzeum, Włodzimierza Dzieduszyckiego. Z kolekcji przyrodniczej do dziś zachowało się ok. 23 tys. książek.

Lwów – ochrona zabytków w przestrzeni miejskiej

Fundacja Dziedzictwa Kulturowego

Zadanie dotyczyło wykonania prac konserwatorskich przy rzeźbie przedstawiającej św. Onufrego, umieszczonej na elewacji kamienicy przy ul. Krakowskiej 7, oraz przy attyce w kościele pw. Wszystkich Świętych (dawny klasztor benedyktynek we Lwowie).

Przy płaskorzeźbie św. Onufrego przeprowadzono kompleksowe prace konserwatorskie wraz z badaniami stratygraficznymi. Po sezonowaniu oraz wyschnięciu uzupełnień i rekonstrukcji obiekt pokryto wodnym impregnatem hydrofobowym. Następnie wykonano unifikację farbami żelazo-krzemianowymi w sposób laserunkowy nawiązując do oryginalnej kolorystyki.

W ramach prac przy attyce w dawnym klasztorze benedyktynek obiekt oczysz-

Lwów, rzeźba św. Onufrego na elewacji kamienicy przy ul. Krakowskiej 7, po konserwacji

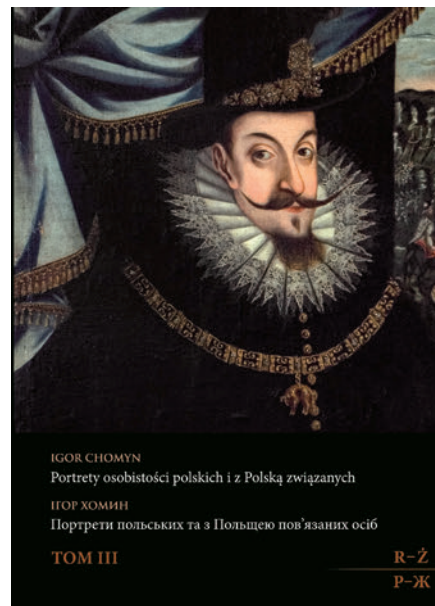
czono, usunięto wtórne, zdestruowane uzupełnienia i spoiny, uzupełniono ubytki formy i warstwy powierzchniowej na wapiennych elementach odpowiednio opracowaną masą mineralną. Zrekonstruowano fragmenty detali rzeźbiarskich attyki i fryzu, stosując podobny materiał wapienny. Wykonano również rekonstrukcję atrybutu: krzyża św. Placyda. Ostatnim etapem była hydrofobizacja obiektu.

Lwów – publikacja katalogu portretów osobistości polskich ze zbiorów Lwowskiej Narodowej Galerii Sztuki, tom III

Stowarzyszenie Oświaty i Kultury Polskiej
Zadanie polegało na wydaniu drukiem trzeciego tomu katalogu prezentującego kolekcję portretów osobistości polskich i z Polską związanych ze zbiorów Lwowskiej Narodowej Galerii Sztuki im. B. Woźnickiego. Katalog obejmuje

wizerunki ponad czterystu postaci historycznych (nazwiska R-Ż). Starannie opracowane biografie przedstawiają ich wkład w polskie dziedzictwo kulturowe i społeczne. Zaprezentowane portrety powstały w okresie od XVI w. do lat 30. XX w. i stanowią dowód bogactwa i różnorodności polskiej kultury. W dziedzinie mody ukazują trendy i stylizacje, odzwierciedlając zmieniające się gusta i normy społeczne na przestrzeni wieków, a w dziedzinie umundurowania i uzbrojenia są przykładem militarnego aspektu historii.

Katalog spełnia nie tylko funkcję edukacyjną, lecz także inspiruje do refleksji nad bogactwem dziedzictwa narodowego. Jego atutem jest dwujęzyczność (polsko-ukraińska), która sprzyja współpracy między historykami sztuki i muzealnikami

z obu krajów. Umożliwia zarówno efektywną wymianę informacji, jak i realizację projektów badawczych i wystawienniczych dokumentujących wspólne dziedzictwo kulturowe.

Lwów – wydanie „Rocznika Lwowskiego 2024”

Instytut Lwowski Fundacja Ochrony Dziedzictwa Kulturowego Kresów Wschodnich

W „Roczniku Lwowskim” w 2024 r. układ merytoryczny został wzbogacony o kolejny dział – Varia. W dziale „Źródła do dziejów Lwowa i Kresów Wschodnich” opublikowano rzadkie, pozyskane w trakcie kwerend dokumenty.

Czasopismo zawiera działy: I. Rozprawy naukowe, szkice, przyczynki historyczne; II. Beletrystyka, wiersze, wspo-

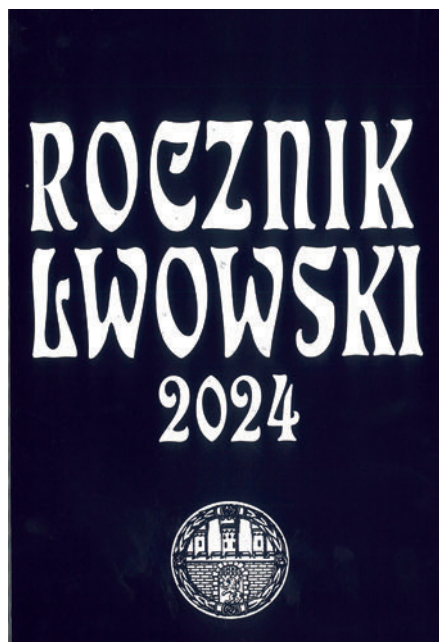
mnienia; III. Źródła do dziejów Lwowa i Kresów Południowo-Wschodnich; IV. Polacy we Lwowie, Lwowiacy w Polsce i na świecie; V. Książki o Lwowie i Kresach; VI. Varia. Artykuły publikują zarówno autorzy krajowi, jak i zagraniczni, szczególnie z byłych terenów II Rzeczypospolitej. Publikacja rzadkich, często znajdujących się za granicą, bądź w ogóle nieznanymi dokumentów źródłowych ma niezwykle ważne znaczenie dla badań naukowych oraz dla tworzenia i realizowania programów ochrony polskiego dziedzictwa narodowego za granicą.

Berdyczów – renowacja i rewaloryzacja murów klasztoru. Etap IX Krakowska Prowincja Zakonu Karmelitów Bosych

W 2024 r. wykonano gruntowną renowację i rewaloryzację kolejnego fragmentu południowego muru kamiennie-ceglanego

o powierzchni 238,45 m². Zrekonstruowano wizerunek Matki Bożej Berdyczowskiej, jaki wieńczył bramę główną zespołu klasztorowego, a który został całkowicie zniszczony w czasie drugiej wojny światowej. Przeprowadzono skanowanie i wykonano modele 3D zespołu klasztorowego w Berdyczowie.

Kompleks klasztorno-warowny karmelitów bosych w Berdyczowie powstał w XVII w. Fundatorem był wojewoda kijowski Janusz Tyszkiewicz. Burzliwe dzieje regionu zmuszały zakonników do czterokrotnego opuszczenia klasztoru, ale i czterokrotnie do niego wracali. Stan znacznej części murów klasztornych był katastrofalny i wymagały one natychmiastowych prac o charakterze ratunkowym w zakresie konstrukcyjnym i konserwatorskim. Na w tych murach w 1768 r. miała miejsce słynna obrona konfederacji barskiej pod dowództwem Kazimierza Pułaskiego.

Bohorodczany – remont konserwatorski kościoła pw. Nawiedzenia Najświętszej Maryi Panny. Etap I **Fundacja Alternata**

W celu rozpoznania stanu obiektu oraz jego otoczenia przeprowadzono kwerendę archiwalną. Na podstawie wykonanej inwentaryzacji dachów i więźb kościoła oraz zbadania jego poddasza opracowano ekspertyzę techniczną dotyczącą stanu technicznego konstrukcji dachowych. W ramach prac ratunkowych usunięto ptasie odchody i truchła gołębi z poddasza nad prezbiterium i częściowo nad nawy głównej. Dokonano też doraźnych napraw pokryć dachowych, i systemu odprowadzania wód opadowych oraz zabezpieczono otwory okienne nowymi żaluzjami drewnianymi, na wzór istniejących w obiekcie. Przygotowano dokumentację projektowo-kosztorysową dalszych prac.

Pierwszy, drewniany kościół rzymskokatolicki w Bohorodczanach wraz z klasztorem dominikanów został wybudowany w 1691 r. z fundacji Konstancji Potockiej. Pół wieku później (1741) arcybiskup lwowski Ignacy Wiżycki zezwolił Józefowi Potockiemu na budowę muranego kościoła. Finansowanie budowy

Bohorodczany, kościół pw. Zwiastowania NMP

przejął Stanisław Kostka Kossakowski, która rozpoczęła się w 1742 r. i trwała blisko 20 lat. W 1775 r. odbyła się konsekracja kościoła pw. Zwiastowania Najświętszej Maryi Panny.

Bołszowce – prace konserwatorskie w kościele pw. Nawiedzenia Najświętszej Marii Panny. Etap II **Fundacja Dziedzictwo Kresowe im. Orłąt Lwowskich**

Kontynuowano konserwację XVIII-wiecznych portretów rodziny szlacheckiej Jabłonowskich herbu Prus III. Wykonano retusz naśladowczy w obrębie ubytków

warstwy malarskiej, rekonstrukcję brakujących fragmentów oraz laserunków na podstawie analizy wyników ubiegłorocznych badań. Uczytelniono napisy na wstęgach, wyeksponowano relikty warstwy malarskiej portretu Stanisława Jana oraz zrekonstruowano zarys sylwetki postaci na podstawie zachowanych fragmentów i znanych portretów. Polichromia została utrwalona i prace zostały zakończone.

Na początku XVIII w. ród Jabłonowskich znacząco przyczynił się do odbudowy kościoła w Bołszowcach i nadania mu aranżacji w stylu barokowym. Jabłonowscy otoczyli opieką nie tylko

kościół i Bołszowce, lecz także okoliczne miejscowości, wpływając na ich rozwój. Osoby sportretowane w kościele pw. Nawiedzenia NMP w Bołszowcach to: Stanisław Jan, Jan Stanisław, Joanna de Bethune i Stanisław Wincenty. Odegrali oni ważną rolę na arenie międzynarodowej, byli fundatorami wielu budowli sakralnych i ich wystroju, m.in. kaplicy Jabłonowskich przy bazylice jasnogórskiej w Częstochowie, kaplicy św. Feliksa przy kościele kapucynów we Lwowie, ołtarza Pana Jezusa Miłosiernego w katedrze lwowskiej.

Brzozdowce – remont kościoła pw. Podwyższenia Krzyża Świętego **Towarzystwo Boskiego Zbawiciela, Prowincja Polska**

W ramach projektu wykonano remont konserwatorski kruchty, w ramach którego wymieniono pokrycie dachu na blachę miedzianą. Popękane mury kruchty scalono przy pomocy kotew helikoidalnych. Szczeliny w murze wypełniono zaprawą iniekcyjną. Skuto zdegradowane tynki, a ubytki w murach uzupełniono. Na całej powierzchni elewacji położono nowe tynki podkładowe. Detal kamieniny oczyszczono, wzmocniono i uzupełniono. We wnętrzu kruchty zasolone i zawilgocone tynki skuto, powierzchnię zdezynfekowano i położono nowe tynki na sklepieniu i górnych partiach ścian. Dolne partie ścian wytynkowano specjalistycznym, szerokoporowym tynkiem renowacyjnym. Tym samym tynkiem pokryto zawilgoconą ścianę nawy pod chórem muzycznym. Ponadto dokonano przeglądu zdegradowanych odcinków gzymsu wieńczącego, przeniesiono spod elewacji kościoła i zabezpieczono oryginalne detale kamienne, oczyszczono drenaż wokół budynku.

Brzozdowce, wnętrze kościoła pw. Podwyższenia Krzyża Świętego

Parafia w Brzozdowcach została założona w 1410 r. Kościół wzniesiono w XVIII w. z fundacji Rzewuskich, jest on kopią świątyni w Hodowicy projektowanej przez Bohdana Meretyna. Jego zdobienia i freski odpowiadają stylowi „późnego baroku”. Jest to sanktuarium pielgrzymkowe, w którym znajduje się obraz Chrystusa Ukrzyżowanego uznany za słynący łaskami na mocy dekretu abpa lwowskiego Mikołaja Ignacego Wyżyckiego z 1747 r.

Czerniowce – prace remontowe przy zabytkowej wieży kościoła pw. Najświętszego Serca Jezusa. Etap II

Towarzystwo Jezusowe Prowincja Polski Południowej

W ramach prac remontowo-konserwatorskich przy wieży zabytkowego kościoła zdemontowano stare drewniane pokrycie

dachowe i położono nowe. Wymieniono uszkodzone elementy konstrukcyjne drewnianej wieży. Zdjęto krzyż zwieńczający ją i po renowacji umieszczono go na iglicy wieży. Usunięto uszkodzony tynk i przygotowano podłoże kamienne wieży. Przeprowadzono rekonstrukcję schodów drewnianych na wieży.

Neogotycki kościół jezuitów pw. Najświętszego Serca Jezusa został wybudowany w 1894 r. wg projektu dyrektora Czerniowieckiej Szkoły Przemysłowej prof. Leitznera i jest uważany za jego najlepsze dzieło. W jednej z podziemnych kaplic mieszczą się pochówki 60 żołnierzy polskich, poległych podczas I wojny światowej. Po kolejnej wojnie kościół krótko pełnił funkcję cerkwi, a następnie urządzono w nim archiwum i przebudowano jego wnętrze. W 2010 r. został zwrócony jezuitom. Od tego czasu prowadzone są prace porządkowe i konserwatorskie.

Czerniowce, kościół pw. Najświętszego Serca Jezusa

Drohobycz – kościół pw. Wniebowzięcia Najświętszej Panny Marii, Krzyża Świętego i św. Bartłomieja

Kościół parafialny w Drohobyczu został ufundowany w 1392 r. przez króla Władysława Jagiełłę. Obiekt jest jednym z najstarszych kościołów w Galicji Wschodniej, a jednocześnie najstarszym i najcenniejszym zabytkiem Drohobycza. W czasach komunizmu świątynię zamieniono na magazyn, a jej wyposażenie spalono, natomiast zabytkowe organy sprzedano. Gdy w 1989 r. Polacy mieszkający w Drohobyczu odzyskali kościół, trwa jego stopniowa renowacja.

Konserwacja i restauracja polichromii – prezbiterium Fundacja Niepodległości

W pierwszym etapie prac przy sklepieniu prezbiterium wykonano konserwację techniczną polichromii pierwszego

prześla sklepienia (od zachodu) oraz ścian: tęczowej i tarczowej po stronie północnej. Wykonano odkrywki w obrębie dekoracji malarskiej w celu określenia stratygrafii, techniki wykonania i stanu zachowania poszczególnych warstw oraz ustalenia techniki i technologii wykonania warstwy pierwotnej i warstw wtórnych. Następnie polichromię, zarówno barokową jak i gotycką, oczyszczono z zabrudzeń powierzchniowych. Wykonano dokumentację fotograficzną stanu zachowania malowideł przed przystąpieniem do prac konserwatorskich w świetle VIS, a wybranych przedstawień w świetle UV, IR. W wyniku tych działań powstrzymano procesy destrukcyjne i przygotowano polichromie do etapu konserwacji estetycznej.

Konserwacja i restauracja zespołu tablic inskrypcyjnych Fundacja Bonifraterska

Zadanie polegało na wzmocnieniu konstrukcji nośnej pozwalającej na zawieszenie tablic na ścianach kościoła po zakończeniu prac przy polichromii i przy tablicach. Obecnie jest to niemożliwe ze względu na kruchość elementów składowych desek podobrazia oraz ramy. W ramach projektu wykonano kompleksową konserwację i restaurację dwóch tablic.

Zespół czterech tablic kommemoracyjnych stanowił część bogatego wystroju

ikonograficznego kościoła w Drohobyczu. Wykonany został w końcu XVIII w. na zlecenie proboszcza ks. Ignacego Jarockiego. Jak w większości założeń barokowych, elementy ruchomego wystroju współgrały lub wręcz stanowiły jedność z układem polichromii ściennych. Tablice inskrypcyjne wykonane przez pracownię Kazimierza Krzementowskiego mają identyczną formę jak ich freskowe odpowiedniki, wykonane w tym samym czasie przez malarza Andrzeja Soleckiego, co dokumentują archiwalne fotografie. Uwagę zwraca jednakowa forma barokowych, profilowanych ram, w które zamknięte zostały poszczególne sceny i przedstawienia.

Drohobycz – kontynuacja prac konserwatorskich na cmentarzu Fundacja Partnerstwa dla Europy Środkowo-Wschodniej

Drugi etap prac konserwatorskich rozpoczęto od wykonania dokumentacji fotograficznej. Powierzchnię kamienną jednej z figur płaczek (z cokołem) oczyszczono z luźnych nawarstwień i doczyszczono z cementowych pozostałości. Umyto i zdezynfekowano kamień środkiem biobójczym. W miejscach większych i skomplikowanych ubytków wklejono stelaże z drutu ze stali nierdzewnej. Wszystkie uzupełnienia wykonano w zaprawie mineralnej. Następnie uzupełnienia scalon kolorystycznie farbami żolowo-krzemianowymi.

Drohobycz, konserwacja tablicy inskrypcyjnej

Cmentarz w Drohobyczu otwarto 3 maja 1790 r. Jest to jeden z najstarszych zachowanych katolickich cmentarzy Rzeczypospolitej o szczególnej wartości historycznej i artystycznej. Spoczywają tutaj m.in. prezydent miasta Rajmund Jarosz, burmistrz Jan Niewiadomski, członkowie rodzin Piechowiczów, Urbanowiczów, Choćłachiewiczów, Neumanów, Nahlików. Zachowały się również zbiorowe mogiły ofiar NKWD z 1941 r. oraz upamiętnienia powstańców i żołnierzy.

Hruszów – remont zabytkowego kościoła. Etap III Stowarzyszenie Inicjatyw Społeczno-Gospodarczych Gminy Lubaczów

Trzeci etap prac związanych z ratowaniem budynku kościoła polegał na odrestaurowaniu ścian szczytowych i rekonstrukcji więźby dachowej wraz z pokryciem dachu. W ramach prac przy ścianach

Hruszów, prace restauratorskie przy ścianach kościoła pw. św. Józefa

zewnątrznych wykonano rekonstrukcję ich zwieńczenia oraz konstrukcje pod gzymsy. Następnie rozebrano istniejące pozostałości więźby dachowej, zdjęto sterczyny, wykonano konstrukcję dachową i wieżyczki wraz z belkami podtrzymującymi sklepienie. Dach prezbiterium pokryto dachówką. Prace będą kontynuowane.

Neogotycki kościół pw. św. Józefa w Hruszowie został wybudowany w 1898 r. jako kaplica dworska. Głównym fundatorem był Franciszek Wojciech Dzierżykaj Morawski herbu Nałęcz. Z wypisów Archiwum Archidiecezji Lwowskiej w Lubaczowie wynika, że obiekt od samego początku służył jako kościół garnizonowy dla 4 szwadronu 10 pułku strzelców konnych z Łańcuta, który stacjonował w pobliskich koszarach.

Luboml – rewaloryzacja kościoła pw. Trójcy Świętej – remont dachu Fundacja Partnerstwa dla Europy Środkowo-Wschodniej

Pierwszym etapem wymiany dachu było zerwanie pokrycia dachowego z blachy oraz rozbiórka i usunięcie istniejącej więźby dachowej. Następnie przystąpiono do budowy nowej i do montażu dachówki. Ostatni rząd dachówki wchodzący pod gąsiory trzeba było przycinać, tak by optycznie płytki układały się równym rzędem. Układając gąsiory mocowano do nich jednocześnie instalację odgromową. Rynny i obróbki blacharskie zostały wykonane z blachy miedzianej. Projekt zakładał także wymianę istniejącej obecnie sygnaturki według wzoru ze zdjęcia z okresu międzywojennego. Sygnaturka została obita blachą miedzianą.

Luboml, prace konserwatorskie przy kościele

Mościska, zrekonstruowane organy w kościele pw. Narodzenia św. Jana Chrzciciela

Kościół w Lubomlu jest najstarszym na Ukrainie zabytkiem katolickiej architektury sakralnej. Początki jego historii sięgają czasów Władysława Jagiełły, który według Jana Długosza w 1409 r. wznosił tu kościół. Obecny, murowany powstał półtora wieku później. Kościół został konsekrowany w 1552 r. przez biskupa chełmskiego Jakuba Uchańskiego. Zabytek ten w znacznej mierze zachował pierwotny kształt architektoniczny.

Mościska – prace konserwatorskie przy organach w kościele pw. Narodzenia św. Jana Chrzciciela. Etap IV

Fundacja Dziedzictwo Kresowe im. Orłąt Lwowskich

Zakończono prace związane z przywróceniem dawnej świetności mechanizmowi instrumentu organowego poprzez drobiazgowo prace konserwatorskie, restauratorskie i rekonstrukcyjne. Uruchomiono organy do obsługi liturgicznej

i koncertowej, z zachowaniem wszelkich sprawnych, oryginalnych i historycznych elementów konstrukcyjnych. Przeprowadzono intonację i strojenie piszczałek organowych, w tym nadanie każdej z nich właściwej barwy na podstawie wcześniej wykonanych pomiarów mierzonych. Dzięki temu odtworzono wiernie pierwotne brzmienie instrumentu nadane przez autora i charakterystyczne tylko dla tej świątyni.

Organy zostały zbudowane w 1883 r. w znanym i cenionym warsztacie budowy organów Ignacego i Aleksandra Żebrowskich ze Lwowa. Do naszych czasów dotrwały wysokiej klasy historyczne organy piszczałkowe wybudowane na zasadach tzw. ciągłości historycznej, czyli w stylu organomistrzowskim. Zachowana materia elementów jest w dużym stopniu oryginalna.

Nowosiółki Zahalczyckie – prace konserwatorskie przy kolumnie Fundacja Dziedzictwa Kulturowego

W I etapie prac w 2022 r. wykonano demontaż obiektu. Zdemontowane fragmenty przewieziono do pracowni konserwatorskiej, gdzie kontynuowano prace przy oczyszczaniu obiektu zarówno z nawarstwień atmosferycznych i mikrobiologicznych, jak i wtórnych przemalowań oraz warstw cementu. Podczas II etapu prac (2023 r.) sklejo wszystkie elementy spękanych fragmentów kolumny, uzupełniono ubytki formy, wykonano nowy fundament, montaż schodów, montaż wszystkich elementów aż do gzymsu i konserwację oryginalnego pręta montażowego, który został umieszczony w pierwotnym miejscu.

Rok 2024 był kolejnym etapem prac rozpoczętych w 2022 r. Wykonano montaż figury Matki Boskiej na przygotowanej

już kolumnie. Uzupełniono ubytki formy w dolnej części trzonu, cokołu i schodów. Zakończono uzupełnianie spoin montażowych i wykonano hydrofobizację obiektu.

Kamienna kolumna z połowy XVIII w. w Nowosiółkach Zahalczyckich była pierwotnie usytuowana obok dawnego kościoła parafialnego pw. Wszystkich Świętych z 1664 r. (obecnie cerkiew Objawienia Pańskiego). To wyjątkowa pamiątka epoki baroku w rejonie złoczowskim.

Ołyka – ratunkowe prace konserwatorskie w kolegiacie pw. Świętej Trójcy. Etap X Fundacja Dziedzictwa Kulturowego

W roku 2024 wykonano konserwację i restaurację obramowania okiennego portalu wschodniego (biblioteka) oraz do jego tympanonu wykonano rekonstrukcję monogramu IHS. W ramach prac konserwatorskich wykonano rekonstrukcję rzeźbiarską i pozłotniczą kapiteli nr 3 i 4 oraz listew spodnich czarnego pasa

Nowosiółki Zahalczyckie, prace konserwatorskie przy kolumnie z XVIII w.

z ornamentem. Na podstawie zatwierdzonych projektów wykonano atrybuty św. Andrzeja (krzyż, ryba) oraz przeprowadzono próby na wybranym obszarze epitafium Albrychta Radziwiłła. Zrekonstruowano rzeźbę św. Tomasza. Pobrano próbki zasolenia z dzwonnicy. Po kwerendzie historyka sztuki wykonano napisy na lustrach konsol. Zaprojektowano, zrekonstruowano i zamontowano dwa okna w przyziemiu.

Ołyka, wnętrze kolegiaty pw. Świętej Trójcy

Kolegiata pw. Świętej Trójcy w Ołyce została wzniesiona w latach 1635–1640 z fundacji Albrychta Stanisława Radziwiłła według projektu Włochów – Benedetto Molliego i Giovaniego Maliverny. Monumentalna barokowa świątynia stanowi mauzoleum książęcego rodu Radziwiłłów. Po 1945 r. zlikwidowano parafię, a w kościele urządzono kołchozową stajnię. Postępująca dewastacja zabytku została zatrzymana w roku 1991, kiedy to świątynia została zwrócona wiernym. Od 2013 r. w kolegiacie prowadzone są prace konserwatorskie.

Podhajce – Kościół pw. Świętej Trójcy – prace rewaloryzacyjne. Etap I **Stowarzyszenie Robim Co Możem**

Obiekt jest bardzo zniszczony, brakuje dachu na wieży, mury są osłabione, pozbawione znacznej części tynków, a krypty częściowo zawalone. Otoczenie kościoła jest zdewastowane, ogrodzenie znisz-

Podhorce, dokumentacja fotograficzna założenia parkowego

czony, brakuje dzwonnicy, figur i krzyży. Na miejscu pozostały resztki chrzcielnicy i wtórnie wmurowanych tablic epitafialnych.

W roku 2024 rozpoczęto ratunkowe prace, w ramach których wykonano drewnianą, stałą klatkę schodową umożliwiającą bezpieczny dostęp do korony murów i zabezpieczenia balustradowe dla traktów umożliwiających poruszanie się oraz dostęp do poszczególnych sekcji sklepienia. Wypełniono ubytek sklepienia nad ostatnim zachowanym przęsłem nawy głównej wraz z jego zabezpieczeniem przed opadami atmosferycznymi. Wszystkie prace zostały zorganizowane na miejscu przy udziale przedstawicieli miejscowej parafii rzymskokatolickiej.

Kościół pw. Świętej Trójcy jest ważnym reprezentantem twórczości doby późnego renesansu, ufundowanym w 1634 r. przez Zofię Tyszkiewiczową. Został zbudowany z kamiennych ciosów na planie krzyża. Tutaj podpisano w 1667 r. pokój z Tatarami. Kościół został zdewastowany po 1945 r. Przedmioty ruchome wywiezione przez repatriantów miały trafić do Trzebnicy i Czeszowa. W kościele parafialnym w Czeszowie znajdują się: berło procesyjne, fragmenty chorągwi oraz rzeźba Chrystusa Ukrzyżowanego. Od 2006 r. kościół w Podhajcach ponownie stał się miejscem sprawowania mszy świętej.

Podhorce – Inwentaryzacja i dokumentacja projektowa wraz z cyfrowym modelem założenia parkowego przy pałacu **Fundacja Krajobrazy**

Zadanie, realizowane w trybie dwuletnim (2023–2024), polegało na opracowaniu dokumentacji założenia parkowego w Podhorcach, które obejmuje ok. 20 ha terenu z zamkiem i kościołem. W roku 2024 została opracowana koncepcja końcowa, cyfrowy model terenu i jego wizui-

Podhajce, widok ogólny na kościół pw. Świętej Trójcy

alizacja, którą umieszczono w Internecie w domenie publicznej (<https://tiny.pl/0p0dfw-m>).

Pałac w Podhorcach został wzniesiony w drugiej połowie lat 30. XVII w. dla hetmana wielkiego koronnego Stanisława Koniecpolskiego i przez trzy pokolenia należał do tego rodu. Zespół pałacowo-parkowy jest jedną z najbardziej okazałych rezydencji polskiej arystokracji na ziemiach wschodnich dawnej Rzeczypospolitej z parkiem krajobrazowym w stylu francuskim i angielskim, który z racji swojego obecnego stanu został wpisany na nowojorską listę World Monuments Fund jako jeden z najcenniejszych zabytków na świecie zagrożonych zniszczeniem. Tkanka historyczna przestrzeni parkowej i układ kompozycyjny zostały niemal całkowicie zatarte.

Pomorzany – remont budowlano-konserwatorski więźby i pokrycia dachu kościoła pw. Trójcy Przenajświętszej. Etap II Fundacja Ochrony Zabytków „Pro Monumentis Republica”

W ramach projektu kontynuowano remont budowlano-konserwatorski więźby dachowej prezbiterium i zakrystii kościoła. W roku 2024 wymieniono zdegradowane drewniane elementy więźby na nowe impregnowane. Pozostawione w konstrukcji elementy drewniane zaimpregnowano p.poż. i biologicznie. Zmieniono pokrycie dachu transeptu południowego i kosza na styku transeptu południowy/prezbiterium na blachę tytanowo-cynkową. Na transepcie południowym nawy zamontowano nowe rynny dachowe i spustowe.

Parafia i kościół w Pomorzanych istnieją od roku 1483. Drewniany kościół spłonął podczas najazdu tatarskiego (1674).

Pomorzany, prace konserwatorskie dachu kościoła pw. Trójcy Przenajświętszej

Na rozkaz Jana III Sobieskiego zbudowano nowy. Były w nim ozdoby z chorągwi tureckich zdobytych pod Chocimiem i dzwon odlany z armat, który zachował się do dziś. Od XVII do początku XIX w. trwała budowa kościoła murowanego. Był on konsekrowany w 1819 r. Kościół przetrwał obie wojny światowe bez większych strat. Zamknięty w latach 50. XX w., pozostawał opuszczony do 1990 r., kiedy zwrócono go miejscowej społeczności katolickiej.

Rawa Ruska – kościół pw. św. Michała Archanioła i klasztor oo. reformatów

Kościół został wzniesiony w 1737 r. według projektu Pawła Fontany, Świątynia jest cenną pozostałością polskiej sztuki baroku Kresów Wschodnich. Barokowe ołtarze wykonali zakonnicy Sebastian

Wolski i Tomasz Groński. XVIII-wieczne freski są autorstwa Jana Ptaszkowskiego.

Jest to jednonawowa świątynia przylegająca od wschodu do zabudowań klasztoru oo. reformatów. Konwent został skasowany w końcu XVIII w. Po drugiej wojnie światowej, aż do 2003 r. kościół wraz z klasztorem pełniły funkcję

Rawa Ruska, elewacja frontowa kościoła pw. św. Michała Archanioła

magazynu kołchozu i stopniowo popadały w ruinę. W 2015 r. władze obwodu lwowskiego przekazały obiekty Kurii Archidiecezji Lwowskiej Obrządku Łacińskiego. Odtąd prowadzone są intensywne prace mające na celu zabezpieczenie i utrwalenie substancji zabytku, zahamowanie jego destrukcji, jak i wyeksponowanie jego wartości artystycznych i estetycznych.

Izolacje murów i renowacja elewacji frontowej kościoła. Etap VI.1 **Fundacja Semper Fidelis na rzecz Archidiecezji Lwowskiej**

W ramach tegorocznego etapu wykonano badania stratygraficzne, pobrano próbki do badań laboratoryjnych i przeanalizowano ich wyniki. Wykonano izolację poziomą metodą iniekcji w ścianie frontowej i kruchcie. Przeprowadzono renowację muru, gzymsów i tynków ściany nad zakrystią.

Roboty renowacyjne i odtworzeniowie ścian wirydarza klasztoru. Etap I **Fundacja Semper Fidelis na rzecz Archidiecezji Lwowskiej**

W ramach zadania przeprowadzono badania stratygraficzne, a na ich podstawie przygotowano projekt wykonania izolacji poziomej oraz program prac budowlano-konserwatorskich. Prace skoncentrowano przy wschodniej ścianie wirydarza, gdzie wykonano izolację poziomą murów metodą iniekcji krystalicznej.

Stary Sambor – remont budowlano-konserwatorski więźby i pokrycia dachów kościoła św. Mikołaja. Etap II **Fundacja Ochrony Zabytków „Pro Monumentis Republica”**

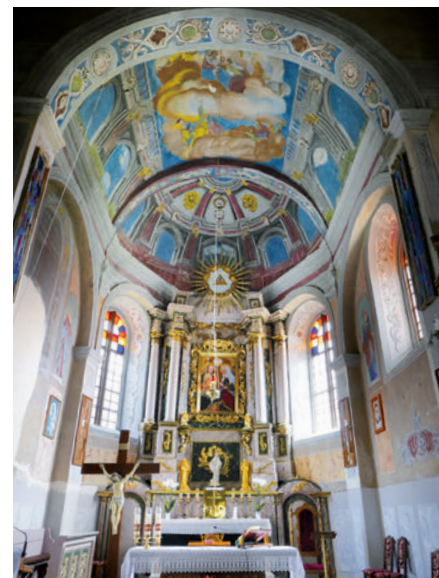
W roku 2024 w obrębie dachów nawy bocznych zdemontowano starą blachę

Sąsiadowice, wnętrze kościoła pw. św. Anny

ocynkowaną i deskowanie i wymieniono drewniane elementy więźby na nowe pełnowymiarowe. Więźbę zaimpregnowano i zamontowano deskowanie, papę podkładową i nawierzchniową. Na dachu klatki schodowej wymieniono drewniane elementy więźby, zaimpregnowano i pokryto blachą tytanowo-cynkową oraz wykonano walec iglicy szczytowej. Podobne prace wykonano przy dachu wejścia z wieży na dach nawy głównej.

Kościół w Starym Samborze został wzniesiony w 1890 r. przez architekta Jabłońskiego z Przemyśla, wyłącznie ze składek parafian. Konsekracja odbyła się w 1903 r. Natomiast wnętrze wymalował w 1913 r. Leonard Winterowski ze Lwowa. W oknach prezbiterium zamontowano dwa fundacyjne witraże. Po drugiej wojnie światowej kościół został zamknięty

Stary Sambor, konserwacja więźby dachowej kościoła pw. św. Mikołaja

przez sowietów i przeznaczony na halę fabryczną i magazyn. W 1991 r. został zwrócony miejscowym wiernym.

Sąsiadowice – badania i remont budowlano-konserwatorski zespołu klasztornego i kościoła pw. św. Anny. Etap II

Zakon oo. Karmelitów Prowincja

W toku prac usunięto cementowe tynki i wykonano konserwację ścian z ekspozycją wątku ceglanego na południowej stronie kaplicy św. Józefa. Rozpoczęto obniżanie terenu wokół obiektu podniesionego wtórnie po wyburzeniu północnego skrzydła klasztoru, które miało miejsce na przełomie lat 80. i 90. XX w. Wykonano drobne naprawy dachu i uzupełnienie rur spustowych oraz rozpoczęto odgruzowywanie piwnic.

Historia kościoła pw. św. Anny i jego barokowego wyposażenia wnętrza sięga XVI w. Na początku wieku XVII karmelicy objęli opieką świątynię wraz z płaskorzeźbą św. Anny Samotrzeciej, słynącą łaskami. W 1613 r. dobudowano do kościoła

i klasztoru mur obronny z czterema wieżami, z których jedna pełni obecnie rolę dzwonnicy. Władze sowieckie zamieniły budynki w szkołę podoficerską, a następnie magazyn nawozów. Po burzliwych czasach kościół został ponownie erygowany w 2016 r. do roli sanktuarium św. Anny Samotrzcę.

Stryj – roboty renowacyjne i odtworzeniowe elewacji kościoła pw. Narodzenia Najświętszej Maryi Panny. Etap II.3a

Fundacja Semper Fidelis na rzecz Archidiecezji Lwowskiej

W ramach realizacji kolejnego etapu prac kontynuowano działania w obrębie prezbiterium – wykonano izolację murów. Przeprowadzono także prace konserwatorskie przy tynkach i elementach architektonicznych wschodniej elewacji kościoła.

Stryj, elewacja prezbiterium kościoła pw. Narodzenia NMP, po renowacji

Tadanie, wyremontowana podłoga w kościele pw. Nawiedzenia NMP i św. Tekli

Miejscowa parafia była erygowana w połowie XIV w., a murowany kościół istniał już w 1427 r., kiedy uposażył go król Władysław Jagiełło. W XVII w. świątynia była kilkakrotnie niszczona i odbudowywana. Pożar w roku 1886 r. spowodował ruinę kościoła i całkowicie zniszczył jego cenne wyposażenie. Odbudowa trwała do 1891 r. Po drugiej wojnie światowej, jako jeden z nielicznych kościołów na wschodnich ziemiach, pozostał czynny. Dlatego uniknął zniszczeń i w całości zachował jednolite neogotyckie wyposażenie z przełomu XIX i XX w. Na elewacji kościoła i w jego wnętrzu znajdują się tablice pamiątkowe poświęcone: królowi Janowi III Sobieskiemu (z 1883 r. i z 1933 r.), Tadeuszowi Kościuszce (z 1917 r.) i Kornelowi Makuszyńskiemu.

Tadanie – Rewaloryzacja konserwatorska kościoła pw. Nawiedzenia Najświętszej Maryi Panny i św. Tekli Fundacja MOSTY

Projekt jest realizowany w trybie dwuletnim (2024-2025) z wykorzystaniem opracowanej wcześniej dokumentacji

i zgromadzonej wiedzy na temat obiektu. W 2024 r. wyremontowano podłogę w kościele oraz zamontowano rynny na połaci dachowej od strony północnej. Zniwelowano także teren wokół kościoła i odtworzono spadki i odprowadzenie wód opadowych od obiektu. Kontynuowano również pielęgnację zabytkowego drzewostanu.

Kościół w Tadaniach został ufundowany przez chorążego bełskiego Mikołaja Józefa Koca w 1734 r., a jego wnętrze zdobią malowidła z 1838 r. Świątynia jest jednym z ważniejszych obiektów polskiego dziedzictwa na ziemi lwowskiej. W okresie sowieckim wykorzystywano go jako magazyn przykołchozowy i międlarnię lnu. Świątynia została zwrócona wiernym w 1992 r. Odnaleziono tutaj relikwie św. Jakuba Strzemię – patrona Lwowa, obecnie przechowywane w kościele w Haliczu. Jest to jedyny w tej części kraju zachowany i funkcjonujący drewniany kościół rzymskokatolicki.

*Tywrów,
odnowione
polichromie
w sanktuarium
Matki Bożej
Tywrowskiej*

Tywrów (Ukraina) – ratowanie polichromii kościoła pw. Matki Bożej Królowej Męczenników i św. Archanioła Michała. Etap III
Prowincja Misjonarzy Oblatów Maryi Niepokalanej

Działania w 2024 r. skoncentrowały się na odnowieniu zniszczonych elementów polichromii na ścianach, pilastrach i stropach w sanktuarium Matki Bożej Tywrowskiej. Uzupełnienia wykonano na podstawie zachowanych i zakonserwowanych malowideł. Odtworzona dekoracja objęła elementy powtarzalne na powierzchniach pierwotnie malowanych. Powierzchnie zaaranżowano w taki sposób, aby pokazać pierwszą warstwę polichromii z końca XVIII w. i zachowane wtórne, XIX-wieczne.

Podjęto także prace konserwatorsko-restauratorskie przy zachowanych filarach, które wymagały opracowania formy, założenia wyprawy i odtworzenia w technice oryginału 30 zniszczonych liści akantu. Liście zachowały się w formie destruktu, co pozwoliło na odtworzenie wszystkich elementów zdobienia filarów.

Świątynia i dawny klasztor dominikanów w Tywrowie wybudowano w 1760 r. w stylu barokowym. Był to kiedyś jeden z największych ośrodków religijnych i kultury polskiej na Podolu. Dekorację kościoła tworzyły m.in.: freski na suficie i bocznych kolumnach, główny ołtarz z obrazem Matki Bożej Tywrowskiej, siedem ołtarzy bocznych, organy i ambona w formie „łodzi zbawienia”. W czasach sowieckich mieściła się tutaj fabryka pla-

stiku, a wnętrze kościoła podzielono na piętra. Po odzyskaniu świątyni w dolnej części urządzono Memoriał Męczenników za Wiarę XX w. Od 2021 r. podjęto prace konserwatorskie i restauratorskie mające na celu przywrócenie freskom dawnej świetności.

Winniki – prace ratunkowo-konserwatorskie w rzymskokatolickim kościele pw. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny
Stowarzyszenie Robim Co Możem

W ramach zadania kontynuowano prace konserwatorskie we wnętrzu sanktuarium Matki Boskiej Winnickiej polegające na odsłonięciu spod wtórnych nawarstwień najstarszych zachowanych malowideł na ścianach prezbiterium. Pracami objęto całą ścianę ołtarzową i częściowo ściany boczne, łącznie 80 m². Usunięto również betonowe łąty oraz przeprowadzono konserwację i restaurację drewnianej balustrady i restaurację ścian pod chórem. Prace prowadził zespół polsko-ukraińskich specjalistów z ASP w Krakowie i Lwowskiej Narodowej Akademii Sztuki.

*Winniki,
odrestaurowane
drewniana
balustrada
i ściany pod
chórem kościoła
parafialnego*

Kościół parafialny w Winnikach został wzniesiony w latach 1738–1766 według projektu Bernarda Meretyna. Było to jedno z pierwszych zleceń tego architekta na terenach ziem ruskich Korony. Wnętrze świątyni kryje bogato dekorowane malarsko sklepienia oraz iluzjonistycznie malowane ołtarze boczne, jak również – co wynika z badań – zasłonięty pobiłami, częściowo iluzjonistycznie malowany ołtarz główny. Kościół w Winnikach słynął z kultu cudownego obrazu Matki Boskiej Winnickiej, który rozwijała właścicielka Winnik oraz fundatorka kościoła – Marianna z Potockich wojewodzina lubelska.

Włodzimierz Wołyński – projekt budowlano-konserwatorski remontu kościoła pw. św. Joachima i św. Anny wraz z ekspertyzą stanu technicznego Parafia Rzymskokatolicka pw. Nawiedzenia Najświętszej Maryi Panny

Zadanie dotyczyło wykonania projektu budowlano-konserwatorskiego remontu dachu kościoła we Włodzimierzu Wołyńskim oraz wykonania prac ratunkowych

Włodzimierz Wołyński, widok ogólny kościoła pw. św. Joachima i św. Anny

Założce, kolumna św. Rocha po konserwacji

i zabezpieczających związanych z doraźnymi naprawami pokrycia dachowego obiektu. Na podstawie badań i sporządzonej ekspertyzy stanu technicznego kościoła przygotowano dokumentację projektową.

Pierwszy, drewniany kościół we Włodzimierzu Wołyńskim ufundowała w 1554 r. księżna Anna Zabarska. Spłonął on w 1736 r. Na jego miejscu stanął obecny, barokowy kościół farny pw. św. Joachima i św. Anny, z fundacji biskupa Adama Woyny Orańskiego, sufragana kamienieckiego i przez niego konsekrowany. Parafia przetrwała drugą wojnę światową, by w 1958 r. zlikwidowały ją władze komunistyczne. Kościół został zamknięty, zdezastwowany, a następnie zaadoptowany na kawiarnię i salę koncertową. Świątynia wróciła do katolików w 1992 r. i jest pod opieką karmelitów ze Zgromadzenia oo. Karmelitów Trzewickzowych.

Założce – prace konserwatorskie przy kolumnie św. Rocha. Etap II Towarzystwo Tradycji Akademickiej

W 2024 r. przeprowadzono prace konserwatorskie przy figurze św. Rocha i postumencie. Rzeźbę poddano zabiegowi odsalania i wzmocnienia strukturalnego kamienia. Mniejsze ubytki uzupełniono masą mineralną. Następnie doczyszczono powierzchnię kolumny i ustabilizowano pęknięcia. Tak przygotowany obiekt poddano zabiegowi wypoziomowania górnych stopni cokołu. Po zakończeniu prac technicznych i fakturalnym opracowaniu rekonstrukcji ponownie zamontowano figurę na kolumnie i wykonano całościową unifikację kolorystyczną. Obiekt zabezpieczono hydrofobowo.

Kolumnę z figurą św. Rocha wykonano i ustawiono pod koniec XVIII w. Pomnik ma jedynie inskrypcję na kapitelu wykutą bezpośrednio w kamieniu, informującą o dacie powstania – 1795. Opisywany obiekt znajduje się w bliskiej okolicy miasteczka Założce w obwodzie tarnopolskim. Okoliczne włości należały w XVIII w. do Stanisława Potockiego, wojewody poznańskiego.

Zasław,
dokumentacja
fotograficzna
piwnic klasztoru
oo. Misjonarzy

Zasław – rewaloryzacja kościoła św. Józefa Oblubieńca i klasztoru oo. Misjonarzy. Etap I Stowarzyszenie Robim Co Możem

W pierwszym etapie prac wymieniono rynny i rury spustowe od strony południowej kościoła i zainstalowano płotki przeciwniebowe. W wirydarzu zainstalowano studnie rewizyjne, do których podłączono rury deszczowe od strony północnej, oraz na trasie kanalizacji deszczowej zainstalowano dwie studnie z kręgów żelbetowych poza obrysem zespołu klasztorowego. Na dachu klasztoru tymczasowo zabezpieczono przed opadami wszystkie nieszczelności w płytach eternitu oraz szpary między krawędziami dachu i murkami ogniowymi i więżą. Oczyszczono poddasze klasztoru z odchodów gołębic i wszystkie okienka (dymniki) zabezpieczono przed ptakami (przezroczyste płyty i siatki). Wzmocniono i ustabilizowano górny pas przechylonego więzara w części D klasztoru. W pomieszczeniach klasztoru (w skrzydle płn.-zach.) oraz na korytarzu tymczasowo podstemplowano stropy nad drugim piętrem. Duży ubytek w sklepieniu murywanym w piwnicy uzupełniono za pomocą domurowania ze starej rozbiórkowej cegły pochodzącej z tego samego obiektu.

Kościół pw. św. Józefa Oblubieńca jest jednym z najwybitniejszych zabytków późnego baroku na Ukrainie i jedy-

nym działającym kościołem katolickim w Zasławiu. Został zbudowany w latach 1746-1748 i konsekrowany w 1751 r. Fundatorem kościoła i klasztoru był marszałek wielki koronny Paweł Karol Sanguszko. W okresie międzywojennym w klasztorze mieścił się hotel-akademik dla dowódców Armii Czerwonej. W tym czasie został on znacząco przebudowany. Kościół działał aż do 1934 r., gdy go zamknięto. Świątynię zwrócono wiernym w 1991 r. i wznowiono działalność parafii św. Józefa Oblubieńca.

Zbaraż – kontynuacja prac porządkowo-ratunkowych na katolickiej części cmentarza komunalnego

Fundacja Partnerstwa dla Europy Środkowo-Wschodniej

Był to kolejny rok (od 2020) prac porządkowych wzdłuż alei głównej oraz w północno-zachodniej części cmentarza. Usunięto 4 duże uschnięte drzewa i wykonano prace porządkowo-zabezpieczające przy 45 zabytkowych nagrobkach. Każdy z nich oczyszczono. Przewrócone lub przechylone nagrobki demontowano, wyrównywano i wzmacniano fundament, a następnie kamienne elementy ustawiano z powrotem.

Cmentarz w Zbarażu jest jedną z lepiej zachowanych starych nekropolii w obwo-

Zbaraż,
nagrobek Janiny
Zwarycz
na cmentarzu,
po konserwacji

dzie tarnopolskim. Składa się z dwóch części: katolickiej i prawosławnej. W części katolickiej zachowało się ponad tysiąc nagrobków z XIX i z pierwszej połowy XX w., wiele z nich o unikalnej wartości historycznej i artystycznej.

Żółkiew – prace konserwatorskie przy kolegiacie św. Wawrzyńca Towarzystwo Tradycji Akademickiej

W kolegiacie wykonano konserwację dwóch okien witrażowych w prezbiterium. Witraże pochodzą z lat 60. XX w. i są repliką oszkleń istniejących przed pierwszą wojną światową. Były one w złym stanie technicznym i nie spełniały funkcji przegrody okiennej, utraciły bowiem szczelność w swej płaszczyźnie i po

*Żółkiew, okno witrażowe w kolegiacie,
po konserwacji*

obwodzie. W ramach prac przywrócono oszkleniom właściwe parametry techniczne (szczelność, spójność siatki ołowianej i właściwe funkcjonowanie wiatrownic). Po zakończeniu konserwacji okna zostały zamontowane w pierwotnej lokalizacji. Wykonano zabezpieczenia antykorozyjne zewnętrznych elementów obramień i zabezpieczono okna przed wnikaniem wód opadowych oraz udrożniono rurki odprowadzające skropliny.

Kolegiata została wzniesiona w latach 1606–1618 według projektu włoskich architektów pracujących we Lwowie. Jej architektura jest przykładem renesansowego stylu włoskiego, który łączy elementy gotyckie, romańskie i bizantyjskie. Świątynię ufundował hetman wielki koronny Stanisław Żółkiewski, czyniąc z niej swoisty pomnik swego rodu. To wyjątkowe dzieło architektury nie miało swojego odpowiednika na ziemiach dawnej Rzeczypospolitej. Oprócz pełnienia

funkcji religijnych kolegiata odgrywała również rolę rodzinnego mauzoleum oraz wotum dziękczynnego za zwycięstwa oddane przez wojska polskie dowodzone przez jej kolatora.

VI Kongres „Stan badań nad wielokulturowym dziedzictwem dawnej Rzeczypospolitej” Instytut Badań nad Dziedzictwem Kulturowym Europy

W ramach projektu zorganizowano VI Międzynarodowy Kongres Naukowy pt. „Stan badań nad wielokulturowym dziedzictwem dawnej Rzeczypospolitej”, który odbył się 16–19 października 2024 r. w Krakowie. Uczestniczyło w nim około 90 osób. W trakcie obrad zapre-

zentowano 80 referatów i uczestniczono w dyskusjach panelowych. Celem była wymiana poszczególnych opinii i dyskusja naukowa nad polskim, utraconym dziedzictwem kulturowym, które obecnie znajduje się poza granicami kraju. W szczególności dyskusją objęto: polonika (architektura, sztuka), archiwalia (dokumenty archiwalne proveniencji polskiej znajdujące się poza granicami RP), zbiory starych druków (książki, które należały do magnatów, szlachty polskiej lub innych instytucji znajdujących się na terenach Rzeczypospolitej sprzed 1945 r., a które znalazły się poza jej granicami) i inne tematy związane kulturowo i etnicznie z obecnością Polaków i Polski poza granicami kraju.

*Kraków, obrady
VI Międzynarodowego
Kongresu Naukowego
„Stan badań...”*

DZIAŁALNOŚĆ WYDAWNICZA

W ramach upowszechniania wiedzy o polskim dziedzictwie kulturowym za granicą Instytut Polonika wydaje książki adresowane zarówno do specjalistów, jak i wszystkich tych, którzy interesują się tą tematyką. Dbamy nie tylko o merytorycznie wysoki poziom prezentacji wyników badań nad spuścizną kulturową wielonarodowej i wielokulturowej Rzeczypospolitej, dziedzictwem polskiej emigracji i wychodźstwa oraz polskich społeczności za granicą, lecz także o wysoki poziom edytorski naszych publikacji. Chcemy, aby nasi czytelnicy czerpali satysfakcję z lektury książek, jak i czerpali przyjemność z ich oglądania. Jako wydawca Instytut Polonika znajduje się na punktowanej liście wydawnictw naukowych prowadzonej przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego.

W 2024 r. prowadzono w ramach działań wydawniczych 28 projektów książkowych (naukowych i popularnonaukowych) prezentujących polskie dziedzictwo kulturowe w 11 krajach na

4 kontynentach – w Europie, obu Amerykach i Azji. Za najważniejsze – zakończone publikacją – uznać należy wieloletni projekt „Najstarszy atlas Rzeczypospolitej Obojga Narodów. Mapy i chorografia Nicolasa Sansona (1600–1667)” oraz monografię Antoniego Wiwulskiego. Pracowano także nad pełnymi przekładami 3 publikacji na język angielski, francuski, litewski i włoski. Poszerzona została również oferta Wydawnictwa o 4 tytuły w wersji elektronicznej (e-booki). W ramach dotacji celowej Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego i realizacji zadania „Prowadzenie wybranych projektów wydawniczych w 2024 r. – Instytut Polonika” realizowane były projekty publikacji o Cyprianie Godebskim, Sarze Lipskiej, Stefanie Norblinie i Tomaszu Oskarze Sosnowskim oraz o kulturze materialnej Huculszczyzny, ołtarzach w kościołach Białorusi, jak i pałacach Wilna z XVII–XVIII w.

SERIA „STUDIA I MATERIAŁY”

Jest to seria wydawnictw naukowych, w której prezentowane są efekty badań Instytutu Polonika oraz monografie opracowane poza naszą placówką. Publikacje stanowią istotny wkład do wiedzy o polskim dziedzictwie kulturowym znajdującym się poza krajem.

Zmarł, jak żył, umarł na skrzydłach... Antoni Wiwulski (1877–1919). Artysta epoki Młodej Polski

Krótkie życie Antoniego Wiwulskiego zaowocowało kilkoma, lecz wyróżniającymi się dziełami. Jako rzeźbiarz i architekt był autorem pomnika Grunwaldzkiego w Krakowie, pomnika Trzech Krzyży w Wilnie czy kaplicy Najświętszej Marii Panny w Szydłowie (Šiluva) na Żmudzi. Monografia jest opowieścią o niestrudzonym artyście, ale i człowieku borykającym się z życiem, chorobą,

kochającym i doznającym zawodów osobistych i artystycznych.

W 2024 r. proces wydawniczy zakończył się drukiem.

Autor: dr hab. Krzysztof Stefański

ISBN 978-83-66172-79-1

Nakład: 320 egz.

Nie znali go wcale. Tomasz Oskar Sosnowski. Polski rzeźbiarz w dziewiętnastowiecznym Rzymie

Tomasz Oskar Sosnowski był wykształconym, utalentowanym i pracowitym polskim rzeźbiarzem, który poświęcił się sztuce z niezwykłą pasją i niezależnością, a jego praca wywarła znaczący wpływ na środowisko artystyczne Rzymu. Monografia jest podróżą przez życie twórcy. Autor prezentuje także artystyczne inspiracje Sosnowskiego. Analizuje marmurowe popiersia, figury religijne i symboliczne oraz ich znaczenie w kontekście dziewiętnastowiecznej sztuki europejskiej.

W roku 2024 zredagowano książkę pod względem językowym, opracowano

graficznie i wykonano skład oraz druk. Prace były dofinansowane w ramach dotacji celowej Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Autor: prof. dr hab. Lechosław Lameński
ISBN 978-83-66172-85-2
Nakład: 320 egz.

Najstarszy Atlas Rzeczypospolitej Obojga Narodów. Mapy i chorografia Nicolasa Sansona (1600–1667)

Publikacja zawiera współczesną edycję rękopiśmiennego opisu ziem polskich oraz 15 map różnych obszarów XVII-wiecznej Rzeczypospolitej. Ten pierwszy atlas geograficzny Polski przechowywany jest w Musée Condé au château de Chantilly we Francji. Wydana przez Instytut Polonika w ramach serii „Studia i Materiały”, w atrakcyjnej oprawie graficznej książka przedstawia okoliczności powstania atlasu, sylwetki jego twórców oraz tło historyczne. Przetłumaczony na język polski tekst źródłowy jest opatrzony obszernym autorskim komentarzem naukowym, nadto w całości przetłumaczony na język angielski. Autorzy publikacji napisali także obszerne wprowadzenie do chorografii i szerzej do atlasu Nicolasa Sansona I.

W 2024 r. proces wydawniczy zakończył się drukiem.

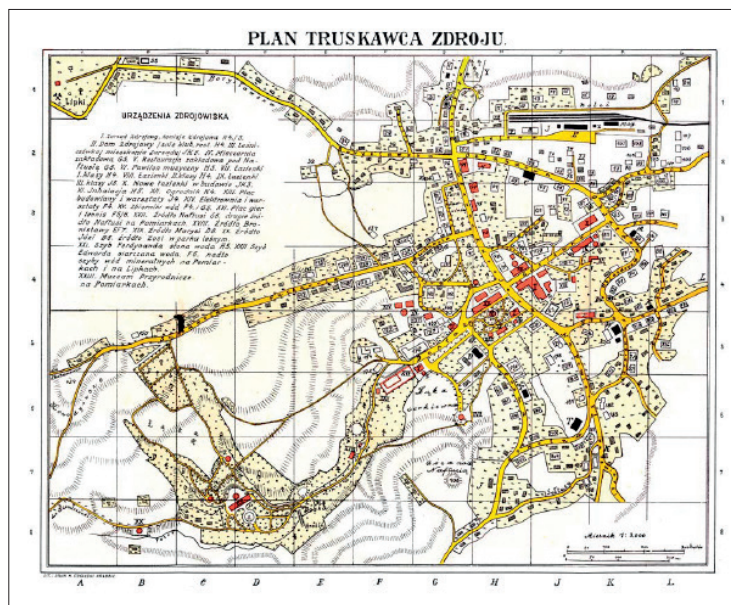
Autorzy: dr Wojciech Walczak, dr hab. Karol Łopatecki, dr Andrew B. Pernal
ISBN 978-83-66172-86-9
Nakład: 400 egz.

Modernistyczna architektura uzdrowisk na terenie Karpat Wschodnich

Celem projektu jest publikacja książki poświęconej międzywojennej architekturze uzdrowiskowej nurtu modernistycznego, zrealizowanej w rejonie Karpat Wschodnich. Jest to pierwsze monograficzne opracowanie tematu, zdecydowanie poszerzające stan badań w zakresie kresowego modernizmu.

W 2024 r. uzyskano dwie pozytywne recenzje i podpisano z autorką umowę wydawniczą. Przewiduje się druk publikacji w trzecim kwartale 2025 r.
Autorka: Weronika Grzesiak

Plan uzdrowiska Truskawiec Zdrój w Ukrainie

Pałac Słuszków na Antokolu

Pałace Wilna XVII–XVIII wieku – wersja litewska

W 2021 r. Instytut Polonika wydał w języku polskim pierwszą naukową rozprawę o architekturze rezydencjonalnej Wilna (do 1795 r.). To pierwsza taka synteza o dziejach magnackich i szlacheckich rezydencji znaczących miast Rzeczypospolitej. Esencją książki jest katalog 41 pałaców – tych zachowanych i niezachowanych – dlatego naturalnym etapem jest ich prezentacja także czytelnikowi litewskiemu.

W roku 2024 przetłumaczono książkę na język litewski i wykonano redakcję językową monografii. Prace były dofinansowane w ramach dotacji celowej Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Przewiduje się druk publikacji w trzecim kwartale 2025 r.

Autorka: prof. dr hab. Anna Sylwia Czyż

Architektura ołtarzy od XVII do poł. XIX w. kościołach na terenach obecnej Białorusi

Celem projektu jest publikacja książki poświęconej architekturze ołtarzy

realizowanych od XVII do połowy XIX w. w kościołach zlokalizowanych na terenie dawnej prowincji Wielkiego Księstwa Litewskiego, a obecnie Białorusi.

W roku sprawozdawczym pozyskano recenzję i podpisano umowy na konsultacje naukowe oraz redakcję wstępu

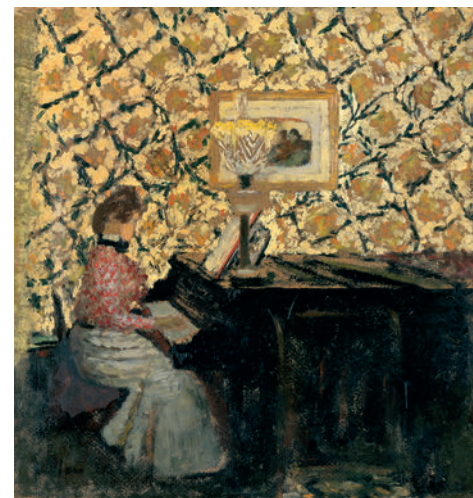
Ołtarz boczny św. Krzyża w kościele oo. Jezuitów w Nieświeżu

i streszczenia publikacji. Wykonano tłumaczenie dwóch tekstów towarzyszących monografii na język angielski i białoruski. Prace były dofinansowane w ramach dotacji celowej Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Przewiduje się druk publikacji w czwartym kwartale 2025 r.

Autorka: dr Irena Radziejewicz

Polak, rzeźbiarz, świata obywatel. Twórczość Cypriana Godebskiego w XIX-wiecznej Francji

Cyprian Godebski (1835–1909) – rzeźbiarz, filantrop, nauczyciel, krytyk sztuki i protektor – tworzył w wielu europejskich krajach, najwięcej jednak dzieł wykonał we Francji, gdzie się urodził

Edouard Vuillard, obraz „Misia przy fortepianie”

i spędził największą część życia. Przygotowywana w serii naukowej „Studia i Materiały” książka prezentuje dokonania artysty właśnie we Francji. Poza materiałem ikonograficznym publikacja obejmuje także listy Godebskiego o sztuce, które mają duże znaczenie dla polskiego piarstwa artystycznego.

W 2024 r. zakończono redakcję tekstów i opracowanie materiału ikonograficznego. Przygotowany został projekt graficzny oraz wykonano tłumaczenia streszczenia na języki: francuski i angielski. Prace były dofinansowane w ramach dotacji celowej Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Przewiduje się druk publikacji w czwartym kwartale 2025 r.

Autor: prof. dr hab. Andrzej Pieńkos

Czterdzieści miast-ogrodów. Dzieje budowy i architektura kolonii urzędniczych na Kresach Wschodnich

1924–1925

Dokładnie sto lat temu przeprowadzono jeden z najbardziej spektakularnych eksperymentów: akcję budowy tzw. kolonii mieszkaniowych, przeznaczonych dla polskich urzędników na dawnych ziemiach wschodnich Rzeczypospolitej. Monografia omawia urbanistykę i architekturę międzywojenną oraz jej zagadnienia projektowe, okoliczności podjęcia programu budowy kolonii urzędniczych, jego proces realizacyjny i osiągnięte efekty oraz aktualny stan zachowania obiektów architektonicznych. Ostatnia część

książki zawiera katalog prezentowanych osiedli z najważniejszymi informacjami na temat każdego z nich.

W okresie sprawozdawczym pozyskano tekst autorski, uzyskano dwie pozytywne recenzje i rozpoczęto prace nad składem graficznym publikacji. Przewiduje się druk publikacji w czwartym kwartale 2025 r.

Autor: dr hab. Michał Pszczółkowski

Stefan Norblin. Artysta trzech kontynentów

Instytut Polonika przygotowuje wydanie monografii poświęconej Stefanowi Norblinowi (1892–1952). Artysta swoją karierę rozpoczął w Polsce, ale po wybuchu drugiej wojny światowej tworzył również w Azji, a następnie w Stanach Zjednoczonych, gdzie starał się zrealizować swój „amerykański sen”. Malarskie dekoracje Norblina w pałacu Umaid Bhawan w Indiach oraz w innych rezydencjach hinduskiej arystokracji to jedno z ważniejszych polskich odkryć artystycznych drugiej połowy XX w.

W roku 2024 zakończono prace redakcyjne i przygotowano do druku materiał ilustracyjny. Wykonano

Fragment malowidła Stefana Norblina z salonu w pałacu w Morvi, Indie

tłumaczenia fragmentów książki na języki: hindi i angielski oraz pozyskano brakujące reprodukcje prac artysty. Prace były dofinansowane w ramach dotacji celowej Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Przewiduje się druk publikacji w pierwszej połowie 2026 r.

Autorka: dr Agnieszka Kasprzak

Dziedzictwo kolejowe na ziemiach wschodnich II Rzeczypospolitej. Budownictwo, architektura, stan zachowania

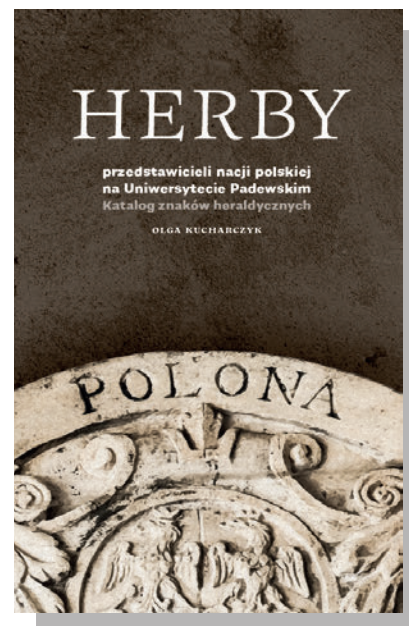
Przygotowywana przez Instytut Polonika publikacja jest efektem wieloletniego projektu naukowego dotyczącego architektury utylitarnej i technicznej na dawnych ziemiach wschodnich, który dokumentował polską myśl techniczną XX w. w zakresie kolejnictwa. Jest to zagadnienie niezwykle interesujące i ważne dla badań nad szeroko pojętym polskim dziedzictwem kulturowym.

W okresie sprawozdawczym podpisano umowę i poniesiono koszty

Widok ogólny na kolonię urzędniczą w Brześciu nad Bugiem

Dworzec w Smorgoniach
na Białorusi

honorarium autorskiego oraz koszty dwóch recenzji. Wykonano opracowanie redakcyjne tekstu i jego pierwszą korektę. Trwają prace redakcyjne. Przewiduje się druk publikacji w pierwszej połowie 2025 r.

Autorzy: dr hab. Michał Pszczółkowski, dr hab. Zbigniew Tucholski, Jacek Wardęcki

Polskie dziedzictwo kulturowe w muzeach Brazylii. Katalog

Celem projektu jest publikacja poświęcona zasobom muzeów polonijnych w Brazylii. Jest to kontynuacja prowadzonych wcześniej badań w Instytucie Polonika nad historią rodzimych zbiorów rozsiągniętych na rozległym terenie tego kraju i powstałych jedynie z oddolnej inicjatywy Polaków.

W 2024 r. otrzymano opracowanie autorskie części tekstów. Przewiduje się druk publikacji w pierwszym kwartale 2026 r.

Autorzy: Mikołaj Radomski, ks. Zdzisław Malczewski

Ekspozycja maszyn rolniczych w Museu Tingüi-Cuera w Araucária w Brazylii

W KOEDYCCJI

Herby przedstawicieli nacji polskiej na Uniwersytecie Padewskim. Katalog znaków heraldycznych

Książka jest drugim tomem prezentującym herby nacji polskiej znajdujące się w budynkach uniwersytetu w Padwie. Przedstawiono w niej grupę 117 kartuszy herbowych odnoszących się do nazwisk Polaków (82), Litwinów (2) i gdańszczan (11). Jej wydanie zostało dofinansowane ze środków Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Publikacja powstała

w związku z obchodami 800-lecia Uniwersytetu Padewskiego w ramach serii naukowej „Studia i Materiały” Instytutu Polonika oraz serii „Natio Polona. Fontes et Studia” Uniwersytetu w Opolu w współpracy z Uniwersytetem w Padwie oraz Archiwum Państwowym w Opolu.

Z uwagi na duże zainteresowanie publikacją wykonano w 2024 r. jej dodruk.

Autorka: dr Olga Kucharczyk

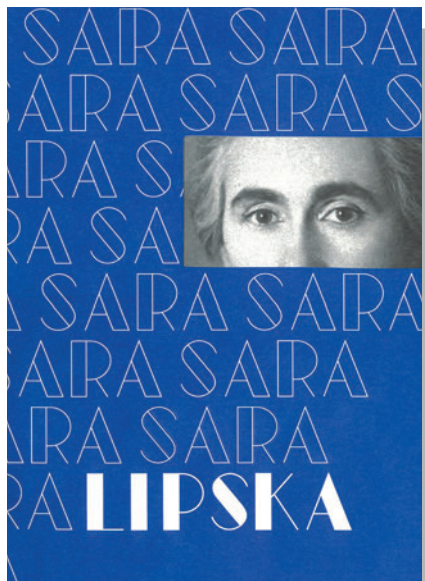
ISBN 978-73-66172-60-9

ISSN 2719-3292

Nakład: 100 egz.

Sara Lipska. Artystka wszechstronna

Monografia Sary Lipskiej, wydana w 2023 r. w koedycji z Muzeum Narodowym w Warszawie w ramach naukowej serii wydawniczej „Studia i Materiały” Instytutu Polonika, to pierwsze tak pełne opracowanie koncentrujące się nie tylko na życiorysie artystki, lecz także na jej działalności (głównie we Francji). Sara Lipska po wyjeździe z Polski w 1912 r. stała się częścią francuskiej bohemy. Prace

artystki znajdują się w wielu kolekcjach prywatnych i państwowych we Francji.

W związku z wyczerpaniem nakładu przygotowano w 2024 r. dodruk tej wielokrotnie nagradzanej publikacji. Prace były dofinansowane w ramach dotacji celowej Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Autor: dr Ewa Ziemińska

ISBN (Polonika): 978-83-66172-71-5

ISBN (MNW): 978-83-7100-489-6

Nakład: 200 egz.

Sarah Lipska. Artiste polyvalente (wersja frankojęzyczna książki Sara Lipska. Artystka wszechstronna)

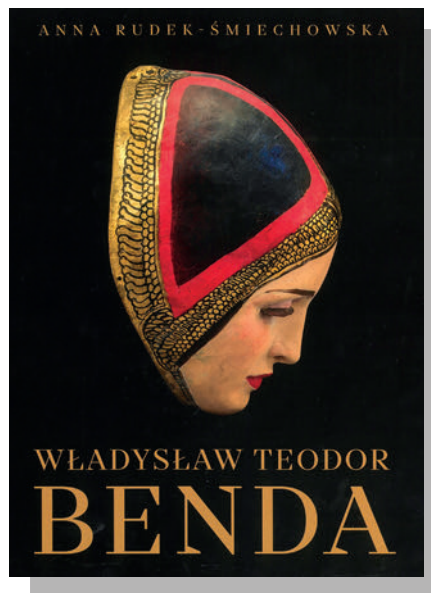
Książka dotycząca działalności artystycznej i życia pochodzącej z Polski, a działającej głównie w Paryżu rzeźbiarki, projektantki, malarki – Sary Lipskiej została wydana w 2023 r. w języku polskim w ramach serii naukowej „Studia i Materiały”. Od tego czasu Instytut Polonika podjął pracę nad wydaniem frankojęzycznej edycji publikacji.

W toku działań pozyskano francuskiego współwydawcę (wydawnictwo Mare & Martin) i wykonano tłumaczenie tekstu. Trwa opracowanie graficzne. Prace były dofinansowane w ramach dotacji celowej Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Autor: dr Ewa Ziemińska

Władysław Teodor Benda. The story of an illustrator and mask-maker

Początek XX w. nazywany jest „złotym wiekiem amerykańskiej ilustracji”. Jednym z czołowych ilustratorów tego okresu był m.in. Władysław Teodor Benda (1873–1948), który w 1899 r. wyemigrował

do Stanów Zjednoczonych, a od 1911 r. został obywatelem tego kraju. Publikacja zawiera analizę różnorodnej twórczości Bendy i jej omówienie na tle historii zarówno ilustracji, jak i masek. Książka ukazała się w ramach naukowej serii wydawniczej „Studia i Materiały” jako angielska i zaktualizowana wersja publikacji polskiej, wydanej przez wydawnictwo

Universitas. Nowemu wydaniu towarzyszą dotychczas niepublikowane ilustracje ze zbiorów rodziny artysty i z kolekcji prywatnych – The Kościuszko Foundation (Nowy Jork) czy The Library of Congress (Waszyngton).

W roku sprawozdawczym publikacja ukazała się drukiem.

Autora: dr Anna Rudek-Śmiechowska

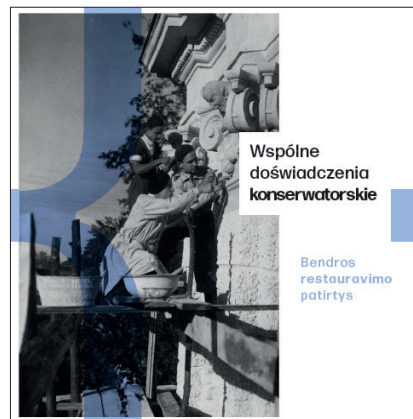
ISBN 978-83-66172-89-0

Koedycja: Stowarzyszenie Weteranów Armii Polskiej w Ameryce

Nakład: 300 egz.

Wspólne doświadczenia konserwatorskie

Dwujęzyczna publikacja jest efektem polsko-litewskiej konferencji naukowej „Wspólne doświadczenia konserwatorskie” (Wilno, 16–17 maja 2023 r.). Konserwatorzy z obu krajów, eksperci od renowacji, konserwacji ceramiki, metalu i kamienia zaprezentowali w niej specyfikę swojej pracy. Dzięki różnorodności artykułów książka ma charakter interdyscyplinarny. Teksty ilustrowane są historycznym i współczesnym materiałem ikonograficznym. Partnerem wydania jest Kultūros Paveldo Departamento prie Kultūros Ministerijos.

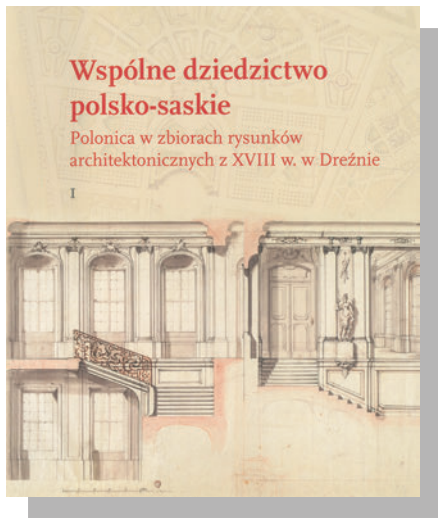

W 2024 r. przeprowadzono redakcję językową tekstów i wykonano ich tłumaczenia. Przygotowano też projekt graficzny i wstępną wersję składu. Przewiduje się druk publikacji w pierwszej połowie 2025 r.

Autorzy: praca zbiorowa

Wspólne dziedzictwo polsko-saskie. Polonica w zbiorach rysunków architektonicznych z XVIII wieku w Dreźnie

Wielotomowa publikacja dotyczy polsko-saskiego dziedzictwa materialnego w Dreźnie. Zbiór wybranych poloników – około 1100 rysunków – zaprezentowany jest w formie *catalogue raisonné*. Barwne

reprodukcje zamieszczone w publikacji opatrzone są obszernymi glosami, które nie rzadko tworzą małe monografie danego rysunku. Książka ułatwia analizę warsztatu i procesu projektowania architektury w XVIII w. Dopelnieniem katalogu są eseje naukowe ściśle związane z omawianymi rysunkami, ich twórcami, z szeroko pojętym środowiskiem architektonicznym oraz królewskim i dworskim mecenate.

W 2024 r. nawiązano współpracę z Instytutem Sztuki PAN w zakresie współwydania polskojęzycznej publikacji pod redakcją naukową dr hab. Pawła Migasiewicza i prof. dr hab. Jakuba Sito. Instytut Polonika partycypował w kosztach związanych z procesem wydawniczym. Planuje się druk trzytomowej publikacji w pierwszej połowie 2025 r.

Autorzy: praca zbiorowa

Koedycja: Instytut Sztuki PAN, Zamek Królewski w Warszawie – Muzeum, Pałac Saski sp. z o.o.

O pamięci w kamieniu wyrytej...

Polskie mogiły na cmentarzach pogranicza polsko-ukraińskiego

Publikacja powstała na podstawie zbioru dokumentacji cmentarzy leżących tuż za obecną granicą polsko-ukraińską. Prace dokumentacyjne prowadzone były w ramach wieloletniego projektu, finansowanego przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Ich efektem był raport na temat wybranych cmentarzy (7) oraz opracowane karty katalogowe nagrobków (300).

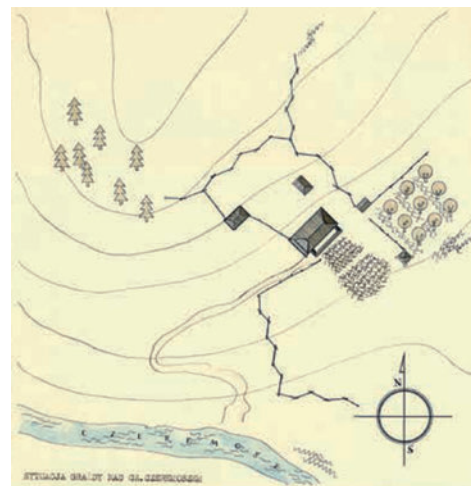
W 2024 r. wykonano tłumaczenia streszczenia książki na język ukraiński i angielski. Zakończono proces wydawniczy na etapie przygotowania pliku PDF do druku. Planuje się druk w pierwszej połowie 2025 r.

Autor: dr Urszula Olbomska

Koedycja: MKiDN

Kultura materialna Huculszczyzny w studenckich albumach inwentaryzacji wsi (1924–1939) ze zbiorów naukowych Zakładu Architektury Polskiej Wydziału Architektury Politechniki Warszawskiej

W współpracy z Politechniką Warszawską Instytut Polonika przygotowuje wydanie zbiorów materiałów inwentary-

Plan sytuacyjny terenu w opracowaniu studentów PW

zacyjnych, powstałych podczas wyjazdów studentów Wydziału Architektury Politechniki Warszawskiej w latach 1924–1939. Nowum polega na ich opracowaniu przez współczesnych autorów.

W 2024 r. kontynuowano proces wydawniczy, w tym opracowanie graficzne i skład publikacji. Prace były

dofinansowane w ramach dotacji celowej Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Planuje się druk publikacji w drugiej połowie 2025 r.

Autorzy: dr hab. inż. arch. Robert Kunkel, dr hab. inż. arch. Monika Neff, prof. dr hab. inż. arch. Małgorzata Rozbicka, dr inż. arch. Alicja Szmelter, dr inż. arch. Wojciech Wólkowski, dr inż. arch. Justyna Zdunek-Wielgołaska
Koedycja: MKiDN, Politechnika Warszawska

Arma virosque cano... Nacja polska w Padwie: ludzie i herby (1552–1687) / Arma virosque cano. La Natio Polona a Padova nei suoi uomini e nei suoi stemmi (ante 1552–1687)

Instytut Polonika w koedycji z Uniwersytetem Opolskim przygotowuje wydanie trzeciego tomu tzw. serii padewskiej prowadzonej w ramach jubileuszu 800-lecia Uniwersytetu w Padwie. Publikacja w dwóch wersjach językowych – polskiej

i włoskiej – prezentuje na tle historii Uniwersytetu Padewskiego półtorawiekową obecność w Padwie wybitnych studentów z Rzeczypospolitej Obojga Narodów doby renesansu i baroku (1552–1687). Wnikliwa interpretacja uniwersyteckich przepisów statutowych ułatwia zrozumienie niełatwej struktury stanowisk akademickich obowiązującej wówczas na jednej z najstarszych uczelni we Włoszech. Partnerem wydania jest Uniwersytet w Padwie oraz Archiwum Państwowe w Opolu. Publikacja dofinansowana ze środków Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego.

W roku 2024 wykonano tłumaczenia tekstów i ich korektę językową, przeprowadzono prace edytorskie i graficzne. Przewiduje się druk publikacji w drugiej połowie 2025 r.

Autor: prof. Franco Benucci
Koedycja: Uniwersytet Opolski

Ikonografia Jana Zamoyskiego (1542–1605), kanclerza i hetmana wielkiego koronnego (XVI–XXI wiek)

Celem projektu jest publikacja dotycząca pełnej ikonografii Jana Zamoyskiego obejmującej międzynarodowy zbiór przedstawień obrazowych, rekonstruujących autentyczny oraz fikcyjny wizerunek słynnego rektora Uniwersytetu Padewskiego, a później kanclerza i hetmana wielkiego koronnego oraz scen z jego życia i działalności. Zebrany materiał jest wynikiem wieloletnich kwerend naukowych w kraju i za granicą. Instytut Polonika planuje realizować projekt w ramach kilkustronnego porozumienia i koedycji. Publikacja stanowić ma IV tom tzw. serii padewskiej związanej z obchodami 800-lecia Uniwersytetu Padewskiego oraz 420. rocznicy śmierci Jana Zamoyskiego.

W 2024 r. tekst książki został zrecenzowany oraz pozyskano licencję do

fotografii. Przewiduje się druk publikacji w drugiej połowie 2026 r.

Autorka: dr Olga Kucharczyk

E-BOOKI

Nie znali go wcale. Tomasz Oskar Sosnowski. Polski rzeźbiarz w dziewiętnastowiecznym Rzymie

Tomasz Oskar Sosnowski (1810–1886), wybitny rzeźbiarz z Wołynia, związany był ze środowiskiem artystycznym Rzymu. Wydana monografia jest swoistą analizą dorobku artysty i jego znaczenia w kontekście sztuki europejskiej w XIX w.

W 2024 r. w ramach naukowej serii wydawniczej „Studia i Materiały” przygotowano publikację w formie e-booka celem szerszej promocji i dostępności książki. Prace były dofinansowane w ramach dotacji celowej Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Autor: prof. dr hab. Lechosław Lameński
E-book: ISBN 978-83-66172-91-3 (PDF), 978-83-66172-92-0 (E-PUB)

Sara Lipska. Artystka wszechstronna

Książka poświęcona Sarze Lipskiej (1882–1973) cieszyła się tak dużym zainteresowaniem, że w 2024 r. przygotowano publikację w formie e-booka (E-PUB) z interaktywnym indeksem. Prace były dofinansowane w ramach dotacji celowej Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Autorka: dr Ewa Ziemińska
ISBN (Polonika): 978-83-66172-95-1
ISBN (MNW): 978-83-7100-506-0

Regeneracja i modernizacja. Architektura Lwowa okresu dwudziestolecia międzywojennego

W książce autor pochyła się nad zagadnieniem dynamiki rozwoju miasta w okresie dwudziestolecia międzywojennego.

Z uwagi na wyczerpanie nakładu publikacji wydanej w Instytucie Polonika w 2021 r. w ramach serii „Studia i Materiały” podjęto decyzję o zwiększeniu dostępności do ważnych treści naukowych dotyczących dynamiki rozwoju Lwowa w okresie dwudziestolecia międzywojennego.

W roku sprawozdawczym przygotowano publikację w wersji elektronicznej w formie interaktywnego e-booka.
 Autor: prof. dr hab. Jakub Lewicki
 ISBN 978-83-66172-96-8 (E-PUB); 978-83-66172-97-5 (MOBI); 978-83-66172-98-2 (PDF)

Włoscy architekci i muratorzy z Piuro i ich działalność na ziemiach Rzeczypospolitej w XVI i XVII wieku

Jest to zbiór badań archiwalnych i analiz autorskich z zakresu historii sztuki, które wydobyły na światło dzienne nowe fakty dotyczące działalności włoskich artystów w Polsce. Publikacja wydana w 2021 r. w formie książkowej w ramach serii

„Studia i Materiały” cieszyła się dużym zainteresowaniem.

W 2024 r. w odpowiedzi na oczekiwania czytelników przygotowano publikację w wersji elektronicznej w formie e-booka.
 Autor: dr Stanisław Kłosowski
 ISBN 978-83-68405-00-2 (E-PUB); 978-83-68405-01-9 (MOBI); 978-83-68405-02-6 (PDF)

POPULARNONAUKOWE

W ramach działalności wydawniczej Instytut Polonika publikuje albumy, biografie oraz monografie dotyczące prowadzonej przez siebie działalności. Są one wzbogacone atrakcyjnym materiałem ilustracyjnym i skierowane do osób, które nie są specjalistami w danej dziedzinie.

Materiały z XLV Sesji Stałej Konferencji Muzeów, Archiwów i Bibliotek Polskich na Zachodzie. Wielcy Polacy w zbiorach kraju – siedziby członka MABPZ

W dniach 4–9.09.2023 r. odbyła się w Solurze (Szwajcaria) XLV Sesja Stałej

Konferencji Muzeów, Archiwów i Bibliotek Polskich na Zachodzie. Jej tematem były wielce zasłużone i wybitne postaci – Polacy, których spuścizny przechowywane są w archiwach poszczególnych instytucji członkowskich MABZ. Wygłoszone podczas obrad referaty zostały opublikowane w formie książki pod redakcją Teresy Ackermann i Radosława Pawłowskiego.

W 2024 r. wykonano druk publikacji.

Autorzy: praca zbiorowa
 ISBN 978-83-66172-87-6
 Nakład: 300 egz.

Nam się chce. Projekty realizowane w latach 2019–2023 w ramach programu własnego Instytutu Polonika pn. „Polskie dziedzictwo kulturowe za granicą – wolontariat”

W ramach obchodów jubileuszu 5-lecia funkcjonowania własnego programu grantowego Instytut Polonika opracował publikację, w której przedstawia zarówno

beneficjentów poszczególnych projektów, jak i omawia same projekty i ich efekty.

W 2024 r. książkę wydrukowano.

Autorka: Aneta Dmochowska (oprac. tekstu)

ISBN 978-83-66172-80-7

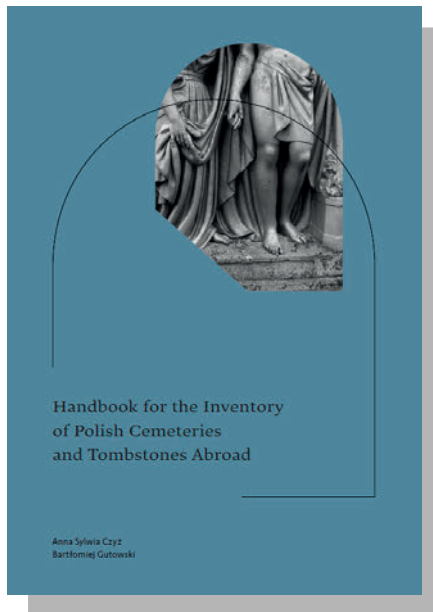
Nakład: 200 egz.

Lenkiškų kapinių ir antkapių užsienyje inventorizavimo vadovas / Podręcznik do inwentaryzacji polskich cmentarzy i nagrobków poza granicami kraju (wersja litewska)

Publikacja jest litewską wersją wielokrotnie nagradzanego podręcznika zawierającego usystematyzowaną i niezbędną wiedzę z zakresu historii sztuki i materiaoznawstwa. Książka stanowi kompendium dla wolontariuszy, studentów i wszystkich zainteresowanych inwentaryzacją badawczą, jak i pracami przy ochronie polskich nekropolii, które po 1945 r. znalazły się poza granicami Polski.

W 2024 r. przetłumaczono materiał na język litewski i przygotowano wstępny skład publikacji. Przewiduje się wydanie książki w formacie PDF w pierwszej połowie 2025 r.

Autorzy: prof. dr hab. Anna Sylwia Czyż; dr Bartłomiej Gutowski

Handbook for the Inventory of Polish Cemeteries and Tombstones Abroad / Podręcznik do inwentaryzacji polskich cmentarzy i nagrobków poza granicami kraju (wersja angielska)

Celem projektu jest przygotowanie wersji anglojęzycznej podręcznika do inwentaryzacji polskich cmentarzy poza granicami kraju. Wersja polska książki w konkursie „Historia zebrana”, organizowanym przez portale Histmag i granice.pl, zdobyła tytuł jako Najlepsza Książka Historyczna 2021 r.” w kategorii „Okiem badacza”. Została też nagrodzona przez Rektora UW w konkursie ACADEMIA 2021 dla najlepszej publikacji akademickiej w dziedzinie nauk społecznych i humanistycznych.

W roku 2024 r. wykonano autorską konsultację merytoryczną oraz tłumaczenie tekstu publikacji na język angielski. Przewiduje się wydanie książki w formacie PDF w pierwszej połowie 2025 r.

Autorzy: prof. dr hab. Anna Sylwia Czyż; dr Bartłomiej Gutowski

Mały Antoine

Celem projektu jest wydanie ilustrowanej publikacji, przeznaczonej dla dzieci w wieku 8–12 lat. Przybliży ona młodym czytelnikom postać wybitnego polskiego fryzjera i mecenasa sztuki Antoniego Cierplikowskiego, zwanego „Antoine’em”.

W roku 2024 wykonano ilustracje i przygotowano projekt graficzny. Przewiduje się wydanie publikacji w pierwszej połowie 2025 r.

Autor: Marta Orzeszyna

Polacy w Kijowie

Rozpoczęty w Instytucie Polonika projekt wydawniczy zakłada wydanie polskiej edycji Archiwum Prachowa.

W 2024 r. przetłumaczono tekst na język polski oraz zakupiono licencje do fotografii. Prowadzono także rozmowy na temat koedycji z wydawcą ukraińskim.

Autor: A. Rudzicki

Polscy architekci i ich spuścizna w Charkowie (XIX-początek XX wieku). Budynki giną stojąco

Cel projektu to wydanie publikacji monograficznej dotyczącej projektów urbanistycznych z XIX-XX wieku powstałych w Charkowie według projektów Polaków.

W 2024 r. poniesiono koszty dwóch recenzji wydawniczych.

Autorka: prof. Lubow Żwanko

Abacja i Lovrana. Polskie ślady na Riwierze Opatuskiej

Celem projektu jest wydanie publikacji dotyczącej polskich śladów w dwu kurortach adriatyckich w kontekście obecności w nich przedstawicieli polskiej elity kulturalnej i politycznej (m.in. J. Piłsudskiego, I. Mościckiego, H. Sienkiewicza, M. Konopnickiej, S. Witkiewicza, K. Przerwy-Tetmajera, S. Żeromskiego, Z. Nałkowskiej).

W 2024 r. poniesiono koszty dwóch recenzji wydawniczych.

Autor: dr Jan Skłodowski

W KOEDYCJI

Józef Hecht (1891–1951). Finezja linii – żywioł barw

Publikacja jest pierwszym wydaniem naukowej monografii o dorobku Józefa Hechta. Dwujęzyczne – polsko-angielskie – wydanie przypomina zapomnianego w Polsce wybitnego artystę i jego twórczość.

W 2024 r. książka ukazała się drukiem w formie albumu.

Autorzy: dr hab. Katarzyna Kulpińska, dr hab. Aneta Pawłowska, dr Irmina Gadowska, dr Christina Weyl, Łukasz Zuchowski
Koedycja: Fundacja Art&Modern, Łódzkie Towarzystwo Naukowe, Muzeum Miasta Łodzi

ISBN 978-83-66172-82-1 (Polonika); 978-83-963329-2-9 (Fundacja Art&Modern); 978-83-65026-43-9 (Muzeum Miasta Łodzi)

Nakład: 300 egz.

Pamiętniki Stanisława Stempowskiego

Instytut Polonika wraz z ukraińskim wydawnictwem Duch i Litera przygotowuje ukraińskie tłumaczenie jednych z najciekawszych pamiętników poświęconych Ukrainie w XIX i XX w., które wyszły spod pióra polskiego autora – Stanisława Stempowskiego, ministra w rządzie Ukraińskiej Republiki Ludowej. Publikacja przygotowana jest na podstawie pełnej wersji rękopisu przechowywanego w Bibliotece Uniwersytetu Warszawskiego. Książka przypominać ma o pozytywnej roli Polaków w życiu kulturalnym i społecznym Podola przed pierwszą wojną światową, a także o ich wkładzie w budowę państwowości ukraińskiej w latach 1917–1920.

W roku sprawozdawczym trwał proces wydawniczy koordynowany przez ukraińskiego współwydawcę. Instytut

Polonika planuje ponieść koszty druku. Przewiduje się druk publikacji w drugiej połowie 2026 r.

Autor: Stanisław Stempowski

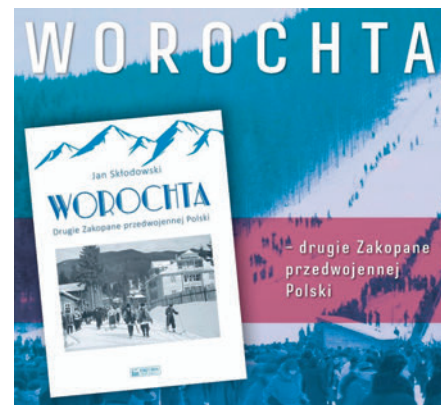
Koedycja: Instytut Polonika, Duch i Litera

Promocja wydawnictw

W ramach działalności wydawniczej i promowania publikacji Instytut Polonika organizuje spotkania autorskie, okolicznościowe promocje książek, bierze udział w targach książek oraz zgłasza swoje publikacje do różnych konkursów wydawniczych.

SPOTKANIA AUTORSKIE

„Worochta – drugie Zakopane przedwojennej Polski” to książka dr. Jana Skłodowskiego wydana przez Księżę Młyn Dom Wydawniczy w partnerstwie z Instytutem Polonika. To opowieść o położonej na Huculszczyźnie miejscowości, która w latach 20. i 30. XX w. stała się

jednym z najmłodniejszych i najchętniej odwiedzanych ośrodków uprawiania narciarstwa. Prezentację książki prowadził Tomasz Kuba Kozłowski w Domu Spotkań z Historią w Warszawie (24.01.2024).

W warszawskim Muzeum Rzeźby im. Xawerego Dunikowskiego w Królikarni odbyło się spotkanie (21.02.2024) z dr Ewą Ziemińską, autorką książki *Sara Lipska. Artystka wszechstronna*, wydanej przez Muzeum Narodowe w Warszawie i Instytut Polonika w jego naukowej serii wydawniczej „Studia i Materiały”. Spotkanie prowadziła Marta Perchuc-Burzyńska.

Ewa Ziemińska (po lewej) i Marta Perchuc-Burzyńska w rozmowie o Sarze Lipskiej

Publikacja ta miała także swoją francuską premierę (23.04.2024) w Ambasadzie RP w Paryżu – twórczość Sary Lipskiej wpisała się w międzynarodową bohemę artystyczną tego miasta na początku XX w. W spotkaniu uczestniczyła autorka książki dr Ewa Ziemińska, jak i Florence Michelin-Granier – przyjaciół-

Spotkanie wokół książki o Sarze Lipskiej w Ambasadzie RP w Paryżu

ka rodziny Sary Lipskiej, Marianne Lombardi – dyrektor Musée d'Art et d'Histoire w Meudon i Manon Lecaplain – dyrektor Musée Sainte-Croix w Poitiers. Wydarzenie moderowała Natalia Barbarska z Instytutu Polskiego w Paryżu. Spotkaniu towarzyszyła kameralna wystawa prac artystki pochodzących ze zbiorów Musée d'Art et d'Histoire w Meudon.

W warszawskiej siedzibie Stowarzyszenia Historyków Sztuki odbył się (26.02.2024) wieczór wspomnień o śp. prof. dr hab. Marii Kałamajskiej-Saeed połączony z prezentacją jej ostatniej książki *Ostra Brama w Wilnie* wydanej przez Instytut Polonika w ramach serii „Studia i Materiały”. Książka opowiada o wileńskim znaku wspólnych dziejów – Ostrej Bramie. To wzbogacona o ciekawe ilustracje i poszerzona o kolejne informacje publikacja naukowa wydana po ponad 30 latach od pierwszej edycji. Książka ukazała się w roku jubileuszowym

wym 700-lecia Wilna, w pięknej oprawie edytorskiej, w językach polskim i litewskim.

Ostra Brama w Wilnie, a właściwie *Aušros vartai Vilniuje* miała także swoją wileńską promocję, która odbyła się (23.05.2024) w Muzeum Dziedzictwa Kościelnego w Wilnie. W spotkaniu uczestniczyli: prof. Irena Vaišvilaitė – recenzentka publikacji, historyk sztuki, historyk kościoła, z Uniwersytetu Wileńskiego; dr Karol Guttmejer – konserwator zabytkoznawca, historyk sztuki, z Instytutu Polonika oraz dr Mindaugas Paknys – historyk, historyk sztuki, z Instytutu Badań nad Kulturą Litewską. Wydarzenie to odbiło się echem także w mediach (m.in. TVP Wilno).

W Domu Spotkań z Historią w Warszawie miało miejsce spotkanie (15.03.2024) z prof. dr hab. Małgorzatą Omilanowską-Kiljańczyk na temat jej publikacji *Marian Lalewicz. Architekt petersbursko-warszawski*. Okazją do prezentacji dorobku Lalewicza była 80. rocznica śmierci urodzonego na Litwie i zamordowanego przez Niemców w czasie powsta-

Spotkanie w DSH z M. Omilanowską-Kiljańczyk, autorką książki o Marianie Lalewiczu

nia warszawskiego, wybitnego polskiego architekta, wykładowcy akademickiego, prorektora Politechniki Warszawskiej. Spotkanie odbyło się pod hasłem „Między Petersburgiem, Warszawą a Gdynią. Architekt Marian Lalewicz” i prowadził je Tomasz Kuba Kozłowski.

Z kolei we Lwowie miała miejsce (9.05.2024) promocja dwutomowej publikacji *Portrety osobistości polskich i z Polską związanych w Lwowskiej Narodowej Galerii Sztuki im. B.G. Woźnickiego*. Współgospodarzem spotkania był autor książki Igor Chomyn. Książka ukazuje obszerne zbiory Lwowskiej Narodowej Galerii Sztuki im. B.G. Woźnickiego, gdzie znajduje się wiele dzieł polskich artystów, a katalog jest znakomitym ich odzwierciedleniem. Wydarzenie odbyło się w reprezentacyjnej sali w Pałacu Potockich we Lwowie na Ukrainie. W spotkaniu uczestniczyli także: Taras Woźniak – dyrektor generalny Lwowskiej Narodowej Galerii Sztuki, Tomasz Kowal – zastępca konsula RP we Lwowie, a prowadził je Wasyl Myćko z lwowskiej galerii. Publikacja wydana została przez

Stowarzyszenie Polskiej Oświaty i Kultury i dofinansowana ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w ramach programu „Ochrona dziedzictwa kulturowego za granicą” realizowanego w Instytucie Polonika.

Antoni Wiwulski to twórca rozpoznawalny przez mieszkańców stolicy Litwy. Sławę zyskał dzięki pomnikom, takim

Rozmowa z Igiorem Chomynem o zbiorach Lwowskiej Narodowej Galerii Sztuki im. B. Woźnickiego we Lwowie

jak Pomnik Grunwaldzki w Krakowie i Pomnik Trzech Krzyży w Wilnie. Był też żołnierzem Samoobrony Wileńskiej – bronił miasta przed wojskami sowieckimi. Publikacja *Zmarł, jak żył, na skrzydłach... Antoni Wiwulski (1877–1919). Artysta epoki Młodej Polski* autorstwa prof. dr. hab. Krzysztofa Stefańskiego miała w 2024 r. dwie promocje: litewską i polską. Spotkanie (23.10.2024) w Ambasadzie RP w Wilnie było przykładem skutecznego promowania wspólnego dziedzictwa kulturowego Polski i Litwy. W wydarzeniu uczestniczył autor publikacji Krzysztof Stefański, prof. Rimantas Miknys – litewski historyk,

dyrektor Instytutu Historii Litwy, a prowadziła je Renata Widtmann. Spotkanie autorskie odbiło się echem w mediach lokalnych (m.in. TVP Wilno, Polskie Radio w Wilnie, radio „Znad Wilii”).

Polska promocja książki Krzysztofa Stefańskiego o Antonim Wiwulskim odbyła się (5.12.2024) w Warszawie, w siedzibie Stowarzyszenia Historyków Sztuki, w gronie specjalistów z tej dziedziny oraz pozostałych zainteresowanych.

TARGI KSIĄŻEK

W ramach promocji własnych książek w 2024 r. Instytut Polonika gościł ze swoim stoiskiem na trzech imprezach targowych. Były to: Międzynarodowe Targi Książki organizowane w Pałacu Kultury i Nauki w Warszawie, Targi Książki Historycznej podczas XXI Powszechnego Zjazdu Historyków Polskich w Białymstoku oraz Targi Książki Historycznej w Arkadach Kubickiego w Warszawie.

Na Międzynarodowych Targach Książki w Warszawie (23–26.05.2024 r.) na stoisku Instytutu Polonika, zorganizowanym w ramach cyklu „Spotkania z nauką”, miała miejsce prapremiera publikacji autorstwa Krzysztofa Stefańskiego *Zmarł, jak żył, na skrzydłach... Antoni Wiwulski*

(1877-1919). *Artysta epoki Młodej Polski*. To portret znakomitego architekta, rzeźbiarza i malarza, który wierzył w swój talent, ale borykał się z poczuciem odrzucenia. Jego twórcze wybory były naznaczone wewnętrznym rozdarciem. Chciał być aktywny, ale choroba wyłączała go na całe tygodnie.

Międzynarodowe Targi Książki w Warszawie przyciągnęły 120 tys. osób. Wydarzeniu towarzyszyło wiele imprez, w tym festiwale literackie i spotkania z autorami, także na stoisku Instytutu Polonika, na którym gościł autor książki o Antonim Wiwulskim.

Częścią XXI Powszechnego Zjazdu Historyków Polskich odbywającego się pod hasłem „Człowiek twórcą historii” (17–20.09.2024, Białystok) były targi książki historycznej otwarte zarówno dla uczestników zjazdu, jak i dla osób zainteresowanych z zewnątrz. Instytut Polonika także prezentował swoje publikacje, które cieszyły się dużym zainteresowaniem. W obradach i imprezach towarzyszących uczestniczyło kilka tysięcy osób.

Jak co roku, Instytut uczestniczył również w XXXII Targach Książki Historycznej w Arkadach Kubickiego w Warszawie (28.11–1.12.2024). Organizatorzy szacują, że wzięło udział 150 wystawców, odbyło

się blisko 200 wydarzeń towarzyszących z udziałem znakomitych autorów i targi odwiedziło ok. 30 tys. osób. Nasze stoisko odwiedziło kilkaset czytelników zainteresowanych publikacjami Instytutu lub chcących je poznać.

Rok rocznie targi w Arkadach Kubickiego są miejscem, w którym można spotkać grono czytelników zainteresowanych historią, osób chcących poszerzyć swoją wiedzę. To także okazja do wzajemnych spotkań i rozmów wydawców.

NAGRODY I WYRÓŻNIENIA

Książka dr Ewy Ziemińskiej *Sara Lipska. Artystka wszechstronna*, wydana wspólnie przez Instytut Polonika i Muzeum Narodowe w Warszawie została wyróżniona w konkursie na najlepszą książkę akademicką i naukową ACADEMIA 2024 (23.05.2024) za opracowanie edytorskie. To zasługa m.in. graficznego projektu Elżbiety Kiełczykowskiej.

Kolejną nagrodą, którą otrzymała publikacja autorstwa E. Ziemińskiej jest wyróżnienie w kategorii „Wydawnictwa naukowe” w III Konkursie Muzealna Książka Roku 2024 (29.11.2024)

Laureaci Nagrody
Przeglądu Wschodniego

organizowanym przez Narodowy Instytut Muzeów. Jury oceniało książki pod względem merytorycznym i dydaktycznym, harmonii estetycznej, łączącej elementy techniczne i projektowe, a także zwracając uwagę na strategię dystrybucji, promocji publikacji oraz udostępnianie.

W marcu 2024 r. wśród laureatów Nagrody Przeglądu Wschodniego za publikacje wydane w 2023 r. znaleźli się autorzy książek wydanych przez Instytut Polonika, którzy zostali docenieni w kategorii „Dzieje Polaków na Wschodzie”. Byli to: prof. dr hab. Małgorzata Omilanowska-Kiljańczyk za publikację *Marian Lalewicz. Architekt petersbursko-warszawski* oraz dr Radosław Budzyński za monografię *Historyk z Inflant Polskich. Gustaw Manteuffel (1832–1916)*, wydaną w koedycji z Wydawnictwem IPN. Natomiast laureatem w kategorii „Nagroda Specjalna” został prof. dr hab. Dariusz Kołodziejczyk, który wspólnie z dr. Mariuszem Kaczką opublikował w Instytucie książkę *Turecki pasza i szlachta: korespondencja osmańskiego gubernatora Chocimia Iliasza Kołczaka paszy ze szlachtą Rzeczypospolitej z lat 1730–1739*.

Dr Radosław Budzyński otrzymał także wyróżnienie w plebiscycie „Sygnety

Wydawnictwa IPN” za książkę o Gustawie Manteufflu, której Instytut Polonika był współwydawcą. Została ona doceniona w kategorii „Publikacje popularnonaukowe i biografie”.

Kolejną nagrodą przyznaną dla autora publikacji wydanej przez Instytut Polonika w koedycji z Księżym Młynem Dom Wydawniczy była Nagroda im. Jana Jędrzejewicza. Jej laureatem w 12. edycji konkursu został Przemysław Dominas nagrodzony za najlepszą polskojęzyczną książką poświęconą historii

nauki i techniki wydaną w 2023 r. Była nią *Centralna kolej Transandyjska – Cal-lao-Lima-La Oroya, dzieło polskiego inżyniera Ernesta Malinowskiego*”.

W ramach XXI Powszechnego Zjazdu Historyków Polskich w Białymstoku i z okazji 100-lecia Polskiego Towarzystwa Historycznego ogłoszono listę osób i instytucji, którym przyznane zostały honorowe Nagrody im. Joachima Lelewela oraz złote, srebrne i brązowe medale Polskiego Towarzystwa Historycznego za różne osiągnięcia i wkład w popularyzowanie wiedzy historycznej. Kapituła Nagrody im. Joachima Lelewela wyróżniła Instytut Polonika w dziedzinie „Upowszechnianie historycznego dziedzictwa narodowego” oraz w tej sa-

mej kategorii nagrodzono Katalog Zabytków Sztuki w Polsce, Międzynarodowe Centrum Kultury i Muzeum Narodowe w Krakowie. Wśród instytucji nagrodzonych złotym medalem PTH znalazło się współpracujące z Instytutem Polonika czasopismo historyczne „Mówią Wieki”, które otrzymało także nagrodę w kategorii popularyzator wiedzy historycznej. W ceremonii wręczenia nagród wziął udział m.in. minister nauki i szkolnictwa wyższego Dariusz Więczonek.

INSTYTUT W INTERNECIE

Strona internetowa

Strona internetowa Instytutu Polonika pełni funkcję wizerunkową, informacyjną i edukacyjną. Jest podstawową platformą naszego kontaktu z osobami zainteresowanymi szeroko pojętym tematem ochrony dziedzictwa kulturowego za granicą. Witryna jest dostosowana do wyświetlania na ekranach w różnej rozdzielczości, dzięki temu możliwe jest korzystanie z niej zarówno na komputerach, jak i urządzeniach mobilnych.

Naszą ambicją jest regularne informowanie o aktualnościach dotyczących działalności Instytutu. Co tydzień na stronie internetowej ukazuje się również nowy materiał w cyklu „Polonik tygodnia”, który przybliży czytelnikom

informacje i ciekawostki o polskich państwach rozsianych na całym świecie.

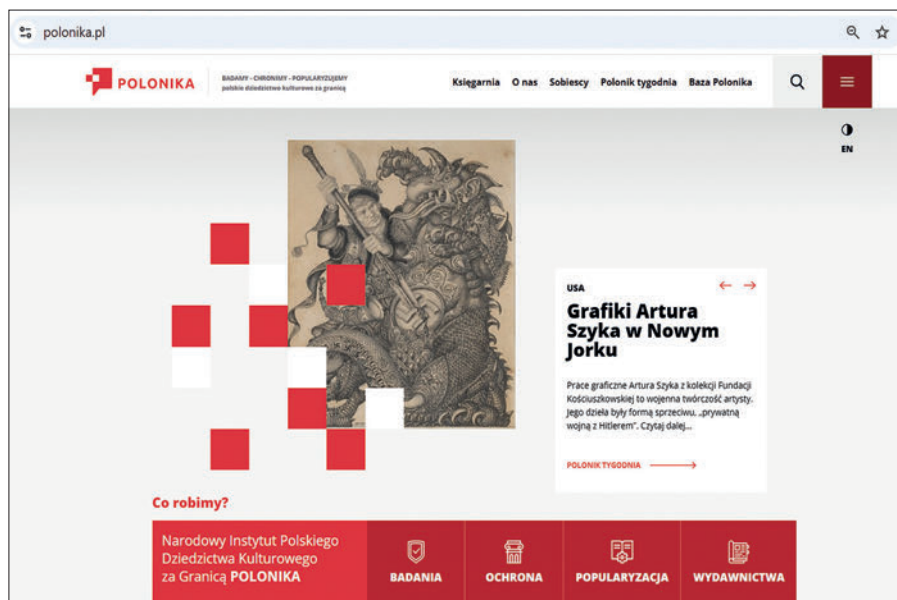
W roku 2024 strona www.polonika.pl odnotowała 184 963 wejść na stronę, a liczba użytkowników wyniosła 92 014.

„Polonik tygodnia” – cykl popularnonaukowy

Bardzo ważnym elementem strony internetowej jest zakładka „Polonik tygodnia” przygotowywana przez Dział Strategii i Analiz. Celem tego cyklu jest pokazanie różnorodności polskiego dziedzictwa kulturowego za granicą, zarówno pod względem tematycznym, jak i geograficznym. Opisywane polonika znajdują się zarówno na dawnych ziemiach wschodnich Rzeczypospolitej, jak i w miejscach związanych z polską emigracją polityczną i zarobkową na wszystkich kontynen-

tach. Skrót artykułów udostępniany jest w profilach społecznościowych Instytutu Polonika.

W 2024 r. pozyskano na podstawie umów 54 artykuły, które prezentowały polonika znajdujące się w takich krajach, jak: Belgia, Białoruś, Francja, Hiszpania,

Indie, Litwa, Niemcy, Norwegia, Ukraina, USA, Włochy. Najwięcej polubiń na FB uzyskały teksty dotyczące zabytków na Ukrainie. Przykładowo o nagrobku i epitafium Gomółki w kościele poddominikańskim w Jazłowcu, o malowidłach Stefana Norblina w pałacu Umaid Bhanwan w Dźodhpurze czy kościele pw. Narodzenia NMP w Komarnie (J. Petrus).

Media społecznościowe

Od początku swojego istnienia instytut docenia rosnącą rolę mediów społecznościowych w komunikacji i promocji swoich działań. Narzędzia te wykorzystuje zarówno do informowania o wystawach czy warsztatach, jak i promocji własnych projektów i wydarzeń oraz tych współorganizowanych z partnerami.

Media społecznościowe są również platformą do zapowiedzi wydawniczych. Istotną grupą osiągającą dużą popularność wśród odbiorców były informacje dotyczące prowadzonych przez Instytut Polonika projektów konserwatorskich, które realizowali zarówno specjaliści, jak i beneficjenci programu dotacyjnego instytutu. Nie mniej ważne dla naszych użytkowników mediów społecznościowych były wpisy dotyczące rocznic czy postaci historycznych.

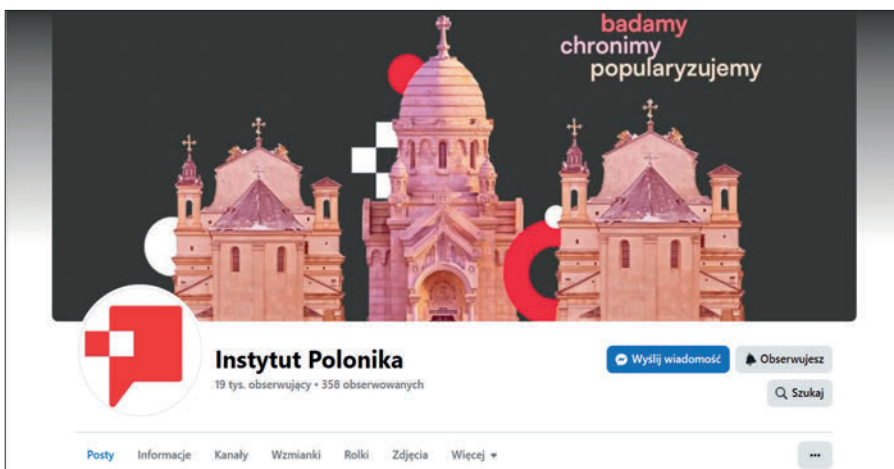
W podstawowej komunikacji z użytkownikami wykorzystywaliśmy profil na Facebooku, który w 2024 r. osiągnął liczbę 17 673 obserwatorów. Pozostałe profile znajdują się na platformie X

(d. Twitter) 1081 obserwatorów, LinkedIn – 590 i Instagram – 2758 obserwatorów. Łączna wartość odsłon materiałów wideo na platformie YouTube wyniosła 64 400 minut.

Staraliśmy się prowadzić komunikację w atrakcyjny sposób, tak żeby odbiorcy wiedzieli, iż mają dostęp do wartościowych i ważnych informacji. Dzięki temu profile Instytutu Polonika były pozytywnie odbierane. Świadczyły o tym zarówno polubienia, jak i komentarze obserwatorów mediów społecznościowych nie tylko z Polski, lecz także z innych krajów. Otrzymaliśmy pozytywne opinie na temat wydawanych książek, zamieszczanych artykułów nt. rocznic czy organizowanych przez Instytut Polonika wydarzeń. Poczytujemy to jako uznanie dla naszych działań na rzecz promocji polskiego dziedzictwa za granicą.

Multimedia

W celu podniesienia atrakcyjności przekazu w Internecie publikowaliśmy materiały multimedialne. W 2024 r. kontynuowaliśmy cykl podcastów pod zbiorczym tytułem „Nasi tu byli”, który poza stroną internetową był także dostępny

na platformach Anchor i Spotify. Wśród tematów znalazły się między innymi rozmowy z: dr Ewą Ziemińską o polskiej rzeźbiarce Sarze Lipskiej; Anną Kudzią o pracach konserwatorskich w Ukrainie w czasie wojny czy z Martą Szymką o podsumowaniu 5-lecia programu dotacyjnego Wolontariat prowadzonego przez Instytut Polonika. Wspólnym mianownikiem wszystkich spotkań była zawsze ochrona polskiego dziedzictwa kulturowego za granicą.

W okresie sprawozdawczym na profilach mediów społecznościowych pojawiły się krótkie filmy prezentujące projekty konserwatorskie, spotkania promocyjne czy zapowiedzi nadchodzących wydarzeń.

Portal „Dziedzictwo za granicą. Baza poloników” – popularyzatorska platforma edukacyjna

Realizacja projektu trwa od 2022 r. Jego celem jest stworzenie ogólnodostępnego serwisu, który skupia informacje dotyczące polskiego dziedzictwa kulturowego za granicą, w tym bazę poloników. W kolejnym roku odbyło się uroczyste udostępnienie serwisu użytkownikom (6.03.2023). W 2024 r. z portalu aktywnie korzystało już 81 000 użytkowników (wg Google Analytics).

Aktywni uczestnicy z podziałem na kraje (z największą liczbą odwiedzających) Zakres zrealizowanych prac w roku 2024

W ciągu roku sprawozdawczego pozyskano 819 wpisów dotyczących poloników oraz pozyskano 175 artykułów w ramach danych poloników. Kontynuowano uzupełnianie informacji o dokumentacji cmentarzy z lat ubiegłych (woj. tarnopolskie, cmentarze w USA) i opracowywanie materiałów przekazywanych przez MKiDN (cmentarze wojenne). Wykonano prace inwentaryzacyjne na cmentarzach: we Francji (Père-Lachaise, Paryż), na Ukrainie (Druskieniki), Węgrzech (m.in. Budapeszt, Vasvár, Győr, Solymár, Budakeszi, Eger, Sárvár, Isaszeg), w Łotwie (Ryga, Jurmala).

Wyszczególnienie	2024
Liczba rekordów w bazie (ogółem)	73 622
Karty nagrobków	16 929
Karty osobowe (bez wojennych)	26 559
Karty osobowe związane z cm. wojennymi	25 445
Karty cmentarzy wojennych	559
Karty cmentarzy cywilnych	500
Wpisy o polonikach	2 599
Polonika w dawnej prasie	395
Liczba krajów	95
Liczba miejscowości	2 442
Liczba informacji o twórcach	1 371
Repozytorium fotografii	476

Jednocześnie prowadzono prace techniczne celem dostosowania portalu do wymogów dostępności i SEO (etap II) oraz bieżące prace poprawiające funkcjonalność serwisu. Podjęto także rozmowy o integracji bazy z innymi portalami. W 2024 r. uruchomiono wersję angielską i ukraińską portalu oraz francuską (polonika we Francji).

W ramach działań edukacyjnych przeprowadzono warsztaty na temat dokumentowania cmentarzy w Manchesterze, Inowrocławiu i Zielonej Górze. W trakcie zajęć uczestnicy – uczniowie szkół podstawowych, licealnych, studenci i człon-

kowie organizacji pozarządowych – mieli okazję zapoznać się ze specyfiką wykonywania inwentaryzacji pomników nagrobnych oraz dowiedzieć się, jak prawidłowo dbać o zabytkowe nekropolie.

Natomiast celem działań promocyjnych było osiągnięcie liczby do 100 000 użytkowników. Częściowo udało się to zrealizować poprzez zwiększenie liczby użytkowników do 81 000. Działania opierały się przede wszystkim na promocji internetowej z wykorzystaniem różnych kanałów wspieranych informacjami w mediach tradycyjnych. W ramach promocji portalu przeprowadzono on-line konkurs „Dziedzictwo za granicą”, na który wpłynęło 800 zgłoszeń, oraz kampanię informacyjną o portalu w mediach społecznościowych. W ramach prac

10x INSTAX
2x VOUCHER 5000 PLN

Konkurs – Dziedzictwo bez granic
Rób zdjęcia Poloników i wygrywaj
2x voucher po 5000 zł na zagraniczną podróż i 10x aparat Instax

POLONIKA [Sprawdź →](#)

przygotowano także 10 krótkich filmów dotyczących polskiego dziedzictwa kulturowego poza granicami naszego kraju, część z nich ukazała się w ramach kampanii na instytucyjnym profilu na Facebooku. Dużym zainteresowaniem cieszyły się materiały o: polskich akcentach w Paryżu (309 000 wyświetleń), cmentarzu Bajkowa w Kijowie (279 000) i w Montmorency (104 000) oraz o Czesławie Miłoszu (250 000 wyświetleń).

Instytut Polonika
6 marca 2024 · 48

#TegoDnia Świeciliśmy pierwsze urodziny naszego portalu „Dziedzictwo za granicą. Baza poloników”! ... Wyświetl więcej

Odkryj z nami polonika
www.baza.polonika.pl

POLONIKA | Dziedzictwo za granicą Baza poloników

Współpracownicy: Muzeum Kultury (Dzielnica Pruszyńska)

INSTYTUT W MEDIACH

Szereg redakcji, zarówno w kraju jak i za granicą, stale śledzi instytutowe profile w mediach społecznościowych. Skutkuje to szerokim oddźwiękiem w mediach o działaniach Instytutu Polonika. W ramach aktywnego informowania o bieżących projektach zorganizowaliśmy 19 marca 2024 r. w naszej siedzibie spotkanie dla dziennikarzy, którzy mieli okazję poznać plany Instytutu Polonika odnośnie do projektów konserwatorskich w 2024 r. Informowaliśmy o planowanych pracach w Ukrainie, m.in. na cmentarzu Łyczakowskim we Lwowie (kaplica Jaworskich), w katedrze łacińskiej (konserwacja organów i chóru) i przy studni św. Jana z Dukli we Lwowie. Mówiliśmy również o kontynuacji prac w Montmorency we Francji (kaplica Jaroszyńskich) oraz o projektach na Litwie i Łotwie.

Dział Komunikacji i Promocji przygotował i wysłał blisko 50 informacji prasowych, co skutkowało ponad 3,5 tys. razy wzmiankami o tematach związanych z Instytutem Polonika. Do tego dodajmy kilkadziesiąt wzmianek w mediach ukraińskich, ponieważ znaczna część prac wiąże się z ochroną dziedzictwa w tym kraju. Coraz bardziej intensywna współpraca z tamtejszymi mediami ma na celu podniesienie świadomości na temat wspólnego dziedzictwa Ukra-

iny i Polski. Od momentu rozpoczęcia prac przy kamienicy Królewskiej we Lwowie w lipcu 2024 do grudnia tegoż roku, zorganizowaliśmy trzy briefingi prasowe. Każdy z nich zaowocował kilkoma publikacjami w lokalnych mediach ukraińsko- i polskojęzycznych. Instytut może również pochwalić się obecnością w mediach litewskich, w których między innym promował własne wydawnictwa. Dobrym przykładem było spotkanie (23.10.2024) z autorem książki „Zmarł, jak żył, na skrzydłach... Antoni Wiwulski (1877–1919). Artysta epoki Młodej Polski”.

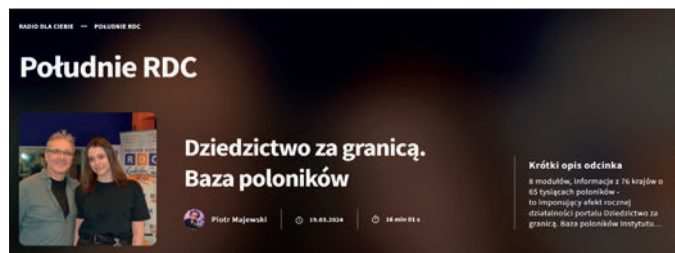
Prof. Krzysztof Stefański udzielił wówczas wywiadów między innymi dla Radia znanego Wili, Polskiego Radia na Litwie, wileńskiego oddziału Telewizji Polskiej oraz lokalnej i ogólnolitewskiej stacji radiowej.

Po raz kolejny zainteresowaliśmy media konkursem wakacyjnym, zorganizowanym w celu promocji instytutowego portalu – Baza poloników. Atrakcyjnymi newsami były także nowo wydane i nagradzane publikacje Instytutu, organizowane i współorganizowane przez nas konferencje i wernisaże wystaw. Informowały

o tym m.in. TVP Polonia, Jedynka Polskie Radio oraz RMF Classic. Niestety, niezależnie od naszych starań, ważnym tematem pozostawały tragiczne efekty rosyjskiej agresji na Ukrainę. Eksperti Instytutu Polonika ze względu na kontynuowanie prac przy zabytkach na tym terenie byli dla mediów wiarygodnym źródłem informacji na temat sytuacji w kraju objętym działaniami wojennymi.

Wśród gazet ogólnopolskich regularnie o naszej działalności informowała „Rzeczpospolita”. Równie chętnie tematy związane z polskim dziedzictwem za granicą podejmowały TVP Polonia i magazyn Polonia 24. Dla ogólnopolskich anten telewizyjnych ważnym źródłem informacji o pracach konserwatorskich prowadzonych przez Instytut Polonika we Lwowie i Drohobyczu pozostawała redakcja TVP Rzeszów. Przykładowo, jej materiały o pracach przy Kamienicy Królewskiej we Lwowie były emitowane również w TVP Info i magazynie informacyjnym Teleexpress. Spośród rozgłośni radiowych należy wyróżnić Polskie Radio dla Zagranicy, Radio dla Ciebie, RMF Classic i Radio Wnet. Stale współpracujemy z internetowym serwisem Dzieje.pl oraz czasopismem „Renowacja i Zabytki”.

Do doskonałym i niezwykle efektywnym ambasadorem działalności Instytutu Polonika w mediach lokalnych, zarówno tradycyjnych jak i internetowych, są niezmiennie beneficjenci naszych programów dotacyjnych. Projekty realizowane w ramach programu „Wolontariat” są bardzo chętnie relacjonowane przez media, także lokalne, gdzie zarejestrowane

są organizacje i stowarzyszenia wspierane przez nasz grant. Pisały o nas portale internetowe m.in. w Kluczborku, Bolesławcu, Białymstoku, na Wołyniu (Ukraina) czy Zaolziu (Czechy).

INNE DZIAŁANIA INSTYTUTU

NAM *się* **CHCE**

„NAM SIĘ CHCE” – gala 5-lecia działalności programu Wolontariat

Celem uhonorowania 5-letniej działalności beneficjentów programu „Polskie dziedzictwo kulturowe za granicą – wolontariat” Instytut Polonika zorganizował galę jubileuszową, która odbyła się 27.02.2024 r. w warszawskim kinie Iluzjon. Wydarzenie było dofinansowane ze środków Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Towarzyszyła mu kampania w mediach społecznościowych. O gali i dotychczasowych osiągnięciach programu Wolontariat i jego beneficjentach informowały także media.

Spotkanie zainaugurowała Jolanta Miśkowiec, dyrektor Departamentu Dziedzictwa Kulturowego za Granicą i Miejsc Pamięci w MKiDN, która odczytała list gratulacyjny Bożeny Żelazowskiej, sekretarz stanu w MKiDN. Następnie odbyła się projekcja filmu „Nam się chce”, który w dużym skrócie przedstawił i podsumował 5-letnie funkcjonowanie programu Wolontariat. W trakcie sześciu paneli dyskusyjnych beneficjenci-wolontariusze dzielili się swoimi doświadczeniami i wymieniali wrażenia z realizacji projektów. Wszyscy zgodnie podkreślali, że ich praca przynosi wymierny efekt nie tylko na płaszczyźnie materialnej, lecz także niematerialnej. Budują bowiem w ten

spół sposób pozytywny wizerunek Polski na świecie. Jest to bardzo ważne, ale i trudne działanie, ponieważ historia może zarówno łączyć, jak i dzielić. Cieszy zatem fakt, że projekty realizowane przez beneficjentów angażują i jednoczą zarówno Polaków, jak i lokalne społeczności na całym świecie.

W wielu projektach zaangażowanie lokalnej społeczności przerosło oczekiwania organizatorów, a sygnały z ich strony i rosnące zainteresowanie dały nadzieję na podjęcie w przyszłości podobnych

prac na poziomie lokalnym. Wolontariusze podkreślali, że siłą napędową w realizacji projektów była pasja i patriotyzm osób, które stały za tymi przedsięwzięciami. To one swoimi zainteresowaniami, motywacją i pasją zarażały innych uczestników projektu, także tych młodszych.

W latach 2019–2023 wolontariusze (zgrupowani w 44 organizacjach, które były beneficjentami programu Wolontariat) zrealizowali 103 projekty w 151 miejscowościach, w 20 krajach świata na 5 kontynentach. Podejmowane działania

Podsumowanie funkcjonowania programu Wolontariat w latach 2019–2023

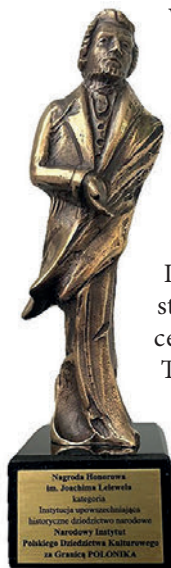
nie ograniczyły się do porządkowania cmentarzy. Bardzo szybko rozszerzyły się na inne formy, np. digitalizację, archiwizację, opiekę nad zbiorami tak muzealnymi, jak i domowymi, które są w rękach Polaków mieszkających za granicą, czy nawet na tak spektakularne działania, jak rewitalizacja dendrarium w Gruzji. Przedsięwzięcia pozwoliły również na realizację projektów z zakresu historii mówionej – wywiadów m.in. ze starszymi przedstawicielami środowisk polonijnych. Są to często ostatni dysponenci wiedzy o losach XX-wiecznych emigrantów i świadkowie rozwoju polskiej kultury za granicą.

Dużym atutem zrealizowanych projektów była współpraca z innymi partnerami z Polski bądź instytucjami i jednostkami działającymi w kraju, w którym realizowany był projekt. Pozwoliło to na integrację środowisk polskich i polonijnych z osobami mieszkającymi w kraju, na wymianę doświadczeń i wiedzy między specjalistami z różnych państw, a także umożliwiło wolontariuszom pracę w międzypokoleniowych zespołach.

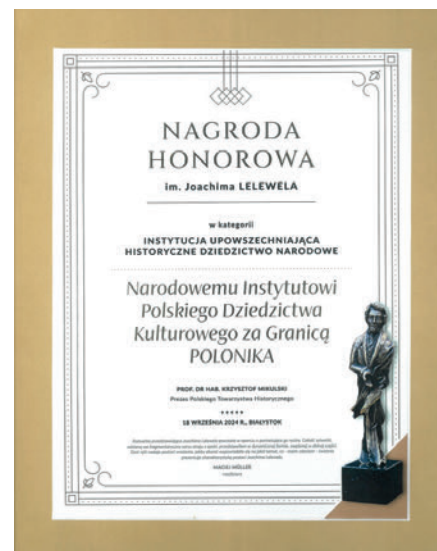
Raz jeszcze należą się podziękowania wszystkim wolontariuszom realizującym projekty w ramach programu Wolontariat.

Nagroda Honorowa im. Joachima Lelewela

Z okazji 100-lecia Polskiego Towarzystwa Historycznego (18.09.2024) odbyła się w Białymstoku uroczysta gala, w trakcie której zostały wręczone odznaczenia państwowe i nagrody dla najwybitniejszych historyków i instytucji, które wspierają historię. Nagrodę Honorową im. Joachima Lelewela wraz ze statuetką przyznano dla Instytutu Polonika w kategorii „Instytucja upowszechniająca historyczne dziedzictwo narodowe”.

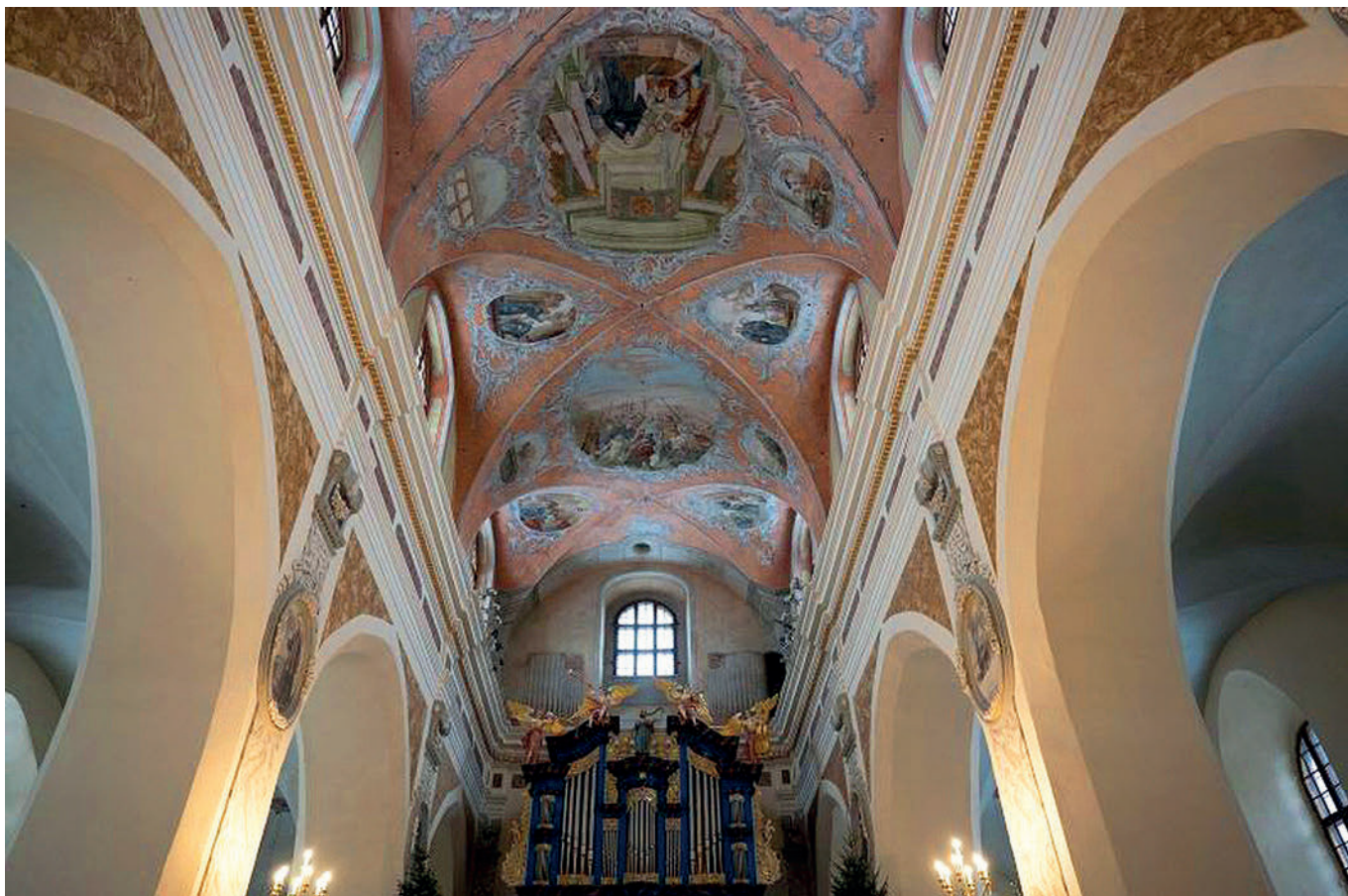
Wydarzenie było częścią XXI Powszechnego Zjazdu Historyków Polskich (Białystok, 17–20.09.2024). Kolejny zjazd odbędzie się za pięć lat w Łodzi, w 2029 r. Jako zespół Instytutu Polonika jesteśmy wdzięczni za docenienie naszej pracy. Traktujemy to jako mobilizację do dalszych działań w celu popularyzowania wiedzy o polskim dziedzictwie kulturowym za granicą.

UROCZYSTE ODBIORY PRAC KONSERWATORSKICH

Już 10.01.2024 r. zorganizowaliśmy uroczysty odbiór prac konserwatorskich przy polichromiach w kościele Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny w Wilnie. W spotkaniu wzięli udział m.in. Konstanty Radziwiłł – Ambasador RP na Litwie i Dorota Mamaj – dyrektor Instytutu Polskiego w Wilnie. Dzięki wieloletnim pracom konserwatorsko-restauratorskim można już w kościele oo. franciszkanów podziwiać 22 obrazy z życia św. Antoniego z Padwy (cuda św. Antoniego), które są jedynym udokumentowanym dziełem Franciszka Niemirowskiego. Spotkanie było jednocześnie uroczystym podsumowaniem całego projektu. W pełnej okazałości malowidła można było obejrzeć pierwszy raz po ponad 150 latach. Wydarzenie było także relacjonowane i komentowane w mediach, m.in. TVP Wilno.

W końcu roku sprawozdawczego (8.12.2024) przedstawiciele Instytutu uczestniczyli w uroczystym odsłonięciu zrekonstruowanego wizerunku

Najświętszej Maryi Panny nad główną bramą forteczną klasztoru karmelitów bosych w Berdyczowie.

Prace konserwatorskie w berdyczowskim klasztorze zostały zrealizowane dzięki funduszom z Programu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w ramach programu „Ochrona dziedzictwa kulturowego za granicą”, którego operatorem od 2020 r. jest Instytut Polonika. W wydarzeniu udział wzięli: Piotr Łukasiewicz - ambasador RP, JE Edward Kawa - bp pomocniczy lwowski, Mateusz Natkowski - Konsul Generalny RP w Winnicy, Jarosław Godun - dyrektor Instytutu Polskiego w Kijowie, Anatolij Duszko

- dyrektor Zarządu Kultury i Turystyki Żytomierskiej Obwodowej Administracji Wojskowej, Serhij Orliuk - mer Berdyczowa, o. Witalij Kozak - przeor klasztoru i kustosz Sanktuarium Matki Bożej Berdyczowskiej, o. Józef Kucharczyk - podprzeor klasztoru. Mszy świętej przewodniczył bp Edward Kawa ze Lwowa.

W trakcie uroczystości odczytano list od Bożeny Żelazowskiej - sekretarza stanu w Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Generalnego Konserwatora Zabytków. Pani Minister m.in. napisała, że ukończenie tego projektu jest nie tylko dowodem łączących Ukrainę i Polskę bliskich więzi historycznych i kulturowych,

lecz także stanowi przykład wszechstronnej pomocy w ochronie dziedzictwa kulturowego, jakiej nasz kraj konsekwentnie udziela Ukrainie od pierwszych chwil rosyjskiej agresji.

PROMOCJA WYSTAW

Od początku swojej działalności popularyzujemy realizowane projekty poprzez organizację wystaw. Rok 2024 rozpoczęliśmy od ekspozycji „**To, czego nie wi-
dać**” w Muzeum J.J. Pilsa we Lwowie. Jej wernisaż odbył się **15.01.2024 r.** Wystawa nie tylko opowiada o konserwacji rzeźby Chrystusa Frasobliwego z kaplicy Boimów we Lwowie, lecz także prezentuje samą figurę Chrystusa po konserwacji. Działania konserwatorskie rozpoczęły się w 2021 r. i były prowadzone dzięki staraniom i partnerstwu miasta Lwowa, Lwowskiej Narodowej Galerii Sztuki i Instytutu Polonika. Część funduszy na konserwację zebrała i przekazała „Fundacja Rozwoju Edukacji i Nauki Bankowej” Wyższej Szkoły Bankowej we Lwowie.

W wernisażu udział wzięli m.in: Eliza Dzwonkiewicz – Konsul Generalny RP we Lwowie, Taras Woźniak – dyrektor generalny Lwowskiej Narodowej Galerii Sztuki, Dorota Janiszewska-Jakubiak – ówczesna dyrektor Instytutu Polonika oraz Lilia Onyszczenko – doradca mera Lwowa ds. dziedzictwa kulturowego. Wydarzenie było objęte honorowym patronatem Ministra Kultury i Dziedzictwa

Narodowego Bartłomieja Sienkiewicza oraz Ambasadora Ukrainy w RP Wasyla Zwarycza.

To kolejny rok, gdy wystawa „**Tytus Brzozowski. 12 miast**” była prezentowana poza granicami kraju. Jej wernisaż odbył się **16.04.2024 r.** w Instytucie Polskim w Bratysławie. Jest to wyjątkowy zbiór akwarel, które ukazują około 150 obiektów skrywających polską historię

Wernisaż wystawy „Tytus Brzozowski. 12 miast” w Bratysławie

w różnych zakątkach świata. Dzięki temu oglądający poznają te miasta z nowej perspektywy i odkrywają ukryte w nich polskie ślady – polonika. Artysta jednak w sposób bardzo nieoczywisty połączył w swoich pracach architekturę różnych budynków z wydarzeniami historycznymi.

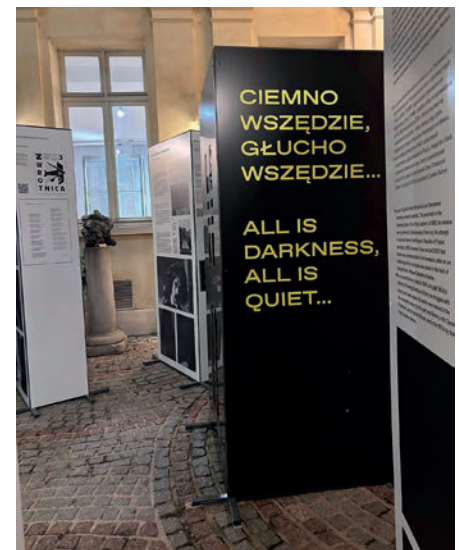
W wernisażu uczestniczył dyrektor Instytutu Polskiego w Bratysławie Piotr Drobniak, który opowiedział o potrzebie przybliżania i objaśniania wagi polskiego dziedzictwa kulturowego za granicą. Wspomniał o złożonej historii Polski i powodach, dla których polskie ślady rozsiane są po całym świecie. Głos zabrał także sam artysta i opowiedział o motywacji, która skłoniła go do uwieczniania miast na całym świecie. Wyjaśnił przyczyny eksponowania poloników, a także krótko opisał elementy ukryte na każdym z obrazów tworzących wystawę. Wydarzenie było tłumaczone konsekwentnie.

Ekspozycja „**I otworzyło się niebo...** – konserwacja i restauracja fresków Franciszka Ecksteina w cerkwi garnizonowej świętych Apostołów Piotra i Pawła – dawnym kościele Jezuitów we Lwowie” miała swój wernisaż 10.05.2024 r. w Muzeum Historii Religii we Lwowie. Wystawa miała wymiar symboliczny. Jest przejawem

nie tylko dbałości Polaków o dziedzictwo kulturowe poza granicami kraju, lecz także świadectwem solidarności z Ukrainą w czasie obrony przed napaścią rosyjską. Prezentuje 10-letni, trudny i bardzo wymagający logistycznie proces konserwacji i restauracji XVIII-wiecznych fresków Franciszka Ecksteina. Prace przeprowadzono na powierzchni 1300 m². Konserwatorzy pracowali na rusztowaniach, które znajdowały się na wysokości blisko 30 metrów!

W wernisażu uczestniczyli m.in.: Władysław Stepan Sus – bp kurialny (pomocniczy) archidiecezji Kijowski-Halickiej Ukraińskiego Kościoła Greckokatolickiego, wieloletni proboszcz cerkwi garnizonowej (d. kościoła jezuitów), Tomasz Kowal – zastępca Konsula Generalnego RP we Lwowie, Iwan Sobko – zastępca przewodniczącego Lwowskiej Obwodowej Administracji Wojskowej, o. Taras Mykhalchuk – proboszcz cerkwi garnizonowej Świętych Piotra i Pawła we Lwowie, Lilia Onyszczenko-Szewc – radca prezydenta m. Lwowa ds. ochrony dziedzictwa kulturowego oraz Orest Małyć – dyrektor Lwowskiego Muzeum Historii Religii.

W Paryżu, w siedzibie Biblioteki Polskiej odbył się (12.11.2024) wernisaż wystawy „**Ciemno wszędzie, głucho**

wszędzie... – konserwacja polskich grobów na cmentarzu w Montmorency”. Została ona przygotowana z myślą o odbiorcy niezającym, albo zającym w niewielkim stopniu historię Polski. Ekspozycja przypomina nie tylko postaci wybitnych polskich artystów, lecz także wielkich patriotów, których duże grono znalazło się w Montmorency i którzy spoczywają na cmentarzu Les Champeaux. To także podsumowanie działań konserwatorskich, które prowadzimy na podparyskiej nekropolii.

W wernisażu m.in. wzięli udział: prof. Maciej Forycki – dyrektor Instytutu Biblioteka Polska w Paryżu i Beata Falgier z Towarzystwa Historyczno-Literackiego.

UPAMIĘTNIENIA

W roku 2024 Dział Analiz i Strategii Instytutu Polonika zrealizował projekt wykonania tablicy upamiętniającej Adama Chłopka (1952–2024) w pierwszą rocznicę jego śmierci. Był cenionym działaczem na rzecz odrodzenia języka polskiego na Ukrainie, społecznikiem, m.in. pełnił

funkcję prezesa Zjednoczenia Nauczycieli Polskich na Ukrainie i założył Ogólnoukraińskie Metodyczno-Koordinacyjne Centrum Nauczania Języka i Kultury Pol-

skiej. Niestrudzenie opiekował się polskimi miejscami pamięci i dziedzictwem w Drohobyczu, współpracował z Instytutem Polonika w tym zakresie.

Uroczystość odsłonięcia tablicy na elewacji Centrum Metodycznego Nauczania Języka i Kultury Polskiej w Drohobyczu odbyła się 11.01.2025 r. Uczestniczyli w niej m.in.: Janina Chłopek – wdowa po Adamie Chłopku, konsul Dorota Dmuchańska – kierownik KGRP we Lwowie, Taras Kuczma – mer Drohobycza, ks. Mirosław Lech – proboszcz drohobycki (oraz inni przedstawiciele duchowieństwa), Maria Maćkowicz – dyrektor Centrum Metodycznego Nauczania Języka i Kultury Polskiej w Drohobyczu. Projekt był realizowany we współpracy z Fundacją Niepodległości z Lublina.

FESTIWAL NAUKI

W ramach Festiwalu Nauki (28–29.09.2024) przedstawiciele Instytutu Polonika prowadzili na Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie warsztaty konserwatorskie. Opowiedzieli o nowych technologiach stosowanych w tej dziedzinie. Zaprezentowali też me-

tody, jakimi posługują się konserwatorzy w codziennej pracy przy ratowaniu polskiego dziedzictwa za granicą.

Festiwal Nauki to coroczne wydarzenie odbywające się w Warszawie i mające na celu popularyzację nauki. W jego programie jest kilkaset różnych przedsięwzięć – wykładów, warsztatów, pokazów, filmów, wystaw i wycieczek, organizowanych przez warszawskie uczelnie i instytucje naukowe.

AKADEMIA WIT

W celu popularyzowania wśród młodzieży wiedzy o działaniach Instytutu Polonika na rzecz ochrony polskiego dziedzictwa poza granicami kraju nawiązaliśmy współpracę z Akademią WIT w Warszawie, podpisawszy 28.10.2024 r. porozumienie o współpracy przy organizacji cyklu warsztatów o polskim dziedzictwie kulturowym za granicą. Warsztaty będą przygotowane dla uczniów szkół średnich z klas o profilu artystycznym, m.in. Państwowego Liceum Sztuk Plastycznych im. W. Gersona w Warszawie. W ramach współpracy wykładowcy Akademii WIT i pracownicy Instytutu

Polonika będą wspólnie projektować zarówno pod kątem treści, jak i formy zajęcia angażujące młodych ludzi.

STOWARZYSZENIE Z INSTYTUTEM BIBLIOTEKA POLSKA W PARYŻU

Celem udzielenia wsparcia Bibliotece Polskiej w Paryżu zostało zwołane wal-

ne zebranie założycielskie (21.06.2024), w którym uczestniczyli przedstawiciele Instytutu Biblioteka Polska w Paryżu oraz Instytutu Polonika. W trakcie spotkania podjęto uchwałę o powołaniu stowarzyszenia, którego założycielami zostali: Instytut Polonika oraz Instytut Biblioteka Polska w Paryżu. Stowarzyszenie działa zgodnie z prawem francuskim, z siedzibą w Paryżu. Jego działalność ma charakter niekomercyjny, skupiony przede wszystkim na ochronie i konserwacji zbiorów bibliotecznych, archiwalnych i muzealnych, zgromadzonych w Bibliotece Polskiej w Paryżu.

Instytut Polonika planuje wspierać działania prowadzone przez stowarzyszenie, szczególnie w zakresie: promocji i badań nad polskim dziedzictwem kulturowym, działalności badawczo-inwentaryzacyjno-dokumentacyjnej zbiorów, prac konserwatorskich przy zbiorach i historycznej siedzibie Biblioteki Polskiej na Wyspie św. Ludwika w Paryżu.

www.polonika.pl
www.baza.polonika.pl